

E. du Perron Genootschap
eduperron.nl

vertaling van de [briefwisseling tussen E. du Perron en Evelyn Blackett](#) door Jan Versteeg (copyright J. Versteeg, 2003)

NB1 Alleen de brieven van Du Perron aan Evelyn Blackett zijn vertaald.

NB2 De juiste volgorde van de brieven is door de editoren nog niet definitief vastgesteld.

Aan Eveline Blackett: Hilversum, 14 september 1929

Hilversum(Holland)
14 sept. 1929.

Mejuffrouw,

Ik was aangenaam verrast toen ik hier uw brief ontving en uw vertaling van die twee verhaaltjes, die me werkelijk uitstekend lijkt (ik heb vooral veel waardering voor de uitroep van de hospita in het Engels). Neemt u me niet kwalijk dat u ik met enige vertraging antwoord, maar uw brief heeft grote omwegen gemaakt voor hij mij bereikte. Het spreekt vanzelf dat het u vrij staat uw vertaling te laten drukken waar het u uitkomt; er zijn maar twee dingen die, volgens mij, anders moeten waar het gaat om de schikking van de tekst, d.w.z.:

1. ... and that even poets can succour over-taxed prime-ministers.

2. And there, probably with a sigh,

In the brilliant sunshine, he killed himself.

Dus: wat de typografie betreft moet een zin doorlopen en moet de andere in tweeën gesplitst worden.

Ik zou u erkentelijk zijn als u mij een exemplaar wilde toesturen van de krant waarin uw vertaling zal verschijnen. Als ik u bij enige andere gelegenheid van dienst kan zijn, zal ik dat met het grootste plezier doen.

Met de meeste hoogachting,

EduPerron

E. du Perron
Kasteel van Gistoux,
Chaumont-Gistoux (België).

Aan Eveline Blackett: Gistoux, 30 september 1929

Gistoux, maandag, 30.9.

Geachte Mejuffrouw,

Bedankt voor uw lange brief waarop ik waarschijnlijk zeer onvolledig zal antwoorden, omdat ik u per omgaande wil antwoorden. Bedankt ook voor de bloemlezing die u me zo spontaan stuurde en waarvan het lezen me enige moeite kost - niet vanwege de taal, maar vanwege de strekking. Ik stuurde u, eergisteren, eveneens een 'kleine curiositeit': een boek dat ik kreeg van een jonge Belgische dichter en dat ik niet in staat ben te begrijpen (zelfs niet intuïtief of gevoelsmatig). Misschien hebt u meer geluk, en in elk geval als voorwerp vindt u dit boekje misschien wel grappig. Neem me niet kwalijk als ik er verkeerd aan heb gedaan, maar laten we er verder geen woorden aan vuil maken.

Afgaand op uw brief - en rekening houdend met de 'zwartgalligheid' die u af en toe kwelt - lijkt u me niet alleen een intelligente vrouw die geheel openstaat voor nieuwe dingen (ik geloof dat je dat zo zegt), maar ook heel energiek of levendig, als u dat liever hebt; kortom, in de ware betekenis van het woord: jong. Het is heel mooi om zo te zijn. Het zal me zeker een genoegen zijn u te ontmoeten, maar ik denk dat u zich van uw kant op een teleurstelling zult moeten voorbereiden. Ik ben jong noch sportief, maar zoiets als een 'landedelman', iemand die een teruggetrokken leven leidt, niet erg een man van de wereld, en die toch niets van veeteelt moet hebben, noch van hengelen, noch, eerlijk gezegd, van enige andere bezigheid in de open lucht. Al behoort u tot de jongste generatie, die zich, waarschijnlijk, voorbereidt op een herstel van bepaalde waarden - ik ben, naar mijn gevoel, vreselijk 'individualistisch' (om de gangbare termen te

gebruiken) en ook wat energieke mensen, meen ik, `sceptisch' noemen. Maar wat doet dat ertoe? Wij zijn, tegenwoordig, zo intelligent en wij hebben zoveel theorieën tot onze beschikking ... Waar het op aan komt, is nooit dat. Als wij elkaar beter willen leren kennen, is het beste elkaar te ontmoeten, to shake hands, zoals u het zegt, en te praten, eens rustig te praten. Dan zal ik u mondeling zeggen wat ik van de Engelse dichtkunst vind, als u dat belang inboezemt, en zult u me uitleggen waarom u een hekel hebt aan de 19e eeuw; maar ongetwijfeld zal ik veel meer aandacht hebben voor uw gelaatsuitdrukkingen, uw manier van spreken en uw stem dan voor de meningen (zelf) die u tegenover mij zult uiten. Alles tezamen genomen, wat wij in onze huidige tijd vooral van iemand moeten verlangen, is oprechtheid.

Kent u veel schrijvers, vooral jonge? Ik weet niet hoe ze in Engeland zijn, maar in Frankrijk en België is het meestal om woedend te worden. Al die mensen lopen met hun ziel te koop, dat past bij de tijd, en, met of zonder verstand, ze zijn pedant, ze staan met hun theorieën en conclusies klaar: over de literatuur, het leven, met of zonder hoofdletter, mijn God, over alles wat je maar wilt. Even was ik bang dat mijn `verhaaltjes' u alleen maar waren opgevallen omdat u een zeer moderne vrouw bent, d.w.z. ervan overtuigd dat de auto het toppunt van alles is en dat de jazz-band de hoogste wijsheid vertegenwoordigt. Uw brief heeft me op dat punt enigszins gerustgesteld; waarschijnlijk hebt u eerder een heel `klassieke' dan een heel `moderne' smaak. Om eerlijk te zijn: dat heb ik liever. Ik verschil misschien hierin met u dat ik niet altijd (of helemaal niet) houd van wat verstandig is, maar ik heb een hekel aan geaffecteerde maniertjes en aanstellerij, in welke vorm dan ook. Daarom beleef ik weinig genoegen aan literaire of anderszins `intellectuele' gesprekken, die ik enige tijd geleden nog wel op prijs stelde. Ik ben 30 jaar, ik was 21 toen ik naar Europa kwam, en mijn literaire contacten hebben weinig opgeleverd: 3 of 4 Hollandse vrienden die schrijven (van wie er een, de dichter A. Roland Holst, in Oxford gestudeerd heeft!) en een Fransman, André Malraux, de schrijver van Les conquérants, een eersteklas schrijver, maar, wat nog waardevoller is, een mens.

Bent u van plan naar Brussel te komen? Ik kan er zo naartoe, want Gistoux ligt er maar 36 K.M. vandaan. U kunt

met me afspreken waar u maar wilt, tussen 11 u. 's ochtends en laten we zeggen 6 u. 's avonds - want 's avonds moet ik terug naar het platteland waar ik woon. Ik wacht dus op een berichtje van u, hetzij uit Engeland, hetzij uit Brussel (?) en groet u vriendelijk,

EduPerron

In de loop van deze week stuur ik u mijn producten in het nieuw-Bataafs.

Aan Eveline Blackett: Gistoux, 22 oktober 1929

Gistoux, maandag 22.10.29.

Mejuffrouw,

Hierbij, als antwoord op uw brief:

1. Ik heb een gedichtenbundel en ook een verhalenbundel gepubliceerd en nog een verhalenbundel is ter perse, maar dit alles in het Hollands; wat wil zeggen dat ik ze u met genoegen zou toesturen, maar dat ik vrees dat het, gezien de taal, voor u een beetje raadselachtig zal zijn. (Niettemin, als u ze wilt hebben, zeg het mij.)

2. Hollanders, en vooral dichters, schrijven niet in het Frans, met als enige uitzondering Slauerhoff - van wie u, in hetzelfde nr. van Variétés waarin u mijn verhaaltjes hebt aangetroffen, een portret hebt kunnen aanschouwen, in Chinees kostuum. Het is trouwens misschien wel de merkwaardigste van alle jonge Hollandse dichters, en beslist de levendigste. Hij is bijna vier jaar scheepsarts geweest, zodat hij zo'n beetje overal geweest is; daarbij is hij een bijzonder type en werkelijk 'zeer rusteloos van aard'. Ik zal u het enige bundeltje sturen dat hij in het Frans gepubliceerd heeft en dat maar in een oplage van 75 exemplaren gedrukt is; dat is dus in dubbele zin een 'kleine curiositeit'. Voor het overige zult u zich erbij moeten neerleggen dat u er weinig van zult begrijpen, wat toch jammer is omdat Holland - in tegenstelling tot wat men geneigd is te denken - sinds 1880 een prachtige dichtkunst voortbrengt. (Het proza, daarentegen, is heel beroerd!)

Er bestaat geen bloemlezing van in het Frans vertaalde Hollandse gedichten, hoewel daar al heel lang over wordt gepraat. U weet trouwens wat vertaalde poëzie over het algemeen waard is. Er is een Duitser die een berijmde vertaling van enkele Hollandse dichters voorbereidt, en ze zeggen dat het heel goed wordt, maar zijn boek is nog niet verschenen. Zo'n soort bloemlezing is er wel in het Italiaans, gedichten van 1880 tot omstreeks 1900, vertaald door Giacomo Prampolini, uit Milaan, maar hoewel het een mooie vertaling is, is zij in proza en ik betwijfel sterk of u, zelfs als u Italiaans kon lezen, deze vertaling erg interessant zou vinden.

Mijn geval is wat uitzonderlijk omdat ik, als kind van een veel meer Franse dan Hollandse familie, ben geboren op Java, zodat ik veel beter Hollands heb geleerd dan Frans en ik deze laatste taal, misschien, vrij behoorlijk schrijf, maar als een buitenlander. Dat verklaart waarom ik een 'Hollandse dichter' ben. Misschien laat ik een paar van mijn verhalen in het Frans vertalen, maar dat is een ondankbaar en onaangenaam werk en ik geef me er dikwijls rekenschap van dat ik, zelfs op literair gebied, niet zo heel ijdel ben.

Zo, Mejuffrouw, nu bent u enigszins op de hoogte. Als u me opnieuw schrijft, vertel me dan wat u doet, vertel me iets over de recente Engelse dichtkunst, die ik heel slecht ken, en stuur me ook uw gedichten of uw proza. U kunt me, als u dat liever doet, rechtstreeks in het Engels schrijven. Laten we zeggen dat dat is wat u van uw kant voor mij kunt doen... Vertel me ook waar in de huidige Franse literatuur uw voorkeur naar uitgaat.

Met de hartelijke groeten,

EduPerron

Aan Eveline Blackett: Gistoux, oktober 1929

Gistoux, woensdag

Eveline (doorhalen wat niet gewenst wordt),
Beste Miss Blackett

Het is ontzettend aardig van u me in ruil voor die boekjes zo'n leuke brief te schrijven. Als u echter eens wist wat er allemaal in stond! in Holland maken mijn dierbare vrienden me uit voor een zompige geest. Daarom is uw brief verreweg de beste die ik naar aanleiding van mijn boekjes ontvangen heb. Ik zal dezer dagen iets voor u vertalen, om nog een tipje van de sluier op te lichten; genoeg nu hierover en laten we het over u hebben - with two or three words, occasionally, about myself.

Ik waardeer uw filosofie die bestaat uit het naast elkaar plaatsen van de goede en de kwade kanten van het leven. Inderdaad, zo moet het mogelijk zijn een evenwicht te bereiken - moeilijk te bewaren, waarschijnlijk - maar toch een evenwicht. Ik verschil echter met u van mening waar het uw uitspraak betreft dat grown-up persons ought not to hug one another zoals ze af en toe doen, want van de zonnestrallen die zo nu en dan 'de grot waarin wij allen verblijven' binnenvallen, is dat toch een van de mooiste, vindt u niet? - (Nog een beeld waar ik op gesteld ben.) - Het lijkt een beetje op christelijke deugd gevoegd bij iets spontaners, iets dat ook ouder, en waarachtiger is; daarmee is het niet altijd gemakkelijk... Als u honderd mensen ontmoet, hoeveel vindt u er dan sympathiek, hoeveel laten u onverschillig, en hoeveel vindt u ronduit antipathiek? Ik ben bang dat ik een overgevoelige natuur heb, d.w.z. dat ik zeer snel geïrriteerd raak; van minstens de helft van de mensen die ik ontmoet, heb ik een, bijna openlijke, afschuw. In Les faux-monnayeurs van André Gide zegt een meneer tegen een andere dat hij zich een beetje om de mensheid dient te bekommeren; de andere meneer antwoordt hem: 'Het liefst zou men ons laten geloven dat er voor de mens geen andere manier is om aan het egoïsme te ontsnappen, dan een nog afschuwelijker onbaatzuchtigheid! Wat mij betreft, ik beweer dat als er iets verachtelijker is dan de mens, en weerzinwekkender, dat dat veel mensen is. Geen enkele redenering zal mij ervan kunnen overtuigen dat het samenvoegen van een aantal verfoeilijke enkelingen ooit een volmaakt geheel zal opleveren.' Dat zijn regels die ik zelf geschreven zou willen hebben - maar daarmee zeg ik u ook dat ik me tegenover mensen die me sympathiek zijn evenmin veel zou bekommeren om wat je behoort doen of niet behoort doen. U beschouw ik bijna als een vriend(in). U hebt u heel

spontaan getoond; wat ik in uw brieven vooral waardeer, is het ontbreken van aanstellerij.

Vertel mij wie u in België kent. Van de heer Georges Adam heb ik nooit gehoord, maar toch ken ik een paar Belgische 'broemdheden', zoals mijn vriend Malraux ze noemt. Er is een meneer Norge, er is een meneer Closson, en er zijn heren uit de kringen van Van Hecke-Norine-Variétés. Als u 'broemdheden' uit die kringen kent, vertel me dan wat u van hen vindt. Ik denk niet dat u erg veel waardering zult hebben voor de praatjes van de heren Mesens, Denis Marion en Albert Valentin, toch weet je maar nooit. Brussel is zo klein. Ik heb een Belgisch vriend, Franz Hellens, een man van tegen de vijftig, een zeer gevoelig iemand en soms zo naïef als een kind. Ik zal u met hem kennis laten maken als u in Brussel bent, en als u dat op prijs stelt. - Een ander plannetje, want plannetjes maken kost geen moeite: wat zou u ervan vinden als ik volgend voorjaar naar Engeland kwam, samen met Slauerhoff, die er ook graag naartoe wil? Slauerhoff is een gek type, maar ik denk dat u hem alles bij elkaar heel sympathiek zult vinden. Hij is nogal slordig, nonchalant, onhandig, maar heel aardig en hij heeft een grote innerlijke intelligentie die talloze briljante uitspraken oplevert.

Ik had u graag de vertaling van een sonnet gestuurd dat ik voor mezelf gemaakt heb bij wijze van grafschrift. Maar de tijd ontbreekt me op het ogenblik dus dat komt de volgende keer wel samen met de foto's, enz. - Wilt u me een groot plezier doen? geef me dan een goede uitgave op - mooi gedrukt en compleet van de gedichten van Rossetti. Ik laat al heel lang naar dat boekje zoeken, maar ze vinden altijd alleen maar de Tauchnitz (een uitgave waar ik een hekel aan heb) of andere zoals 'The Oxford Edition' waar alle vertalingen uit het Italiaans in staan, maar die jammer genoeg incompleet is wat betreft de gedichten van Rossetti zelf!

Mijn vriend Roland Holst, degene die in Oxford gestudeerd heeft en die, op dit moment, hier is, vertelt me dat hij toen hij student was bijna geen vrouwelijke studenten zag omdat die apart werden gehouden en een eigen gebouw hadden. Waarom doen ze dat? Stuur me, later, eens wat groepsfoto's, wilt u? Wat me vooral interesseert is hoe het leven er toegaat. Vertel me het een en ander over Oxford en - als u meent dat ik het recht heb u raad te geven - vermoei u niet te veel met het geven van lezingen.

Schrijf liever: wat je echt te zeggen hebt, zeg je voor jezelf en zonder dat er iemand naar je kijkt. Het is een vergissing te denken dat je meer dan een paar mensen - diepgaand - zou raken. De rest gaat het, min of meer tot hun voldoening, om de aangename indruk die onze persoon op hen maakt en om uiterlijke kwaliteiten; ik denk soms dat je alleen maar tot een menigte zou moeten spreken wanneer je haar beslist iets wilt laten doen: de Bastille verwoesten of een staatsman ophangen.

- Ik zei u, gisteren, al dat ik nog op uw gedichten zou terugkomen. Over het algemeen vind ik de vrije versvorm een halfslachtige vorm. Als je echt iets te zeggen hebt: schrijf dan liever in proza; als je echter een lyricus bent, leggen het gebonden vers en het rijm 'het vluchtige moment' veel beter vast. Al vijf jaar heb ik niets meer in vrije verzen geschreven; wat men als het beste beschouwt dat ik gemaakt heb is een lang gedicht (28 strofen van 5 verzen) met, beurtelings, rijm en halfrijm. Dat heet; Gebed bij de Harde Dood, en ik zou het u graag toesturen - vertaald in proza, de Hollandse versie is alleen maar in een tijdschrift verschenen - maar ik ben erg bang dat het dan een schamele en nogal onvolledige indruk op u zal maken. R. Holst zei me gisteren iets dat zeer juist was: 'Je laat een stem horen die zich lijkt te ergeren aan de stilte van het Mysterie'. Inderdaad, daar gaat het om in het gedicht waar ik het met u over heb. U zou het misschien afschuwelijk vinden, maar u zou er belangrijke gegevens in aantreffen over my most humble self. Dat zal ik dus ook, 'als het er ooit van komt', voor u vertalen. U, die niets hoeft te vertalen, stuur me uw verhalen!...

Heel veel dank en een hartelijke handdruk van uw vriend - nietwaar? -

Eddy du Perron

Aan Eveline Blackett: Gistoux, dinsdag oktober 1929

Gistoux, dinsdag.

Beste Mejuffrouw,

Heel veel dank voor alles wat u me gestuurd hebt; in de eerste plaats voor de foto die me in staat stelt me een beetje een voorstelling van u te maken - want eigenlijk is niets bedrieglijker dan zo'n portret, en over dit zegt u me dat het 'awful' is. Waarschijnlijk hebt u een heel heldere blik: open en vriendelijk tegelijk, wat het beste bewijs voor oprechtheid is. Ik zoek naar foto's van mezelf om u enig idee te geven van uw correspondent, maar kan er op het ogenblik niet één vinden. Ik moet ergens in een la een heleboel negatieven hebben liggen die ik wellicht nog kan gebruiken, maar dan moet ik ze eerst terugvinden en ze daarna in Brussel laten afdrukken, want Gistoux is de eer van een 'Kodak' nog niet te beurt gevallen. Dat alles zal toch gauw een week in beslag nemen. Over een week hoop ik u ook beter te schrijven, - op het ogenblik zijn er een heleboel zaken die me dat beletten, - neem deze brief voor wat hij is, een groet en een hartelijke dankzegging, maar in haast geschreven. Wees ervan overtuigd dat ook ik het heel erg betreurt dat ik u, deze week, in Brussel niet de hand heb kunnen drukken; ik zou het met zoveel genoegen gedaan hebben.

Ik denk erover na wanneer ik naar Engeland zal komen, ik ben er nog nooit geweest en toch ben ik, al heel lang, van plan erheen te gaan. Ik weet nog niet of ik de maand december in België ben; waarschijnlijk ga ik - maar niets is zeker in mijn leven - van de winter naar het zuiden van Frankrijk, of nog verder weg, naar Sicilië of zelfs naar Algerije. Toch zou het me niets verbazen als we elkaar deze winter in België zouden ontmoeten, of zelfs in Engeland, als, zoals u het zo juist zegt, een van ons tenminste niet sterft - en waarom niet allebei?

Ik heb uw gedichten gelezen, waarvan het tweede me heel erg bevalt en het derde misschien nog meer. Ik zal het er nog met u over hebben. Voor nu nog dit: voor ik uw brief las had ik de foto van uw zuster bekeken en - natuurlijk - gedacht dat u die vrouw was. Vandaar een vaag gevoel van onbehagen, veroorzaakt door het feit dat de toon van de brief en het uiterlijk van de persoon die geacht werd hem geschreven te hebben, niet, maar dan ook helemaal niet! met elkaar overeenstemden. 'I was quite at loss', zoals u het, meen ik, noemt. Maar alles vindt zijn verklaring en uw foto, die de volgende dag kwam, zette de dingen weer op hun plaats. - Toch zou ik het ontzettend aardig van u vinden als u me niet alleen 'snaps' van

Oxford stuurde, maar ook 'snaps' van uzelf, want u zult het met me eens zijn dat het voor je op de omgeving gaat letten goed is je eerst het best mogelijke beeld van de hoofdpersoon te vormen. En de grote foto die u me stuurde is zeer onthullend wat de ogen en de blik betreft, maar buitengewoon raadselachtig wat de mond en de hele onderkant van het gelaat betreft.

Anders gezegd: op deze foto hebt u de ogen van iemand van 22 jaar, terwijl de rest van het gelaat geen leeftijd verraad. (Vergeef me het onbedoelde rijm.)

Ik klets maar wat en u verdient tien keer beter. Tot spoedig! Moet ik u naar Oxford schrijven? - Ondanks dat we elkaar misgelopen zijn, druk ik u hartelijk de hand. Uw

EduPerron

P.S. Ik heb, deze week, geprobeerd The green hat van Michael Arlen te lezen, dat ik heel vervelend vond! Van Mr. Huxley, over wie u me vertelde, ken ik alleen het gedicht over de populieren dat in de bloemlezing staat die u me gaf. Maar ik ben niet zo gevoelig voor poëzie die gaat over de vraag waarom bomen hun armen uitstrekken, of ze gelukkig of droefgeestig zijn, enz. Mijn hemel! je hebt al zo veel te doen door aandacht te schenken aan mensen!

Aan Eveline Blackett: Gistoux woensdag oktober 1929

Gistoux, woensdag

----- , (Invullen wat u zelf wilt).

U bent te aardig om u te laten wachten. Ik zal u elke dag schrijven; alleen, antwoord niet meer. En allereerst bedankt voor de brief van vandaag; u bent werkelijk heel, heel lief en straks kan ik niet anders meer dan hartstochtelijk van u houden - en daarna? Stelt u zich een ogenblik voor dat we getrouwd zouden zijn: wat een vreemde zaak - wij, zo verschillend, volstrekt tegenovergestelde 'types', - of op z'n minst 'niet bij elkaar passend'; en onze kinderen, dear, wat een vreemde kinderen zouden dat

zijn! Doet er niet toe, als u zo schrijft, bent u onweerstaanbaar en begrijp ik bijna wat 'the dark horizons of surrender' inhoudt! Over dat alles kan ik echter maar beter niet meer schrijven. Stel dat ik overhaast uit Oxford weg moet, om 'old Malraux' weer op te zoeken, die werkelijk de meest bewonderenswaardige man is die ik ken, dan zou dat heel erg treurig zijn, you see?

Ik zal alleen op een paar vragen antwoorden.

Maar allereerst: nogmaals, beschouw mij niet te zeer als een Fransman. Ik begrijp uw (Britse) opvatting van 'love' volkomen, dear, en - ik zei het u al: die eerbiedig ik. Ik weet alleen niet of dat - om met uw woorden te spreken - 'fits in' met mij. En weet u wel dat wat ik u vertelde over Tourg. en Pauline V. eigenlijk veel dichter komt bij wat u me over die twee mensen vertelde, die ieder voor zich werken, ieder hun eigen leven leiden - veel dichter dan u denkt? Ik denk dat als we met elkaar konden praten, deze kleine misverstanden heel snel uit de weg geruimd zouden zijn. Ik vertelde u dat T. in Haar huis gestorven was, op vrij vergevorderde leeftijd, en nog steeds van haar hield (niet seksueel). - U en ik getrouwd, dat zou een raar stel opleveren - vooral voor uw Engelse vrienden! Zij zouden zich afvragen of u niet volslagen 'crazy' geworden was. Daar staat tegenover dat wij allebei 'we 've brains', en met onze totaal verschillende opvoeding, zou dat bepaalde vruchten kunnen afwerpen (in 'intellectueel' opzicht - een afschuwelijk woord!) Maar dat zou altijd wel kunnen, zelfs als we niet van elkaar hielden, zelfs als we alleen maar heel goede vrienden werden. Nietwaar?

Het is grappig, ik denk steeds weer aan deze regel: 'and rising up ...enz. - Ik denk dat er een woord van twee lettergrepen nodig is, beslist geen drie, en dan twee lange lettergrepen, een woord als 'how-ling', of 'storming'. Dat zou ook heel goed passen bij cry.

Over Wolfe zullen we het nog hebben (ik ben het trouwens geheel met u eens), maar ik wil Les amours jaunes van Tristan Corbière voor u te pakken zien te krijgen, dat voor mij het beste voorbeeld is van strikt persoonlijke poëzie. Hij druist voortdurend in tegen de goede smaak, hij is aanstootgevend, maar hij is een man uit één stuk. En wat voor een merkwaardige, grootse, verrukkelijke man. We gaan een keer naar Bretagne, dear, om het oude Roscoff te bezoeken waar hij zijn beste gedichten schreef en waar

zijn graf ligt: een graf dat we waarschijnlijk zullen moeten zoeken. Een man als Slauerhoff, die het toch niet aan persoonlijkheid ontbreekt, is bezeten van Corbière. Hij was heel lang, mager, lelijk: in Bretagne noemde men hen 'an angkou' = de Dood. Mooie bijnaam, nietwaar? Hij leed aan tering en wist dat, maar hij heeft er alles aan gedaan om eerder aan iets anders te sterven dan aan tering; hij zat voortdurend op zee, maakte twee schipbreuken mee, enz. Hij had maar een grote liefde - wat hem vreselijk verdriet heeft bezorgd, omdat hij altijd wist dat hij zo lelijk was; deze vrouw was een 'vrouw van de wereld', de minnares van een Parijse graaf en ze heette Rodolphe de Bathunes.* Ziet u dat drietal voor u? die twee Parijzenaars en die soort Bretonse visser, ontwikkeld, ja, maar die zijn lelijkheid en zijn eigenaardigheden niet wegstopte? Hij stierf zonder dat hij door iemand gelezen werd; Verlaine was de eerste die aandacht aan Les amours jaunes besteedde, toen Corbière al verscheidene jaren dood was (hij stierf toen hij 29 was). Al deze bijzonderheden zijn bijkomstig: de mens die je in de gedichten aantreft is geweldig, daar gaat het om.

U bent op sommige momenten verrukkelijk in uw naïeviteit. Wat donders hebben mijn tere microben te maken met - of waarom zouden ze aanstoot nemen aan: wat u noemt het 'maandelijks verschijnsel'?? En denkt u echt dat ik als u ziek was - of er door ziekte lelijk uitzag - de behoefte zou voelen to fly from you in horror!? Welnee, ik zou u verzorgen, met al mijn onhandigheid, maar ook met heel mijn hart; als een echte wapenbroeder, you know? - Werkelijk, u beschouwt me als een typisch Parijse Fransman en ook nog eens van het belachelijkste soort! Maar dat geeft niet, blijft u maar zo denken. Ik heb liever dat u naïef bent dan een 'femme fatale'. - Ach, ja! nu ik het toch over een femme fatale heb, er is ook nog die gentleman van 28 jaar, the very English one, met wie u (possibly) een hartig woordje wilt spreken, en die broken-hearted verloofde die u als 'a failure' beschouwde. Hoe kan een man zo veel moeite doen voor een vrouw die hem dat zegt? Ja, je moet hem laten lachen. Ik zal waarschijnlijk niet veel van uw Engelse vrienden 'begrijpen' - al was ik nog zo slim - maar dat is ook niet nodig. Wat ik eigenlijk het minst - of helemaal niet - begrijp, is dat u, dear, dat u de indruk

wekt...nog...steeds...te...denken...dat...u.. van mij houdt. - Of van me zult gaan houden.

En dan zegt u weer dat het heel goed mogelijk is dat u als u me ziet, zult beseffen dat dit alles slechts een, iets te ver doorgedreven, fantasiespelletje was, - and that you wont't love me at all.

Wat zal dat voor mij een merkwaardige 'studiereis' naar Oxford worden, vindt u niet? Ik denk dat mijn dertigste levensjaar hoe dan ook in het teken van Eveline zal hebben gestaan. The delicious, wretched, dear, sweet, enz. Eveline. (Op uw lijstje, dear, bent u het woord wretched vergeten!)

Wat is een 'tummy'? - Een 'masochist' is het tegenovergestelde van een sadist. Het is iemand die in plaats van
* of zoiets!

te willen slaan (in erotisch jargon heet dat 'tuchtigen') - zelf graag getuchtigd wil worden. 'Masochist' komt van Masoch - Sacher Masoch, een Oostenrijkse schrijver, die even vervelend was als Sade interessant is.

Mijn vrouw: ik heb nooit van haar gehouden, en ik heb nooit iets met haar 'gemeen' gehad. Dat neemt niet weg dat ze diep te beklagen en heel sympathiek is. Ik zal er nog op terugkomen, als u dat wilt. - Nee, ik ben niet met haar getrouwd omdat ze een kind moest krijgen. Afgezien daarvan, vindt u echt dat een man een vrouw 'in that state' in de steek mag laten? Dat hangt van de vrouw af. Een Isadora Duncan, die kinderen van beroemde mannen verzamelt - ja, zonder bezwaar; waar het gaat om een arme ongehuwde moeder, nee. En dat niet uit zwakheid, maar omdat een man die een beetje plichtsgevoel heeft, niet iets vermorzelt dat zwakker is dan hij. Ik heb gemerkt dat ik op sommige momenten zeker in staat ben wreed te zijn, maar nooit tegen iemand die weerloos is; in ieder geval niet als het om belangrijke zaken gaat. (Ik ben dikwijls al niet eens zo aardig als het om kleinigheden gaat.) - Goed, we zullen het er nog over hebben.

Ik denk aan iets anders: als ik een poosje in Oxford zou blijven - de prijzen die u me noemde zijn niet schrikbarend hoog! - zit u met mijn aanwezigheid en met uw examens. Ik zal mijn best doen u niet tot last te zijn; misschien kan ik u zelfs op enigerlei wijze van nut zijn? Zo niet, dan kan ik wandelingen maken... En heb ik

wellicht my sitting-room: hoe meer ik eraan denk, hoe meer zin ik erin krijg! Maar om te beginnen lijkt het 'Mitre Hotel' me toch het beste. In de eerste plaats I can't stick om zelf helemaal niets te doen, en u kunt de zaken met Mrs. Sutton nog altijd regelen als ik er eenmaal ben - aangenomen dat u me steeds in de buurt wilt hebben, en niet veel verder dan dat bisschoppelijk hotel, indien mogelijk! En vervolgens ben ik nu een beetje bang voor die 'femme fatale'-kant van u. Als ik in u een behaagziek iemand zou aantreffen, dear, zou ik onmiddellijk verdwijnen. Uw vriend zijn, ja - maar zo'n soort spelletje spelen, nee. Dat speelt u maar met de very handsome Bermuda lovers en de very English gentlemen van 28 jaar en de broken-hearted verloofden, zelfs, enz., enz., alleen niet met het dikke meneertje uit Gistoux, nietwaar? Dat weiger ik - met alle zwakheid waartoe ik in staat ben, en die is enorm, dear, vergis u daar niet in. Ik ben slechts een grote gelatinepudding, if I choose to be so. En als u uw energieke blik van me afgewend zou hebben, zou ik wel weten wat ik moest doen, alsof ik 22 en nog jonger was. Zo, nu bent u op uw beurt gewaarschuwd. Wij zijn - alles wel beschouwd - twee egoïsten; vergeet dat niet!

- O! ik begrijp dat 'you would welcome looking after me if I were ill': - misschien krijgt u die gelegenheid ook nog wel. Ik vertelde u al dat dat noordelijke klimaat me, geloof ik, nog nooit goed heeft gedaan. Ik ben geboren, opgegroeid in een zonnig land; sinds ik in Europa ben, is elke winter een kwelling voor me. U vroeg me ook waarom ik zo dik was geworden. Dat begon in '24, door twee borstvliesontstekingen, die ik achter elkaar kreeg. Mijn moeder - wier moeder aan tuberculose gestorven is - dacht dat ik ook tuberculose had. Ik heb toen die kuur in Lugano gedaan, ook dacht mijn moeder dat het goed zou zijn als ik veel at (een verkeerde, maar voor haar geruststellende gedachte) omdat al haar vriendinnen spraken over 'de zoon van du Perron die door tuberculose was getroffen.' En omdat ik geen lucht meer kreeg, moest ik meteen ook alle sporten opgeven. Dat is de reden dus; en tussen twee haakjes; want de oorzaak doet er weinig toe, het resultaat was hetzelfde. - Ach! ik denk dat u vast wel een paar vermageringsmethoden kent. Dat zou heel mooi zijn! - En dat u ook zelf niet thin bent 'by no means', maar 'rather strong-looking'. Ik veronderstel dat ik wat men in Engeland noemt 'stout' ben. U bent 'strong' en ik ben

'stout': een voortreffelijk stel, inderdaad! Dat neemt niet weg dat uw Engelse vrienden behoorlijk zouden kankeren (kent u die uitdrukking?) als ze moesten vaststellen dat dit stel - hoe zal ik het zeggen? - voor de eeuwigheid was.

Die woorden bevallen u, nietwaar, lieveling? - Ik denk aan een heleboel dingen. Zo denk ik: dat u niet alleen een grootvader, een vader, een broer, een lover wilt - maar ook nog: a dirty one! - Dat zou eveneens heel mooi zijn (lief kind)... Ik heb heel veel zin u op uw ogen te kussen, dear; heel kuis.

Uw

Ed.

Let niet op al die verschillende velletjes papier: ik pak wat ik vind - dit is een velletje kladpapier!

[Het derde blad papier is van een notitieblok met geperforeerde koprand, de eerste twee niet]

Aan Eveline Blackett: Gistoux, dinsdag oktober 1929

Gistoux, dinsdag.

Beste Eveline,

Hoeveel dank ben ik u niet verschuldigd! dat zal ik nooit helemaal kunnen goedmaken. U stuurt me boeken, kranten, foto's, en last not least brieven, alsof u niets beters te doen had; alsof u niet een zeer drukbezette vrouw en lecturer was (toch komt bij mij de vrouw vóór de lecturer) en alsof ik, Eddy du Perron, onder uw vrienden al een bevoorrechte positie had en uw hele aandacht opeiste. - Pas op! u verwent me!

By the way, nee, ik heet niet Edouard. Mijn ouders hebben me de naam Charles-Edgar gegeven, alsof ze grote liefhebbers van het tweetal Poe-Baudelaire waren, wat me geenszins onwelgevallig geweest zou zijn. As it is, kun je beter spreken van een gelukkig toeval. - Maar voor vrienden was ik altijd dat sportieve jongetje, 'bright and

breezy', dat ze Eddy noemden. Fraai is het niet, maar wat wilt u? - Edgar du Perron, klinkt net zo mooi als: Roger de Leval; - Eddy, dat is een provinciaal type, dat nauwelijks weet hoe hij zijn das moet knopen en dat 'Armillaire' niet geschreven heeft, noch zal schrijven. Zo hebben we allemaal onze kleine dosis ijdelheid....

Goed. Ik ben u antwoorden verschuldigd, antwoorden - u zult ze krijgen. Dan kunt u in ieder geval nooit zeggen dat ik ondankbaar ben. Hierbij om te beginnen wat foto's. Ze zijn van heel vroeger, op één uitzondering na die me vrij goed weergeeft zoals ik ben: een nogal dik meneertje met een te snel oud geworden kindergezicht (o, ik ken mezelf!) en dat nog ouder zal worden... Dat is de foto met nummer 1. Ik sta rechts; naast mij, in het midden, een Zwitserse leraar; links een vriend die ik uit de Bohème-tijd heb overgehouden en die we Oscar zullen noemen.

Foto 2. De rivier, daarginds, in Indië, 'in de binnenlanden', zoals reizigers uit Marseille het noemen, de rivier Tji Liwoeng die achter ons huis stroomde, waarin ik ook geboren ben, - in 1899, alsof ik beslist nog bij die 19e eeuw wilde behoren die u verafschuwt en veroordeelt. (Ik heb er overigens wel vrij veel waardering voor.) Het water van die rivier was bruingeel, bruinrood of donkerbruin en er zat wel eens een kaaïman in. Dat belette ons niet, mij noch de inlandse kinderen die mijn vrienden waren, er elke dag in te zwemmen, van 2 tot 4 u. 's middags, de uren waarin mijn ouders hun middagslaapje deden.

3. Foto genomen op de Kangean-eilanden - een kleine eilandengroep ten oosten van Java. Het ventje in het wit ben ik toen ik 19 was, de leeftijd waarop je studiereizen begint te ondernemen. Ik was - op dat moment - net ontslagen als journalist. Geen enkele aanleg voor de journalistiek, - zelfs daarginds niet. Ik stuur u deze foto en de volgende omdat u van mooie achtergronden houdt. Misschien vindt u de lianen, takken, enz. die deze verfraaien wel aardig.

4. Zelfde Kangean-eiland. De Conrad-achtige personen zijn opnieuw ik, en de dokter van het eiland, een soort prins, de laatste afstammeling van de koningen van Roti (waarvan de bewoners het midden houden tussen Maleiers en Papoea's).

5. Beklimming van de berg Etteng, nog steeds op hetzelfde eiland. Personen op de foto, opnieuw ik en de

dokter. (Vóór 'de dokter' noem ik eerst mezelf - let er maar niet op, het is een grapje...) Het is aandoenlijk - voor mij, niet voor u, voor u is het hooguit 'interessant', of 'aardig' - me zo terug te zien; ik heb deze foto al heel lang niet meer bekeken. Zoals ik erop sta zie ik eruit als een naïef jongetje, vindt u niet? en wat was voor mij de literatuur nog ver weg!

6. Een foto die korte tijd later werd genomen, op Java, in 'de woestijn'; de berg op de achtergrond is de Batok, d.w.z. de Kokosnoot. Daar lijkt hij trouwens ook wel een beetje op. Ik hoop dat u mijn Australische paardje mooi vindt. Het was dampig, maar dapper: een paardje met kleine longen, maar met een groot hart. (Bij paarden is dat niet zeldzaam).

7. Vervolg van de voorafgaande. We zijn de 'woestijn' doorgetrokken en bevinden ons op de helling van de belangrijkste krater, de Bromo (die naam betekent niets). Stel u voor dat alles wat u ziet roze is: grijs, geel en roze, maar het roze overheerst. De vrouw in mijn gezelschap keek scheel; dat kunt u evenmin zien; maar omdat het waar is, vind ik dat ik u dit detail ook nog verschuldigd was. Ik herinner me nog dat het me zelfs heel erg stoorde, tijdens het hele uitstapje, en zelfs daarna. Dat is niet om je blij te maken, een vrouw die scheel kijkt, zelfs niet te paard en zelfs niet op het roze gesteente van een krater.

8. De thee-fabriek van mijn broer die ook een 'broemdheid' is, maar in de thee en 'in het binnenland' daarginds. Het is buitengewoon, hoeveel geld je met zo'n lelijke fabriek kunt verdienen. Het ventje met een pet op dat staat te lachen alsof de fabriek van hem was, ben ik weer.

9. Hier ben ik ernstig. Ik was toen assistent-bibliothecaris (een prachtige titel!) op de Bibliotheek van het 'Genootschap voor Kunsten en Wetenschappen' - anders gezegd: van het Museum - van Batavia. Ik was twintig jaar en had een Javaanse secretaris; van Javaanse adel! Prachtig, nietwaar? En dan te bedenken dat er een heleboel Belgische en andere broemdheden zijn die nooit een secretaris van Javaanse adel gehad hebben! - Heer, geef me mijn jeugd, mijn titel en mijn secretaris terug...

*

* *

Ik heb drie sterretjes getekend, Eveline. Ik heb nog meer foto's, maar die komen de volgende keer. Anders zou deze brief te dik worden en zouden mijn Oosterse schatten het risico lopen schipbreuk te lijden in het Kanaal of te worden achtergehouden door een Engelse postbode.

Laat ons nu ernstiger zijn: ik zal op uw brieven antwoorden. Opnieuw 3 sterretjes:

*
* *
*

Allereerst de Engelse dichtkunst. Hoe ik daarover denk? Dat is belangrijk... Ik geloof dat de Engelse dichtkunst veel dichterbij wat wij noemen dichtkunst (d.w.z. hogere dichtkunst) staat dan de Franse; zij is diepzinniger, meer op het innerlijk gericht, en zij volgt - een beetje als de Chinese dichtkunst - veel meer een Traditie. Ik heb de indruk dat er van Chaucer, en Spenser, tot Rupert Brooke aan toe, voor Engelse dichters wat betreft Schoonheid, Grootheid en Volmaaktheid een model bestaat, waarvan niet ongestraft mag worden afgeweken - (of althans, dat denken ze.) Voor mijn vriend Roland Holst, die een groot kenner is en met wie ik vaak hierover heb gesproken: hij als verdediger van de Engelse, ik van de Franse dichtkunst, wordt uw dichtkunst gedragen door drie grote dichters: Keats, Rossetti en Yeats. Ik geloof dat dat een uitstekende keuze is. De laatste ken ik onvoldoende, en zoals u zelf zegt, bloemlezingen bieden meestal niet waar je behoefte aan hebt, maar het blauwe boekje dat u me stuurde heeft het me mogelijk gemaakt vast te stellen dat in het hele boekje, de belangrijkste stem die van Yeats is. - Maar dan spreek ik op dit moment in algemene zin. Persoonlijk zou ik altijd de voorkeur geven aan meer uitgesproken poëzie; om een lelijk woord te gebruiken: 'dynamischer'. Voor Roland Holst is Rossetti oneindig veel groter dan Baudelaire; en hij spreekt zelfs van de 'absolute grootheid' van Rossetti. Ik geloof niet in absolute grootheid; daar moet ik om lachen. Voor mij zal Baudelaire altijd - niet 'groter', dat maakt mij niet uit - maar 'menselijker', en bijgevolg, waardevoller zijn dan Rossetti; niet omdat hij Une charogne en dergelijke dingen geschreven heeft, maar vanwege Le voyage en wat daarbij in de buurt komt. Wat ik in de Engelse dichtkunst

mis is misschien de Bekentenis. Maar zou het om het punt (zuivere) Schoonheid gaan, geloof ik dat de Engelse dichtkunst de Franse dichtkunst en waarschijnlijk elke andere dichtkunst overtreft.

Ik wil Yeats, Brooke, Masefield, Walter de la Mare, Ernest Dowson graag lezen. - Wie is Clarke, over wie u me vertelt? Hij staat niet in het blauwe boekje. - Intussen herlees ik de dichters die me als mens dierbaar zijn: Baudelaire, Rimbaud, Tristan Corbière, Jarry, Apollinaire. (Als ik Rimbaud zeg, heb ik het niet over de Illuminations, maar over de gebonden verzen; de Illuminations hebben te vaak gediend om de pogingen van een heleboel talentlozen te rechtvaardigen die voor raadselachtig en veelbetekenend wilden doorgaan terwijl ze volstrekt niets te zeggen hadden.) U zult wel een zuur gezicht trekken - nietwaar? - al deze heren stammen uit die verfoeide 19e! Maar wees gerust: ik houd, niet minder dan zij, ook van Villon, en Ronsard, en voor een deel zelfs Malherbe, en André Chénier. Ik heb daarentegen altijd vergeefs geprobeerd waardering voor Racine op te brengen. Ik weet best dat het mooi is, en zelfs meer dan dat, dat het vol zit met menselijke voortreffelijkheden, maar die stijl stoort me. Die regelmaat, en dat strakke ritme dat geen enkele vrijheid laat - dat is te veel voor mijn zwakke zenuwen, denk ik. Maar ik heb een troost; als ik weer iets van die menselijke grootheid wil voelen, neem ik Shakespeare opnieuw ter hand. Daarin vind je het tegenovergestelde van wat ik u zo-even zei; vergeleken bij Shakespeare op z'n best, blijft Racine toch: een intelligente opgetutte meneer.

Laten we nu van de dichtkunst en de literatuur afstappen. Ik moet ook nog op andere dingen antwoorden.

Primo: ter zake Durham - en allereerst: nogmaals bedankt voor het delicious scetch-book. Durham lijkt me beslist prachtig. Al kun je dat aan de hand van schetsen, en zelfs aan de hand van foto's, nooit zo goed beoordelen: het licht doet er af en toe denken aan Italië (!) en vergeet niet dat ik nog nooit in Engeland geweest ben, zodat ik niet in staat ben me, het één kennend, 'een voorstelling van het andere te maken'; maar toch weet ik zeker dat ik Durham prachtig zal vinden, als ik ooit het geluk heb er te komen. Ik vind Durham in ieder geval aardiger dan Abbotsford, ondanks de beschrijving van Walter Scott die me herinnerde aan de boeken die ik in

mijn jeugd las. (Ik heb bijna alles van W. Scott gelezen, in een Nederlandse vertaling, tussen mijn negende en mijn elfde, op een eiland, nog steeds 'in de binnenlanden' (!) waar mijn ouders en ik de enige Europeanen waren, zodat ik Ivanhoe en The Black Knight met Maleise kinderen speelde). - Weet u waaraan ik in Durham de voorkeur geef? De brug in het bos die helemaal achter in het boek staat. (Prebends Bridge.) Dus, als ik ooit in Durham ben, en dat zou wel eens met u kunnen zijn, zou ik dáár graag een foto van u maken. Laten we dat onthouden. - Toch zie ik me nog niet zo gauw aan uw zijde door Engeland trekken. Denkt u dat u het wel plezierig zult vinden uw lezingen op te geven, uw mondaine en geleerde vrienden (your learned and your society friends) in de steek te laten. om een dik meneertje dat uit God weet welke streken is komen aanwaaien Oxford, of Durham, te laten zien? Ik ben niet zo onnozel meer om dat te geloven. Ik vind het al heel verbazingwekkend dat u de tijd vond mij zo vaak en zo regelmatig te schrijven maar tot nu toe heb ik waarschijnlijk geprofiteerd van het feit dat ik nog een onbekende voor u ben.

- Wat ik u zo-even zei is volkomen waar, ik verzoek u dat te geloven; denk niet dat het een vorm van aanstellerij is! Ik denk echt dat u het heel erg vervelend zou vinden als ik uw uitnodiging aannam. Ik zou, volgend voorjaar, met Slauerhoff kunnen komen, wat de omstandigheden heel anders zou maken; we zouden in dat geval in een of ander klein hotel logeren en tot het eind - niet van de wereld, en zelfs niet van Engeland, maar van onze (financiële) middelen gaan. U zou dan zoveel tijd aan ons kunnen besteden, als u werkelijk kunt 'spare'. Als er één ding is wat ik mijn vrienden, - juist mijn vrienden, beslist niet wil aandoen, is me opdringen.

Van de winter wil ik hoe dan ook op reis; dat eist de 'geestelijke gezondheid'! Zodoende kan ik u nog niet zeggen waar ik precies naartoe ga, maar wel dat ik beslist op reis ga. Ik kan de winters in de noordelijke streken nogal slecht verdragen; ik denk dus dat ik naar het zuiden zal gaan. Ik heb een vage afspraak met R. Holst in Ascona, aan het Lago Maggiore, en met andere vrienden in Lausanne. Maar ik denk dat ik verder doorga in de richting van Napels of Sicilië. Hebt u geen zin daarnaartoe te gaan? ik vraag het u op mijn beurt. Waarom zou u niet een winter 'abroad', d.w.z. in warmere streken, doorbrengen? We

zouden de afspraak kunnen maken elkaar in Syracuse, of in Algiers te ontmoeten, of zelfs in Casablanca, als u het leuk vindt Gibraltar te bekijken! Als ik op reis ga, is het met de bedoeling lang weg te blijven.

Wat u me over de studenten in Oxford vertelt stemt vrij goed overeen met het beeld dat ik me ervan gevormd had. En toch zit er iets in hun 'ondemocratische houding' dat ik reuze sympathiek vind. Ik heb het volk van heel nabij meegemaakt, en hier maak ik de boeren van heel dichtbij mee, - in Parijs heb ik (in 1922) een 'avontuurlijk leven' geleid dat me in contact bracht met heel wat mensen die in de ellende zaten: ik verzeker u dat je er niet veel bij inschiet als je hun gezelschap mijdt. In '22 ging ik daar op zoek naar wat u 'romance' noemt! Wat ervan is overgebleven is een reusachtige afkeer van smerigheid (betreurenswaardig of niet, dat doet er niet toe). Bij Dostojewski krijgt de ellende iets groots waardoor je haar vergeet; bij realistische en andere schrijvers (van Zola tot Ch. Louis-Philippe), is zij zoals ze is: slinks en bekrompen tegelijk, uiterst antipathiek en bezoedelend, vergis u daar niet in. - U vertelt me ook: 'It is merely natural to play the game better if you happen to have near you some one you esteem & love - or some one whom you can't esteem but whom you love all the same.' - Dat is heel goed gezegd, maar dat is geen naastenliefde meer, dat is liefde zonder meer. Dat deze liefde, om niet altijd met zichzelf bezig te zijn, zo goed is zich ook met enkele 'anderen' bezig te houden, is eveneens heel normaal, en zelfs verstandig, omdat te veel met jezelf bezig zijn uitputtend is. - Als ik dus een standpunt moet bepalen met betrekking tot uw 'nieuwe filosofie', kan ik dat doen door aldus te redeneren: - Miss Blackett, wier pessimisme haar niet tevreden stemt, heeft besloten tot handelen over te gaan en 'anderen' zoveel mogelijk te helpen - ofwel: - Eveline wil, ondanks alles, iemand vinden van wie ze kan houden, wat, met alle respect voor haar intelligentie, volkomen bij haar leeftijd past. - U denkt dat 'de individualist' die ik ben, verre de voorkeur geeft aan de tweede redenering. Als u in de Liefde gelooft, doe dan uw best om op iemand verliefd te worden. Als u niet verliefd bent op Humphrey, wordt u het wel op een ander, maar in tegenstelling tot de 'slim, white woman whom everybody loves', zult u, denk ik, bemind worden door somebody, van wie u ook omgekeerd zou

kunnen houden? als het vandaag niet is, dan is het morgen. Ik betwijfel sterk of dat eeuwig één enkele zal zijn; hoewel dat mogelijk is. Maar dat doet er niet toe, en ik ben het met u eens dat het ook maar één enkele (tegelijk) moet zijn. Als u dat als cynisme beschouwt, zou u geen gelijk hebben. U zou ook geen ongelijk hebben. Ik spreek oprecht tot u en ik zeg u wat ik denk; en nu, op mijn dertigste, denk ik helemaal niet dat Liefde vaak eeuwig is; dat is alles.

'Eeuwig' is een mooi woord, nietwaar? Maar zo praten verliefden nu eenmaal. - Ik geloof meer in vriendschap; maar vrienden zeggen nooit 'eeuwig'; zij zeggen: 'tot de dood'. Dat is ook al prachtig.

Iets anders - nu we het toch over liefde hebben. Mocht u 'de enige die het waard is om van te houden' vinden, wacht dan niet te lang om hem tot de uwe te maken. Als je 22 bent, heb je eindeloos veel meer kansen, zeker als je je eerlijk en oprecht toont. Vanaf 26, misschien al 25 jaar, wordt dat veel moeilijker, zelfs al streef je ernaar heel onbevangen te blijven. Je wordt - in weerwil van jezelf - ijzig kritisch, tegenover de ander en tegenover jezelf; er is niets zo onaangenaam als jezelf verliefd te zien. - Dat is net alsof je wilt dat het een meesterwerk wordt; terwijl dat altijd alleen maar lukt op voorwaarde dat je denkt iets heel gewoons te doen. Maar in de Liefde - met hoofdletter L - pak je de zaken meteen aan; je denkt: 'Dit is mijn grote liefde! Ik voel aan alles dat dit mijn enige liefde is!' enz.; je blijft er, bewust, mee bezig, en je bent bij voorbaat verloren; als je er later nog eens over nadenkt moet je je toevlucht tot leugens nemen of toegeven dat het helemaal niet op een meesterwerk leek.

*

* *

Ik moet het met u nog over uw gedichten hebben, maar dat komt dan in de volgende brief. - Nogmaals bedankt voor Everyman en voor John o'London, het eerste boek lijkt me beter dan het tweede, ik heb er althans bijzonderheden in gevonden over twee schrijvers die me interesseerden: D. H. Lawrence en Arthur Machen. - Als ik een vraag onbeantwoord heb gelaten, blijf aandringen; u merkt dat het me niet ontbreekt aan goede wil. Het is druilerig nu op het

platteland; ik leef erg teruggetrokken. Dat ik u uitvoerig schrijf, is helemaal niet verbazingwekkend - net zomin als dat u mij schrijft -; wat het geschrevene betreft dat ik u stuur, neem dat zoals het is: het zal niet in staat zijn een evenwicht te herstellen, noch het te verstoren.

De hartelijke groeten van

Eddy [du Perron]

P.S. - Ja, stuur me het artikel 'on Pedants', maar wacht er niet te lang mee!

Aan Eveline Blackett: Gistoux, oktober 1929

Gistoux, woensdag.

Beste Eveline,

Omdat ik nog meer foto's heb die ik u wilde sturen, ga ik door. (Ik heb ze niet allemaal in dezelfde envelop willen stoppen, om te voorkomen dat men hem open zou maken in de veronderstelling dat er miljoenen of bommen in zaten.) Sommige foto's heb ik in Waver laten afdrukken, een stadje hier 8 K.M. vandaan, wat verklaart waarom de afdrukken te wensen overlaten. Maar niets aan te doen! - uw fantasie zal wel aanvullen wat het toestel of het ontwikkelingsbad niet zichtbaar heeft gemaakt.

Dus:

Foto 10. Genomen in Brugge, aan het Minnewater, eind '21. Ik voelde me, op dat moment, een heel jonge dichter (in werkelijkheid was ik, zoals u ziet, een heel klein jongetje) en ik was natuurlijk vreselijk verliefd. Ik was pas hooguit 3 maanden in Europa; ik had in Brussel een half-Italiaans meisje ontmoet dat voor mij DE VROUW was geworden, helemaal; de 'Vrouw die een dichter inspireert'; 'de Muze en de Madonna.' - Ik stuur u deze foto vooral vanwege de achtergrond; maar ook vanwege het jongetje, voor wie ik een beetje ... medeleven van u vraag.

11. Hetzelfde jongetje, maar in Amsterdam. Het had zijn zogenaamde 'vaderland' nog nooit gezien. U ziet het hier op de 'Dam' (de Beurs), terwijl het een van die

befaamde Izaäks betaalt die er het beroep van schoenpoetser uitoefenen.

12. Komt de tijd van de eerste reizen, door Europa. Dat strand kent u waarschijnlijk, dat van Nice, met het Casino aan de Haven. U ziet me er met een grote hond die van mijn neef was, een jongen die zonder zijn hond niet kon leven. Ik dacht alleen maar aan Parijs - aan 'de Bohème', aan 'de kunstenaars'! ik zat midden in een dweperige (of romantische) periode, zoveel slechte boekjes had ik gelezen.

13. Deze enkel vanwege de achtergrond. Het is La Turbie, vlakbij Monte-Carlo. (Evenals de andere een door de neef genomen foto). Ik vond dat allemaal heel mooi, maar ik verlangde naar Montmartre. 'De Muze en de Madonna' hield niet meer van me, of niet genoeg, - het was ontmoedigend.

14. Dit is Montmartre; 1922. Bij Spielman, Place du Tertre. U ziet me er met een Schotse jood, een operazanger uit Bordeaux en een schilder uit Marseille. Ik dacht dat dit het LEVEN was! - We dronken een heel slecht wijntje.

15. Vervolg van het Kunstenaarsleven: een paar maanden later. Dit is het hotel waar ik logeerde, in de rue Tholozé (onder de Moulin de la Galette). Links 'Oscar' (van foto 1), maar nog niet beschaafd - op dit moment is hij chemisch ingenieur in Zwitserland -, in het midden, ik; rechts een Griekse schilder, een anarchistisch type, voor de rest een halve gare. -

16. Het jongetje als amateur-bohémien. Het heeft zijn haar laten groeien en rookt een pijp. Het schreef in die periode een roman. 'De Muze en de Madonna' was ernstig beledigd! het jongetje dacht nog steeds dat dit het LEVEN was...

17. Dit is een van de befaamde foto's zonder losse boord, waardoor ik 'de Muze en de Madonna' definitief kwijtraakte. Ze slikte het beslist niet meer: 'U laat u zonder losse boord op straat fotograferen!' Ik hield voet bij stuk; ik wilde haar vooral bewijzen dat het heel serieus was. God, wat was dat kinderachtig! Ik had die hoed speciaal bij een handelaar in curiosa gekocht. - Naast mij, 'Oscar', die een echte bohémien was, zo een die maar zelden eet.

18. Nog een foto zonder losse boord, maar met een bandje. Ik sta erop met een Schot, een Griek, een Zwitser, een Spanjaard en een Fransman. Ook wat deze foto betreft,

Eveline, vraag ik uw medeleven. (Die mensen zijn ook allemaal 'anders'!)

19. Met de schilder Creixams - een Spanjaard - en zijn vrouw in hun kamertje vlakbij de Sacré-Coeur. Daar had ik de viezigheid toch al een beetje achter me gelaten. Met 'de Muze en de Madonna' was het afgelopen, afgelopen; ik moest me wassen en een hoed in Amerikaanse stijl kopen. - Aan die kamer bewaar ik werkelijk zeer goede herinneringen; Creixams had talent en hij wist een spaghettischotel op z'n Spaans klaar te maken die wij verrukkelijk vonden!

20. Terug in Brugge. Hetzelfde Minnewater als op foto 10, maar bijna 2 jaar later. U ziet het: het jongetje droomt niet meer van de Muze, maar weet niets beters te doen dan de zwanen te plagen. - Kent u Brugge? zo niet, dan zou u er beslist eens naartoe moeten...

*

* *

Schuif dit alles aan de kant, Eveline; u krijgt nog andere. Omdat u me gedwongen hebt al deze herinneringen uit hun la te halen, zal ik u ook u niet ontzien! - Laat de moed niet zakken! maar bereid u erop voor dat u een nieuwe lawine over u heen krijgt. Alleen, schrijf me eerst met welk oog u dat beknopte verleden bekeken heeft en, als dat mogelijk is, be a martyr en sla terug met 'snaps' van u!

Ik zou u ook graag boeken sturen. Zeg me of u Jean Barois kent, van Roger Martin du Gard, en A. O. Barnabooth van Valery Larbaud. Het zijn twee totaal verschillende boeken, die behoren tot wat ik in de huidige Franse literatuur het beste vind. U zou ook Le Grand Meaulnes van Alain-Fournier moeten lezen.

Ik heb zojuist uw 4 gedachten herlezen. Wat ik daarin vooral goed vind, is de toon. Ze zijn volstrekt niet aanstellerig, ze geven blijk van een straightforwardness die u ook elders zou moeten aanwenden; in verhalen - hebt u die misschien al geschreven? Het tweede gedicht zou een heel aangrijpend verhaaltje geworden zijn. Vertel me iets over Here, Sins and Music.

Ik zal proberen het boek van Mevr. Gevers te pakken te krijgen. Kan ik er zo naar vragen; of heeft ze een schrijversnaam? Ik hoop dat het niet een boek over de

oorlog is? - Ik zal u ook bekennen dat ik buitengewoon huiverig ben wanneer het erom gaat aan Belgische schrijvers te beginnen. De Franstalige Belgische literatuur laat me volstrekt koud, Maeterlinck en Verhaeren, die men je altijd als kopstukken voorhoudt, inbegrepen. Het is overdadig of het is vlak, en dikwijls allebei. Ik heb het niet over de jongeren die, zonder uitzondering, het onmogelijke doen om op jonge Franse schrijvers te lijken. Het is, tegenwoordig, heel gemakkelijk om 'talent' te hebben. Of het nu gaat om Dhr. Purnal, Dhr. Norge of Dhr. de Leval, ik zie geen verschil in zeggingskracht of waarde, maar hooguit een verschil in oriëntatie. Hun richtpunten zijn: Dhr. Paul Valéry, Dhr. Jean Cocteau en de Surrealisten. De een houdt met zijn geknoei het midden tussen Dhr. Cocteau en de Surrealisten (bijv. Norge), de ander tussen de surrealisten en Dhr. Valéry (bijv. Purnal, Closson). Als ik hun gedichten of ook hun proza lees, krijg ik altijd zin zo'n vent te fouilleren, hem een beetje ruw uit te kleden, om te kijken of er echt niets anders onder zijn vest zit dan watten of paardenhaar. Ze spelen een raar spelletje, dat er altijd uit bestaat iets demonstratief te verbergen wat niemand ooit opgemerkt zou hebben. Stel u voor dat u de Dichtkunst bent, Eveline, en dat er een meneer die zich dichter noemt naar u toekomt om u duidelijk te maken dat hij van u houdt. - Al was u als Dichtkunst nog zo dichtertlijk, zou u er niet heel gauw genoeg van krijgen als die meneer het tegen u steeds maar bleef hebben over de staart van kometen, zijn kiespijn, het gruwelijke van wekkers, de schoonheid van vissen en de muziek der sferen? - Wat je werkelijk te zeggen hebt, druk je nooit zo uit; en het kan best leuk of aardig zijn, voor mijn part - maar het is uiteindelijk een beetje ergerlijk mensen tegen te komen die niets méér weten te zeggen dan leuke of aardige dingen, of wat daarvoor doorgaat.

De huidige Franse (en Belgische) dichtkunst is een meestal wat gestoorde gigolo, die zich als sibille heeft verkleed en een geurtje van Coty heeft opgedaan. En we hebben nog zo veel mooie en belangrijke dingen die we moeten lezen! - Nee, ik ken Meredith noch Hardy!

Ik laat het hierbij en druk u de hand.

Uw

EdP.

Donderdag.

Vanochtend voor ik dit verstuurde, kreeg ik de foto's van Oxford (Just Oxford.) Just! - wat een bescheidenheid! - Wilt u geloven dat al die universiteiten me waarachtig bang maakten? Het is ook wel mooi, en bovendien, mijn God, is er de rivier, maar over het geheel genomen heeft dat me vooral afgeschrikt. En dan te bedenken dat in al die gebouwen jonge mensen bezig zijn hun hersens te pijnigen, onder leiding van oude heren (met hersens die al die kwellingen hebben overleefd)! En u maakt deel uit van die jonge mensen, u sluit u op in die soort op een kerk lijkende pudding, die Bodley heet, en u verslijt het marmer van St. Hugh's (dat me weer doet denken aan hug en aan uw 'filosofie' daaromtrent). Ik zal Durham eindeloos veel aangenamer vinden, dat weet ik zeker.

Maar het is erg aardig van u dat u me op dezelfde manier blijft verwennen, en ik blijf zeggen: bedankt. Bedankt, Eveline, you're quite a good girl. U bent geleerd, zeker, maar omdat u een vrouw bent, is het u gelukt twee tegengestelde types in u te verenigen, en deze contradictio-in-terminis te belichamen: een aantrekkelijke en ook nog eens geleerde vrouw.*

Uw vriend uit

Gistoux.

* Als u mijn woorden aanhaalt, zeg dan niet: een geleerde en ook nog eens aantrekkelijke vrouw. Dat is iets anders! en helemaal niet zoals u bent, denk ik.

Aan Eveline Blackett: Gistoux, maandag oktober 1929.

Gistoux, maandag.

Beste Eveline,

Gisteravond heb ik me - voor de 1e keer sinds lange tijd - weer aan mijn roman gezet *, die de 1e moet worden

die 'definitief' uit mijn handen komt, en die niet opschiet, omdat ik me te arm voel. Dank ik die tijdelijke rijkdom misschien aan u? - hoe dan ook, to the man, if not to the writer, doen uw brieven me a lot of good, wees daarvan overtuigd. Daarom ben ik misschien een beetje bang u persoonlijk te ontmoeten, niet alleen omdat ik u mogelijk teleurstel, maar omdat onze omgang, daarna, onvermijdelijk anders zal zijn. Het is heel mooi een vriend te hebben - een dikke vriend - die je bijna niet kent; en dat komt minder vaak voor dan men denkt. Maar het zij zo, wij zullen elkaar ontmoeten - en Shakespeare aanhalen; 'Come what come may'. Dat neemt niet weg dat ik aan onze briefwisseling het genoeg beleef dat zij verdient. De dag waarop ik in Calais aan land zal gaan, zal ik, indien nodig, het een en ander aan mijn houding en mijn gevoelens 'bijstellen'; trouwens, dat zou iemand ongewild toch wel doen: de dag waarop de brieven aan de kant zullen worden geschoven omdat het tot een persoonlijke ontmoeting komt, zal ieder voor zich vooral met het onbekende deel van de ander geconfronteerd worden. - Nietwaar?...

Vanochtend kreeg ik een nieuwe brief, als reactie op mijn 2e serie foto's enz. Inderdaad, wij hebben elkaar over en weer een heleboel te zeggen. Toch zal ik, deze keer, vooral mijn best doen u te antwoorden, om de zaken niet te ingewikkeld te maken. Het is trouwens toch al niet zo eenvoudig u enigszins bevredigend te antwoorden. Laten we eerst die brief van gisteren nemen. - Ik dank u voor die dagboekbladzijde; en ja, het is me gelukt te begrijpen wat u daarin wilde uitdrukken en kan het met uw conclusie eens zijn. Alleen, daar waar u de neiging hebt de massa via individuen te beoordelen, heb ik de neiging (een kortzichtige gewoonte) misschien) een individu dat me interesseert te beoordelen via - of in vergelijking met - meerdere mensen; daar bedoel ik mee dat ik eerlijk mijn onkunde toegeef wanneer het erom gaat vast te stellen dat mensen 'the most delightful, wretched, poor, dear, sweet creatures that ever were' zijn, maar dat ik aanvaard dat al die bijvoeglijke naamwoorden, op de momenten dat u somber bent, voor u gelden. Ik bedank u er eveneens voor dat u mij in die overpeinzing en die wanhoop een rolletje te spelen hebt gegeven. Als ik op dit moment bij u was geweest, zou ik waarschijnlijk heel onhandig zijn geweest in mijn pogingen u de 'universal harmony' die u mist terug

te laten vinden, maar ik zou graag tegen u gezegd hebben: 'Delightful, wretched, poor, dear, sweet Eveline, maak u niet al te bezorgd - for this also will pass.' U zou dat in uw kamer moeten ophangen (framed up), geschreven in uw meest vaste handschrift. - En daarna, misschien na deze stommititeit gezegd te hebben, maar op de vereiste toon, zou ik, als u dat had goedgevonden, graag uw haar gestreeld hebben. Dat is heel rustgevend voor een geleerd hoofd als het uwe, een bevriende hand over uw haar; denkt u niet?

Ik doe er waarschijnlijk verkeerd aan op die dagboekbladzijde van u te reageren, want op het moment dat u dit leest, bent u misschien weer zo sterk geworden als een leeuw (ik zou liever zien dat het een leeuwin was!) en six feet two, althans geestelijk, zodat ik, als ik u persoonlijk was komen troosten, me een volkomen nutteloos dik meneertje zou hebben gevoeld; daar ben ik van overtuigd.

Wat moet ik ook antwoorden op uw opmerking dat u zich, ondanks al uw vrienden, altijd eenzaam zult voelen?

Je kunt onmogelijk op dergelijke waarheden antwoorden zonder de indruk te wekken een lomperik te zijn. - Zelfs wanneer u de Echtgenoot zult hebben gevonden - ik had bijna gezegd: de Man, maar ik herinner me dat zijn belangrijkste kwaliteit moet zijn dat hij zich het huwelijk waardig heeft getoond - dus: zelfs wanneer u de Enige, de Uitverkorene en de Echtgenoot zult hebben gevonden, zult u zich, in wezen, af en toe even eenzaam voelen als nu. Ik weet dat er gelukkige huwelijken bestaan, maar wat voor mij dat soort geluk altijd bederft is dat je, wil je dat bereiken, zou moeten beginnen met je verwachtingen vrij laag te stellen *; om er vast in te geloven zou je ook iets van die aan domheid grenzende naïeviteit moeten hebben die je in zo grote mate in de Christmas Books van Dickens vindt. U weet net zo goed als ik dat ons dat nooit meer zal lukken! (lief kind...) Wat overblijft is je met de beste middelen voor de gek te houden - zoals de Echtgenoot en alles wat, min of meer, in die buurt komt - om die fundamentele en hopeloze eenzaamheid, zo veel mogelijk, te vergeten.

Stellen studie en academische graden u tevreden, heel goed: dat zijn ook van zulke 'middelen'. Op je dertigste, ja, zullen veel dingen eenvoudiger geworden zijn; - op je veertigste nog eenvoudiger. En hoe eenvoudig op het moment dat je dood gaat! - Ik geloof dat Wilde een keer gezegd

heeft: 'Zeg nooit IK'. - Ik vind dat het veel aardiger is te zeggen; WIJ. Wanneer je zegt WIJ, zeg je IK - (met uitzondering van de taal die vorsten bezigen!)

Heb ik als vriend tot u gesproken? Ik hoop het ... Stel u bij deze woorden die ik u stuur voor, dat zij met heel veel hartelijke, liefdevolle, broederlijke gevoelens gepaard gaan. (Denk daarbij aan een soort 'wapenbroederschap') Dit alles te bewaren voor sombere momenten; nietwaar?

*

* *

Nu de andere brief, die van vanochtend. Die heeft een heel ander karakter; een verklarend karakter, eigenlijk. Ik loop hem punt voor punt na.

1. 'Whatever will that man think' - enz? Ik zei het u aan het begin van dit epistel: dat uw brieven me heel erg goed doen. En vooral stel ik me geen moment voor dat u verliefd op me zou kunnen zijn. That 's that. (Now go on! zoals ze, meen ik, bij u op public meetings zeggen, wanneer iemand heeft gevraagd: Am - I - plain?)

2. Foto's. Die laten we even rusten.

3. Liefde en Love. U denkt iets te stellig dat u aan een Fransman schrijft! Ik heb 8 jaar in België en in Frankrijk gewoond, maar toch heb ik een nogal andere mentaliteit. Ik geloof net als u dat uw 'love' makes one strong, en dat de Franse liefde over het algemeen seems to turn one into a weak-kneed sort of creature. - Ik denk alleen, wat ik u al zei, dat men zich, al heeft men de beste bedoelingen en de verstandigste opvattingen over de zaak, toch kan vergissen, en dat die vergissing dan ernstiger gevolgen heeft. Ik geloof dat de Franse liefde uiteindelijk tot minder drama's leidt. Maar ik geef graag toe dat, naast een overwinning van uw opvatting van love, die liefde vooral een zeer aangename epicuristische bezigheid is. *** Wat betreft het beeld dat u me van het seksuele leven van uw landgenoten schetst, valt er op een aantal dingen, denk ik, wel iets aan te merken. Ik denk dat heel wat Engelsen - om er het beste van te maken, en om melodrama's te vermijden - hun wife in Engeland en hun minnares op het continent hebben. Je hebt ook het voorbeeld van het hof van George IV, en van kerels als Douglas en Wilde die me tot nadenken stemmen. Maar dat wil niet zeggen dat ik niet in de regel geloof, zoals u me die

schetst. Alleen, ik zou het met u liever over de uitzonderingen hebben; dat is altijd interessanter, denk ik!

4. Te lezen boeken. Ja, u moet Le Grand Meaulnes lezen, dat iedereen prachtig vindt, zonder dat het daarom een onbeduidend boek is. Er zit veel 'sfeer' in deze roman, die vrij dicht in de buurt komt van wat men onder een goede Engelse roman verstaat. (Wat de 'middelen' betreft.) Maar persoonlijk vind ik Barnabooth beter, dat een minder eenvoudig boek is dan het lijkt, maar een bewonderenswaardig veelzijdig boek, u zult het zien. Wat Jean Barois betreft, dat is vooral een intelligent boek: nogal cerebraal, volmaakt van compositie, en geschreven met de eenvoudigste middelen, zoals je het je alleen maar kunt veroorloven wanneer je je heel rijk voelt. Laat u niet ontmoedigen door de gedeeltes over het Dreyfusproces die in het midden staan; dat proces komt slechts aan de orde als (wat het ook was) een prachtig voorwendsel. Die Dreyfus, te onbeduidend om goed de rol van held, of martelaar, te spelen, was niettemin het middelpunt van een conflict tussen hooggeplaatste personen die 20 keer interessanter, en intelligenter, en waarachtiger waren dan hij. Barois en zijn groep nemen deel aan de strijd, om zich beter te doen gelden.

Een mooie zin van Claudel, Eveline (die niet een van mijn lievelingsschrijvers is): 'Ik ben overal geweest, heb veel mensen ontmoet en veel landen bezocht, en van overal heb ik slechts de getuigenis van mezelf weer meegenomen'.

6. Uw boek. De titel die u me noemt is eveneens heel goed: maar ik geef, denk ik, de voorkeur aan: Here, sins and music. Ik meende dat u van plan was er een soort satire tegen die heren van te maken. (Zoiets als The Green Carnation van Hichens, tegen de groep rond Wilde.) Maar wat u gaat maken wordt meer 'constructive'; wat beter is. Ik hoop dat u er nog op terugkomt.

7. Ik zal het onmogelijke doen om ervoor te zorgen dat ik de roman van Mevr. Gevers kan lezen.

8. Oxford. Nee, zo 'childish' had ik me de dingen niet voorgesteld! Maar die gebouwen blijven indruk op me maken; en dan te bedenken dat daar een heleboel mensen hun jonge hersens met 'learning' zitten vol te stoppen. Ik begrijp best dat dat schouwspel iets groots heeft, maar persoonlijk lijkt het me vooral vreselijk. - U weet echter niet hoe weinig aandacht er aan mijn opleiding is

geschonken! Toen ik 8 was ging ik naar school, voor 2 maanden, daarna, toen ik 9 was, opnieuw voor 2 maanden. Daarna woonden we op een eiland waar mijn ouders en ik de enige Europeanen waren. Daar wierp mijn vader, die de meest opvliegende van alle planters was, zich op als mijn onderwijzer - tot zijn afschuw en tot de mijne!-; daarna, toen ik 12 was, ging ik opnieuw naar school, tot mijn 13e. Toen ik 13 was scheelde het niet veel of ik was gek geworden, ik weet niet waarom, door een overmaat aan fantasie misschien, ik zag hele nachten 'moordscènes' voor me. Goed, omdat dat niet goed samenging met school, liet men me opnieuw door de velden rennen. Toen ik tussen de 14 en 16 jaar was nam ik vage lessen Engels, Frans en boekhouden! Van dat boekhouden heb ik nooit het waarom begrepen, maar het zij zo. Die lessen nam ik bij nonnen en wat Engels betreft, eerst bij een koopman, daarna bij een vertegenwoordiger in bijbels (in 517 talen, geloof ik) ****. Omdat mijn vader vond dat ik al die studies niet serieus genoeg nam, moest ik toen ik 16 was weer naar school: naar de middelbare school. Vanaf het eerste moment stond mijn houding vast: ik voelde me een vrij mens, een romanheld, volstrekt niet op mijn plaats in die belachelijke banken. Omdat ik veel gelezen had, begon ik de rol van mijn personages te spelen: stel u een kwajongen van 16 voor die tegenover alle leraren de kille ironie van een Wilde (bijv.) aan de dag legt? Wat hen woedend maakte, was nu juist dat mijn houding niet die van een kind was, ze konden niet op me af stuiven en me een draai om de oren geven of aan mijn oren trekken; ze volstonden er dus mee me steeds weer van school te sturen. Toen dat spelletje me begon te vervelen, probeerde ik de klas tegen de leraar Geschiedenis op te zetten en werd ik voorgoed van school gestuurd. (Ik deed het niet opzettelijk, het was alleen maar om hem een beter idee van de Revolutie te geven.) Op mijn 17e van school gestuurd, ging ik terug naar mijn ouders die op dat moment in een alleraardigst dorp woonden, omgeven door bergen. Mijn vader, ziedend, nam de hooghartige houding van een burggraaf aan (in de trant van Hugo); ik maakte me klaar om weer weg te gaan; als ik toen weer was weggegaan, zou ik op dit moment misschien een jammerlijk soort avonturier geweest zijn: een van die mensen die in 'de binnenlanden' (voor geld) grammofoonplaten laten draaien of oude films vertonen die ze ergens op de kop hebben getikt. Ik had een dergelijke

vriend naar wie ik toe wilde. Mijn moeder heeft me 'gered', d.w.z. ze wist mijn vader, de opvliegende planter, gunstiger te stemmen. Volgen er twee jaar - van m'n 17e tot m'n 19e - waarin ik me, nogal ijverig, voorbereidde op een leraarschap (in Nederlandse taal). Maar op m'n 19e was ik verliefd geworden op een onderwijzeres die 2 jaar ouder was dan ik, en omdat mijn opvatting van de liefde waarschijnlijk in de buurt van de Britse 'love' kwam, wilde ik beslist met haar trouwen. Welnu, mijn leraarschap kon nog wel vijf of zes jaar op zich laten wachten. Daarom zag ik ervan af en werd 'reporter' van een krant daarginds, waar ik, op m'n 19e, in een gezelschap oude koloniale journalisten terechtkwam, - iets volstrekt weerszinwekkends. Toch hield ik vol; tot de dag waarop mijn onderwijzeres ***** me schreef dat ze van een ander hield - die, als toppunt van vernedering, een getrouwde man was. Goed, ik maakte op mijn beurt een van de oude journalisten duidelijk hoe ik over hem dacht, wat wil zeggen dat ik nogal overhaast en zonder dat ik nog aanspraak kon maken op mijn salaris, bij de krant weg moest. Ik was twintig jaar: ik ging terug naar mijn ouders, die bij mijn halfbroer verbleven, de man die zo rijk was geworden in de thee. Daar speelde ik tennis en deed ik andere even belangrijke dingen, tot mijn vader erin toestemde me geld te geven om een 'studiereis' over Java te maken. Ik had hem de zaak zo uitgelegd: - Beste vader, ik ben als journalist niets waard. Maar hoe wilt u dat ik een goed journalist word, als ik nergens iets vanaf weet?' - Hij liet zich overtuigen; ik ging op reis. Van die reis zijn de eerste foto's die ik u stuurde. Daarna, toen ik 20 was, kreeg ik, omdat ik enige studie had gemaakt van de boeddhistische en hindoeïstische monumenten op Java, dat baantje als assistent-bibliothecaris in het Museum van Batavia, waar ik een heel knappe secretaris van Javaanse adel had. Zeven maanden later, nadat het mijn ouders gelukt was hun landerijen, enz. te verkopen, vertrokken ze naar Europa en vroegen ze mij met hen mee te gaan.

U ziet het, Eveline, mijn 'scholing'? die is om je dood te lachen! - Hoe wilt u dat ik niet (vooral) bang ben voor uw instellingen om het verstand tot ontwikkeling te brengen?

- Ik vind de anekdote over de leraar en de prins heel aardig. De Zoon van God te zijn is toch heel mooi, na

Jezus Christus! Maar waarschijnlijk was het niet dezelfde God. Al in het Oude Testament heb je de God van Abraham en die van de anderen.

9. Uw artikelen, enz. Eigenlijk, ja, heb ik op het ogenblik het liefst dat u me over uzelf vertelde. Bovendien, als ik eenmaal in Oxford ben, kun u me misschien wel een heel pakket geven, om me in my garret gezelschap te houden. - Ik ben, daarentegen, heel bang dat u zich vergist als u denkt dat ik 'een knappe kop' zou zijn. Nu, na wat ik u over mijn 'studie' onthuld heb, zult u denk ik wel van gedachten veranderd zijn. Bovendien, wat kan een schrijver die in het Hollands schrijft nu uitrichten, om 'de wereld te verbeteren'? Laten we dat maar aan de oude Montaigne overlaten. Ik ben al heel blij dat mijn verhaaltjes, bij toeval in Variétés verschenen, een alleraardigste geleerde vriendin zoals u hebben opgeleverd! Meer verlangen zou waanzin zijn.

10. Maak u niet ongerust over de vertaling. Als ze u die niet hebben teruggestuurd, kan het nog wel een jaar duren voor ze haar plaatsen. Zijn ze in Engeland zo snel met iets te plaatsen? In Holland laten de meest serieuze tijdschriften je dikwijls wel zes maanden wachten. Als ik op dit moment het geld had van al mijn 'kopij' die nog geplaatst moet worden zou ik rijk zijn!

11. Het laatste P.S.: Uw portret, - Nee, hol vooral niet naar 'the photographer's'! Al die mensen hebben de rampzalige manie naar de weergave van de Universele Schoonheid van de Vrouw te streven! en zoveel mogelijk te weg te werken wat een gezicht karakteristiek maakt. Als u me geen 'snaps' kunt sturen, jammer dan; ik kom u zelf wel fotograferen. - Ik heb liever dat u 'agreeable' dan 'beautiful' bent; ik voel me slecht op mijn gemak bij heel beautiful vrouwen, dan is het alsof ik aarzel tussen het verlangen ze uit te kleden en ze aan hun neus te trekken; je doet het nooit, natuurlijk, maar het verlangen ernaar, zelfs geestelijk, is al vermoeiend. En wees gerust, uw gezicht, hoe 'stralend' het ook is, heeft niets van dat van mijn 'Muze en Madonna'. Tussen haakjes: in de verhalenbundel die u hebt, staan 3 verhalen die over niets anders dan die Muze gaan, waarvan een: het eerste, bijna helemaal overeenkomstig de werkelijkheid is. Ik zal ze een keer voor u vertalen; het eerste (dat ook het eerste van de bundel is) heet Het Roerend Bezit (dat bezit, dat is de Muze.) Maar dat woord roerend heeft in het Hollands ook

nog de betekenis 'ontroerend'. - Goed, ik ga weer verder over U. U bent dus 5 feet 2 inches lang; dat is... dat is...? Mijn woordenboek zegt me dat een voet 0,324 M. is. Vijf voet, 1 M. 62. Blijven over de 2 inches. Een inch is 2,54 Cm. Twee inches, 5,08 Cm. Dus zou u ongeveer 1 M. 67 lang zijn; dat zou een Cm. en een 1/2 meer zijn dan ik. - Zou u niet, voor u me Oxford liet zien, 1 1/2 Cm. korter kunnen worden? Als u six feet two was, zou ik me erbij neergelegd hebben. Nu is het vernederend!

Maar in dikte versla ik u verpletterend - you can lay to that!

Tot spoedig, Eveline. Blijf op de goede weg; laat de anderen wachten en schrijf mij.

Uw

E.

P.S. - Ik ga pas woensdag of donderdag naar Bruss; u zult dus nog even op de boeken moeten wachten. Ik hoop dat ik ze alle drie vind.

* Het gaat waarschijnlijk heten: De Onzekeren. Maar er is pas een kwart af, ongeveer 100 bladzijden.

** of middelmatig, als u dat liever hebt...

*** Wat al niet eens zo slecht is...

**** Dat heette The British and Foreign Bible Society, en dat was ook heel indrukwekkend.

***** Niet mijn onderwijzeres, maar mijn teerbeminde die onderwijzeres was.

Aan Eveline Blackett: Gistoux, vrijdag oktober 1929

Gistoux, vrijdag.

Beste Eveline,

Ik ga verder met mijn praatje over de foto's. Hierbij de laatste - of moet ik er nog meer sturen? Ik ben bang

dat u misschien niet eens genoeg plaats hebt om ze onder te brengen. Ik heb steeds die foto's gekozen met zoveel mogelijk 'achtergrond', in de veronderstelling zo in uw geest te handelen. Dus:

21. Genomen in San Miniato, in de buurt van Florence, in '24, meen ik. Ik was weer netjes geworden, wat gesymboliseerd wordt door de strohoed, ziet u het?

22. In Albergo il Dado (Herberg de Dobbelsteen), in Pisa. U treft me aan in mijn vensteropening terwijl ik zit te lezen. Dat hotel was alleraardigst; oud, vies ook, maar met wat voor een voorname uitstraling!

23. Op de scheve toren van Pisa. Het is grappig te bedenken dat ik die jonge slanke, of bijna slanke, meneer ben. Ik wek trouwens een droefgeestige indruk; ik had net de afloop beleefd van mijn liefdesbetrekkingen met 'de Muze en de Madonna'.

24. Deze is gemaakt in Gandria, Meer van Lugano. Op dat moment dacht men dat ik tering had; ik deed een kuur: zonnebaden, Heublumen, enz. Als je zo kuurt, ben je aardig 'mondain'.

25. In Nice, op de quai des Etats-Unis; (dat is de voortzetting van de Promenade des Anglais!) Ik zat toen in mijn 'Barnabooth'-periode - u moet dat boek beslist lezen!

26. Zelfde tijd (1925, meen ik). Deze foto is genomen in Cannes, op een dag dat je niemand op straat zag.

27. In Bastia (Corsica), in de oude haven.

28. In Bastia, bij het station. 29, idem.

30. Leemte. Naarmate ik dikker werd, nam ik minder foto's. IJdelheid, ijdelheid! Deze is van het afgelopen jaar, genomen in Gistoux, en laat Roland Holst en mij zien, in duel, hij om de Engelse dichtkunst en Rossetti, ik om Baudelaire en de Franse dichtkunst te verdedigen.

31. Foto van iets later, genomen in Parijs, in de buurt van 'la Closerie des Lilas' (het stamcafé van Moréas), ik in de overjas van Roland Holst. Onder het standbeeld van maarschalk Ney, hij beweerde dat ik wel iets weg had van Napoleon. (Napoleon op Sint Helena, ongetwijfeld.)

32. Foto genomen in Dinant, nog iets later. Het is opmerkelijk hoe lang en relatief tenger die overjas me maakt. Dat ben ik, maar met het aanzien van Roland Holst dat om mijn hele persoon hangt. De vent naast me is een Franse vriend.

33. Foto van mijn laatste reis, begin van dit jaar, in Florence. Italië lag onder de sneeuw; in Florence was al tien jaar geen sneeuw meer gevallen. De driehoek waarin u me ziet staan is een deel van de brug. Ik denk - of laten we zeggen: ik hoop - dat ik de dag waarop ik me definitief in het water zal storten, deze gelaatsuitdrukking op mijn gezicht zal hebben; die er een is (ik verzoek u dat op te merken) van spottende afkeer. - U zult me zeggen dat je, de dag waarop je je in het water stort, geen toneel meer hoeft te spelen, noch een pose meer hoeft aan te nemen. Niet voor anderen, maar dat doe je dan - zelfs al was het een heel donkere nacht - voor jezelf. Hoe denkt u over zelfmoord, Eveline? U vertelde me een keer dat zelfmoord een 'luxe' is. Meende u dat ernstig toen u dat zei? Ik vind dat zelfmoord gewoon een stommitieit is; maar dat een man die zelfmoord pleegt zich als tragisch beschouwt, of zelfs denkt dat zijn daad enige betekenis of enig belang heeft, is ronduit belachelijk.

*

* *

Goed - laten we ophouden met dit gepraat. We zullen wel zien welk gezicht we zetten als we werkelijk aan zelfmoord toe zijn. In mijn geschriften komt dat echter als een leitmotiv terug; dat komt doordat ik iemand van heel nabij gekend heb die met zo'n eenvoud zelfmoord pleegde dat het een heel grote indruk op me gemaakt heeft. Ik kan u ook wel zeggen wie dat was: mijn vader; - dat gebeurde drie jaar geleden. - Ik kan nog doorgaan en u meteen over mijn 'omstandigheden' vertellen; ook dat is heel eenvoudig: ik ben de enige zoon van een nogal rijke moeder, maar zelf bezit ik niet veel. - U denkt dat ik getrouwd ben? Aangenomen dat ik dat ben, zou u me dan kunnen vertellen wat voor soort vrouw is likely to be my wife? - Laat me uw antwoord weten, uw oordeel interesseert me; span u een beetje in. Ik voel me bijna in staat u uw zeven verloofdes te beschrijven. (Dat doe ik wel een andere keer; begin met me een korte beschrijving van mijn vrouw te sturen.)

Nu zal ik op andere vragen antwoorden.

1. Het kan me niet schelen hoe u me wilt noemen, als de naam u maar bevalt; ik zal u dus echt niet vragen u nog eens in te spannen, - 2. Ik kan uw voorkeur voor Durham

heel goed begrijpen. Ik zou er iets voor gegeven hebben om de kleine monoloog te horen die D. u ingaf als reactie op de monoloog van de estheet. (I am proud of you because you didn't weep, after all!) - 3. Nee, voor 3. beginnen we met een nieuwe alinea.

3. Wilt u echt graag dat ik meteen naar Oxford kom? Deze vraag is overbodig, want u hebt me zo geweldig spontaan geschreven, dat ik u daarvoor krachtig de hand druk. Ik weet zeker dat we zeer goede vrienden zullen worden; ik zal in ieder geval beginnen me van mijn sympathiekste kant te laten zien; en toch, ik verzeker u dat ik aarzel. Ik ben heel bang dat ik u - ondanks al die foto's - een nogal grote teleurstelling zal bezorgen. En in dat geval zult u, uit vriendelijkheid, uit beleefdheid - gedwongen zijn (of dat zult u dan denken) een vrolijk gezicht te zetten terwijl u de pé in hebt, me tot gids te dienen, u om me te bekommeren, enz. - Houdt u rekening met het volgende: als ik kom, wil ik zo weinig mogelijk mensen zien; bij voorkeur alleen u. Wanneer u er niet bent, ga ik de stad, de omgeving wel in m'n eentje verkennen, u hoeft niet te worry about that. Als ik kom, beloof me dan van tevoren dat u me niet als een vreemdeling op reis zult beschouwen, wie u alvast de dienst hebt bewezen een kamer voor hem te reserveren; ik ben het gewend te reizen, ik kan me heel goed in het Engels redden, en ik zou me vreselijk onprettig voelen, als ik de indruk had dat ik u stoorde. - Als u me dit alles belooft, zal ik proberen te komen, wellicht zo halverwege de volgende maand (?). Laat me daarom weten:

1. Of u ooit de overtocht Dover-Calais hebt gemaakt, en of u me die eerder aanraadt dan vanuit Oostende.

2. Op hoeveel moet ik voor die reis, heen en terug, rekenen?

3. Wat kost een - doodgewone - kamer ongeveer, per dag, met of zonder pension (ik laat het aan uw beoordeling over)? In Oxford en in Londen?

4. Hoe maak ik de reis Dover-Oxford - of Dover-Londen? vooral: in hoeveel tijd kun je daar zijn.

Ik denk dat ik begin november van hier vertrek; maar ik moet eerst beslist naar Parijs om er een paar vrienden te ontmoeten (Malraux en nog een andere), die ik lang verwaarloosd heb. Daarna ga ik, als mijn financiële middelen het toestaan, naar Calais om er die boot te nemen. - En dan - God vergeve me, zoals Slauerhoff zegt -

zult u dat dikke meneertje van dichtbij zien; moge hij u niet te veel tot last zijn!

Iets anders: ik zal slechts heel eenvoudige kleren dragen. Ik weet dat Engelsen heel erg op dat soort dingen letten... Natuurlijk kom ik niet uitgedost als een voddenraper; maar ik denk niet dat ik ook maar één enkele smoking bezit. Is het beslist noodzakelijk in dit 'tekort' te voorzien -? Nogmaals, ik laat het aan uw oordeel over. (- Met Slauerhoff zou dit probleem zich niet voordoen; naast hem lijk ik op een dandy.) - En zullen we Durham helemaal niet te zien krijgen? Dat zou 'a pity' zijn. Ligt het ver van Oxford? Moet u er niet toevallig naartoe?

Ik ben aan het eind van uw brief gekomen en tref daar het woord garret aan. Omdat ik hier geen Engels woordenboek heb, vraag ik me af wat dat kan betekenen. Een zolderkamer? een hok? Dat zou me best bevallen. 'Garret' klinkt veel leuker dan 'room'; als u eens een 'garret' voor me reserveerde? Alles wat ik vraag, is dat het verwarmd is. - Maar ik verlaat me steeds meer op u - als u ooit naar Syracuse komt om me te ontmoeten, enz. zal ik me revancheren. In Engeland zal ik met me laten sollen alsof ik het jongetje was dat u denkt dat ik ben (en dat zegt: 'Fa niente! Domani migliore!') Ik weet niet of ik me zal laten 'hug' zonder een tegenaanval te doen, maar ik moet eerst afwachten of uw geestdrift ten overstaan van de werkelijkheid niet een beetje lamgeslagen wordt, en met alle respect voor uw zeven verloofdes... - Mijn hemel, Eveline, dear, als ik daaraan denk! op welke leeftijd bent u dan begonnen? Als ik een verloofde per jaar reken, kom ik uit op 15 jaar; dat kan net: maar dat is niet British meer, - (zonder uw Keltisch bloed te vergeten) - dat is Napolitaans, Perzisch, Arabisch!

- 'Dertig jaar zijn' ... u weet niet wat het is om dertig jaar te zijn.

Op je dertigste ben je bang om veertig te worden. Het schijnt dat de periode tussen 30 en 40 vijf keer zo snel voorbijgaat als die tussen 20 en 30. - En wat die tussen 40 en 50 betreft, daar moet je niet eens aan denken. Aan het eind van dat alles komt de Dood; voor sommige mensen [het boven aan de bladzijde toegevoegde deel van de zin is op de kopie onleesbaar] - Over het algemeen wordt de Liefde begraven - en hoe! - voor je de moed hebt gehad de Dood onder ogen te zien, zelfs in gedachten.

Ik stuur u tegelijk met dit een 'rijmprent'
(illustratie-met-gedicht) zoals je in Holland in gangen
hangt. Het sonnet is van mij, ik vertaal het hierbij voor
u - dan kunt u vergelijken als u wilt:

SONNET VAN BURGERDEUGD

De trammen tuimlen door de lange straten;
Al 't leven [het lawaai] buiten en de ramen
dicht;
Wat tee voor ons, en de/een avond te verpraten;
De lamp streelt rustig ons voornaam gezicht.

Inbrekers, wurgers, rovers en piraten,
En de eerste Zondvloed en het laatst Gericht -
Elke onrust heeft ons deugdzaam hart verlaten.
O, tee! o, vriendschap! o, kalmerend licht!

Straks 't balsemende donker; morgen lopen
Wij; opgefleurd; te kopen of verkopen:
Een drama is een drama, groot of klein ...

Genoeg vermoeienis om 's nachts te slapen;
Alle overgangen tussen lach en gapen; [tussen
lachen
gapen]
En aan het eind, de Liefderijke Dood. en

*
* *
*

Wat ik u hierbij stuur, is het geraamte van het
sonnet, maar hoe moet ik het anders oplossen? - Kijk
liever naar de illustratie; de meneer links lijkt op me,
vind ik.

Stuur me de beloofde snaps. Ik ken nog steeds alleen
maar uw blik - en die wendt zich af in de richting van een
of andere hemelse verschijning. Ik heb er geen idee van
hoe lang u bent; bent u misschien six feet two? De
vastbeslotenheid waarmee u geneigd lijkt me als een
jongetje te behandelen stemt me tot nadenken...

Vriendschappen meet je echter niet af aan de lengte
van het menselijk lichaam. Of u nu een dwerg of een reuzin
bent, laat me geloven dat we bezig zijn ware, d.w.z. dikke

vrienden te worden. Ik druk u hartelijk de hand (dat is de tweede keer in de loop van deze brief).

Uw

E.

Vergeet niet me te laten weten of u Barnabooth, en Jean Barois al gelezen hebt.

[Omslaan]

Ik schrijf hier uit m'n hoofd een gedicht voor u over dat in datzelfde Barnabooth te vinden is, en waarin hij zich tot een nogal-wereldse vrouw richt. Het is het enige gedicht dat ik ooit vertaald heb; maar tegelijkertijd heb ik het gevoel dat ik het - woord voor woord - zelf geschreven zou kunnen hebben en dat het van mij gestolen is.

Je t'apporte toute mon âme;
Ma nullité, nonchalamment,
Mon maigre orgueil, ma pauvre flamme,
Mon petit désenchantement.

Je sais que tu n'en es pas digne,
Mais suis-je digne d'être aimé?
Je sais que tu te crois maligne;
Tu sais que je me crois blasé.

J'ai mesuré l'enthousiasme;
Tu as tout senti, tout goûté:
Tu ne crois pas à mon marasme;
Je ne crois pas à ta gaïté.

Dans nos amours, point de mystère;
Soyons sérieux ou légers
Sans oublier que sur la terre
Il n'y a que des étrangers.

Nous pensons que la vie est bonne;
Mais dis-toi bien, coeur triomphant,
Que nous n'intéressons personne,
Pas même nous, ma chère enfant...

Aan Eveline Blackett: Gistoux, dinsdag oktober 1929

(1) Gistoux, dinsdag.

In ruil voor uw kleine theologische uiteenzetting (op het dagboekblaadje) hierbij thans de beloofde vertaling van mijn Gebed bij de Harde Dood. Zo gelezen, zonder rijm of metrum, grotendeels vermoord door een ronduit slechte vertaling (daar twijfel ik niet aan) maakt het op u, misschien, de indruk van een dagboekbladzijde, 'too'.
- Maar eerst Epitaaf dat ik u eveneens beloofde. (Het is een sonnet, in het Hollands.)

Zijn eigenwaan, zijn zwakheden en feilen
Bleven hem trouw tot aan dit simpel graf.
Hij leefde in vele, en ook geleende, stijlen,
(2) Maar zijn galop werd meest een korte draf.

Zij die hem lieven, moeten niet verwijlen
Bij de beloften die zijn jeugd hun gaf;
Hij was - al waren giftig vaak zijn pijlen
Niet altijd ijdel, en niet altijd laf/lafhartig.

Hij hield veel van zichzelf; maar menig ander
Vereerde hij met veel te grote haat.
En haat is liefde: mint of haat elkander!

Een vroegoud kind, geslepen of naïef,
Zeer ongelijk, maar ook zonder tarief -
Hij was geen Man, maar ach! ook geen kastaat. *

Ik schreef dat in Hilversum in Holland - over mezelf natuurlijk! - kort voor ik daar uw eerste briefje ontving.
- Goed; dan nu het Gebed. Het is vreselijk je eigen gedicht zo te vermoorden, maar nou ja, voor u zou ik het ergste doen.

Here goes: [Houd u goed vast!]

1. 'O, Heer, het wordt nu tijd wellicht u aan te roepen.
Men weet niet goed... de vrees voor 't einde blijft bestaan.

De Dood vergeet ons nooit; men moet beproeven

een al te grote doodsstrijd te ontgaan. De Dood doet de arme

mens naar vrome leugens zoeken.

2. Gij, Heer, gij zetelt hoger dan de Dood, daarboven; dan 't zèlfde eind, altijd, van ieder lot. De stervenden die roepen (die u aanroepen) werden eerst geboren: Gij waart steeds, onverstoortbaar in uw rol van God. De Zoon des Mensen vond - tot hier - de liefste logen. [The dearest lie.]
3. Zijn dood was hard; hij kon [er] iets [voor] krijgen; hij werd Zoon Gods en Onze-Lieve-Heer. Hij wist de dood, zei men, zo stervend, te bestrijden; hij overwon de dood en wat niet meer? Het blijft een aaklig [naargeestig] iets, te hijgen [to gasp] en verstijven.
4. Het blijft een aaklig iets, naar 't eigen hart te luistren;
te weten dat men dood is, als het stil blijft staan: - die spierknobbel met kleppen waardoor 't bloed moet spuiten;
die rustloos 50, 60 jaar kan slaan, en soms opeens uiteenspat, als een ton in duigen. [In het Holl: 'een vat in duigen'; in het frs. zegt dat weinig.]
5. 't Is heus wat anders dan zich laten baren; men meet de Dood soms na, bij vol verstand. Tegen de vijf die suffend, zat van dagen, gelijk een nachtkaaars uitgaan, opgebrand - zijn honderd die gefolterd in hun doodsweet baden.
6. De Dood is niets misschien; het doodgaan alles; - en zij die de engelen zien, een glimlach om de mond [met een glimlach op 't gelaat], en zij die, vol berusting, in het niet-zijn vallen - : zij maken wat zij kunnen van hun poovre staat. Het blijft de wrede strijd van duive tegen valk.
7. Ik had een vriend, o Heer **, wiens hart was uitgezwollen,

tot bijna driemaal de omvang van een mensenhart;
men heeft hem, toen hij sterven ging, bevochten: hij
wou zijn hoofd in twee slaan, om de barst - het trage
barsten van dat hart niet meer te volgen... *** [Dit is
erg
lelijk zo!]

8. Ik had een andre vriend die, met verrotte longen,
trotseren moest het vlijmen van de scherpste kou,
in een verlaten tuin waar, ongestoord, het domme
systeem zijn vreugde wurgde - en niet verjagen zou
de Dood die eens zijn moeder meegaf aan haar jongen.
[En dit ook!] ****

9. Het is voorwaar geen wonder als de Rede
ons bij de doodsgedachte dringt naar zelfmoord.
Het mes van Jack the Ripper was een zegen - O,
onvoorziene Dood, die nauwelijks stoort!
De meesterlike moord zij grotelijks
geprezen!
met meesterhand gepleegde

10. Want zelfmoord, Heer, is moeilijk, wil niet altijd
slagen:
Cleopatra en de adder waren beiden sterk;
het gif van Mithradates deed hem angstig braken, - een
slaaf, met beevrig zwaard, volbracht het werk
maakte het werk af.
Een zelfmoord is verzekerd tot de keus van 't wapen.

11. De Dood is vriendliker, wellicht, in de ongelukken
die dagelijks de brave burger grieven:
de motorrijder die zich reed in stukken; [who rode
himself to pieces!] de machinist door twee
lokomotieven vermorzeld wijl hij even stond te
duttten - [even in slaap was gevallen].

12. De metselaar die van de ladder stortte, wiens hoofd
sloeg op de keien tot een ommelet; en de arbeider, in
een machien getrokken, die, voordat men één wiel had
stopgezet, als nameloos gehakt alweer was uitgeworpen.

13. De kleine meisjes die door de ijslaag schoten,
wier doodskreet [laatste schreeuw] tot een sliertje
stoom bevroos [door de vorst een sliertje stoom werd]
(3) en naar wier lijkje niemand heeft gedoken;

- het kind uit de achterbuurt dat, achteloos,
met kokend water, telkens weer, wordt overgoten. [Drie
strofen met gemengd nieuws.]

14. Bepaald, de Dood is vriendliker voor de arme mensen;
zij sterven makkelijker, zijn meer met Hem vertrouwd.
Hij geeft ze lachjes, knipoogjes en wenken; de vrees
voor wat men dikwels ziet verflauwt. De Dood lijkt
haast
een doel voor hen die dood zich werken.

15. De Dood is de gezel der lange wintermaanden,
plichtmatig, zoals zij, voor de armen op het land.
Zij zwoegen rustig voort, zij strooien nieuwe zaden,
en rustig, als een veldbloem door een kinderhand,
plukt hij een 'zwoeger' [werker] weg van de
omgeploegde
[omgewoelde, bewerkte] aarde.

16. De dronken vagebond, die lacht onder het kwijlen,
en kwijlend lachend loopt onder een volle trein;
de blinde bedelaar, te oud om te overlijden, [d.w.z.
om 'dood te gaan'], die op een heldre nacht zijn nek
breekt zonder pijn - het is de moeite niet naar zo'n
Dood om te kijken. [In 't holl. je daarover druk te
maken.]

17. De werkelijk harde Dood daalt neer in verenbedden;
en vlijt zich lang en zwaar tegen een zachte borst;
en kust een zachte mond om 't aadmen te beletten;
en knijpt een zachte keel die nauw en gloeiend wordt;
en luistert naar het hart dat zich nog blijft
verzetten.

18. Een Dood die tellen mag is wulps als een hetaire,
maar traag en zeer ervaren als een succubus.
Hij snuift de droppen zweet in die op 't voorhoofd
paarlen en drinkt de laatste adem met een diepe
kus.

tijdens
Hij schat de patiënt altijd op juiste waarde.

19. Hij is volmaakt beleefd en kondigt zijn bezoeken,
soms weken lang vooruit, zijn uitverkoornen aan;
die hem verkiezen, iedre faze liever proeven dan
rap en onverhoeds het leven uit te gaan.
Hij geeft hun tijd, o Heer, U vlijtig aan te roepen.

20. Want, Heer, zij duchten u veel méér soms dan het

- sterven; zij zeggen: 't Sterve' is kort,
 maar God is eindeloos!' Zij menen dat gij veel,
 veel meer van hen zult vergen, dan zo een triest
 sinjeur als een zo trage Dood. Gij, Heer,
 Gij zijt in staat hen eeuwig te verderven!
21. Het is geen klein verschil: een ziel van stoom
 kastijden, wanneer het lijf van vlees sinds eeuwen
 is verrot - het is wat anders nog dan 't schenden
 van wat lijken; het is het waarborgsmerk van een
 heel ware God. Een werk zo groots,
 o Heer, geen epos kan 't beschrijven!
22. Zij hebbe' elkaar vermoord om U, Heer, te
 verdienen; het zondig vlees gekerfd, geradbraakt
 en verkoold. Groot is, Goddank! de schaar
 der liefdevolle lieden, die zacht de poten breken
 van het schaap verdoold, en lang voor 't stervensuur
 uw paradijs verwierven! [Met rijm klinkt dit heel
 fraai...]
23. Verwonder u dus niet wanneer zij daagliks janken
 [yelp]:
 zij die u vrezen 't zeerst zijn ook uw ware trouwen.
 Tussen de man die meent alleen te mogen danken,
 en hij die u slechts roept in 't klamme doodsbenauwen;
 tussen die schobbers, Heer, zijn duizend overgangen.
24. En als ik minder bid dan de echte katolieken,
 of de echte protestanten, die 't niet minder doen -
 het is om van een schaars gebed tienvoudig te
 genieten,
 en uit bescheidenheid. Het afgeblaas sermoen,
 ik ben er zeker van. is niet naar uw believe.
25. Ik heb u, Heer, naar 'k hoop, ditmaal met recht
 gebeden [naar behoren; righteously?]; ik ben
 geen twijfelaar, Heer, voorwaar geen twijfelaar!
 De Twijfel is te slim en hindert mijn geweten;
 ik heb niets uit te staan met deze handelswaar,
 zoals zij die koster zijn en die Urbanus heten. *****
26. Heb ik gezondigd tegen 't tweede der geboden?
 Ik riep u met in mij het schroeiendste venijn
 dat ooit uit mensenhart vervloede in mensenwoorden;
 de Vrees, de grote Vrees in 't afgeschuurd refrein:
 'De Dood, de Dood, de Dood, het doodgaan, en de
 doden...'
27. De Dood is altijd kort, duurt hoogstens één sekonde:
 men is dood of niet dood, zoals Stendhal ons leert.

De foltering vooraf is langer aan de orde; en iemand die, als Job, ontzaglijk blasfemeert, kan zeggen:
'God mijn Heer, dit is uw grootste zonde!'

28. Maar als ik mij verstout u op de Dood te wijzen, dan is het wijl ik denk dat gij hem soms vergeet...
Zend mij een leugen, Heer, als ik met hem zal strijden;
een leugen groot als de ernst [de oprechtheid] die 'k in deez' verzen deed - want de ironie, zegt men, schaadt aan de poëzije.'

*
* *

Dat was het dan. Iets heel anders dan die 'verhaaltjes', vindt u niet? Of eigenlijk niet eens zo? - Voor dit gedicht in het tijdschrift De Gids (The Guide) verscheen, dat verreweg het meest serieuze tijdschrift van Holland is - zoiets als wat de Mercure de France voor de oorlog was en de N.R.F. nu is - heeft Roland Holst het nogal fel tegenover de redactie moeten verdedigen en twee hoogleraren voor bekrompen lezers moeten uitmaken. ***** Toen ze het uiteindelijk plaatsten, hebben ze het (uit een oogpunt van drukkunst) laten verdwijnen in een stortvloed van gedichten, door het, net niet helemaal, aan het eind te zetten! (Precies het moment waarop de lezer totaal overvoerd is.) Ik stel me voor dat ze dachten dat de strofen 21 en 22 hun wel eens een paar abonnees zouden kunnen kosten!

Wat vindt u van mijn 'theologie'? Denk nu niet, dat ik altijd zo over 'God ' spreek (mocht Hij bestaan). Ik schreef dit gedicht, waarin ik heb geprobeerd uitdrukking te geven aan al mijn angst om dood te gaan - die me heel lang heeft gekweld - na de dood van die beide vrienden, midden in de winter, begin '28. Ik die uit een land kom waar men geen winter kent, word soms helemaal overheerst - en als ik overheerst word, word ik razend - door die duisternis die al om 3 uur 's middags valt en door die lange, donkere, koude, vochtige avonden... In Brussel, op de Louizalaan, waar je 's winters uren kunt lopen zonder iemand tegen te komen (kent u dat misschien ook?), dat is soms onheilspellend. Ook kom ik niet graag in de Nieuwstraat en op plekken waar je je kunt vermaken, ik heb me er in ieder geval altijd maar heel matig vermaakt. -

Alleen bij de gedachte dat ik deze winter in Brussel zou moeten blijven, voel ik me al ziek. Nee, ik kom me een beetje warmen aan uw naastenliefde, Eveline, en daarna ga ik naar Napels of Syracuse of Algiers. En dan ben ik alweer een winter verder, op weg naar de dood. Ah, die delightful, wretched, enz. creatures die wij zijn, u en ik! (Hartenkreet in de trant van Barnabooth, indeed.)

Eigenlijk zou u me moeten beloven dat u me, als ik u tijdens mijn verblijf in Engeland niet te veel teleurstel, in Syracuse of elders komt opzoeken, zodra uw studie en Dhr. Rotrou u dat mogelijk maken.

Uw

E.

P.S. - Nu ik mijn Gebed zo herlees, in slecht Frans, troost ik me met de gedachte dat zelfs mooie vertalingen [bijv. die van The Raven van Poe door Mallarmé] slechts een heel flets beeld geven van het origineel. Heb niettemin vertrouwen in me!

P.P.S. - Zo-even het Requiem ontvangen dat volgens mij vol prachtige dingen staat. U bent een schat: bedankt!

(1) DIT IS GEEN BRIEF.

(2) Deze regel doet u waarschijnlijk aan het dampige paardje denken.

* In 't holl: predicaat; dat is niet het Franse prédicat; in het fr. zou je eerder zeggen: een deskundige.

** Ik ging er vanuit dat Hij te stom was om dat te weten.

(Aantekening bestemd voor u)

*** Deze vriend was Odilon-Jean Périer, een Belgische dichter, gestorven toen hij 27 jaar was.

**** Deze vriend was Paul van Ostaijen, een Vlaamse dichter, gestorven aan tuberculose (evenals zijn hele familie)

toen hij 31 jaar was. Ik heb dit gedicht
geschreven na
deze beide sterfgevallen.

(3) Ik vind dat sliertje stoom erg aardig!

***** Dit is een 'bedekte' toespeling (op twee
schrijvers van
het twijfelende en menslievende soort: Thierry
Bedeau en
Urbain v.d. Voorde.)

***** Gij zult de naam des Heren niet ijdelijk
gebruiken.

***** Of 'oppervlakkig', dat weet ik niet meer.

Aan Eveline Blackett: Gistoux, vrijdag oktober 1929

Gistoux, vrijdagavond.

Dierbare,

Ik heb uw brief herlezen; maar hoe kan ik me daar
'impersonally' tegenover opstellen? Van alle inspanningen
vraagt u me juist die waartoe ik niet in staat ben, omdat
zij te zeer tegen mijn aard indruist. Zelfs als uw brief
literatuur geweest was, zou ik u 'personally'... bewonderd
hebben. And for heaven's sake laat me niet denken dat het
literatuur was, dat uw jeugdigheid en uw spontaniteit, dat
die moed jezelf op het spel te zetten niet slechts de
losbandigheid (the orgy) was van een geleerde vrouw die
alles wat ze aan temperament in zich heeft in inkt omzet,
niets anders! Als u zo was, zou me dat werkelijk verdriet
doen.

Ik schrijf u dit 's nachts: ik ben nogal laat uit
Brussel teruggekeerd. Onmogelijk om bij het reisbureau
inlichtingen te krijgen: prinses Marie-José heeft zich
verloofd met prins Umberto en prins Umberto is zojuist
roemrijk (en met een glimlach) aan een AFSCHUWELIJKE

aanslag ontsnapt, gepleegd door een student van 21 jaar (een zielige jongen, natuurlijk, die op het laatste moment in de lucht heeft geschoten) - en heel Brussel bleek op de Grote Markt te zijn samengestroomd om de dierbare verloofden in de schoot van hun familie (op het balkon) te zien. De boeken heb ik tenminste wel voor u gevonden. Nog niet dat van Mevr. Gevers, de handelaren in tweedehands boeken lijken verbijsterd wanneer men hun erom vraagt Goed, ik ben laat thuisgekomen - en kijk wat uw brieven bij me aangericht hebben: tijdens die tocht terug, terwijl ik naast mijn chauffeur zat en wij in het donker, maar zo snel mogelijk, door het Zoniënwoud reden, dacht ik alleen maar aan u; ik stelde me voor over een dergelijke weg in Engeland te rijden, naar u toesnellend; ik zou niet verbaasd geweest zijn als ik u op de meest onherbergzame plek ontmoet had. `Grappig' ook, dat, want ook ik ken alleen maar uw brieven - en ik ben DERTIG (!) jaar. Die chauffeur - die nog niet gegeten had - liet de auto zo snel mogelijk over de weg die donker en nat was razen; links en rechts van ons lagen twee brede stroken dorre bladeren, die verlicht werden door de koplampen, en verder niets dan boomstammen - en ik geloof, ik weet zeker, dat als wij op een gegeven moment tegen een van die stammen aan waren gevlogen en totaal verpletterd zouden zijn, mijn laatste gedachte geweest zou zijn: Eveline.

... Toen we vervolgens thuiskwamen, trof ik een nieuwe brief van u aan. waarin u me over een heleboel... geestelijke dingen vertelt.

Ik vouw hem nu opnieuw open. U zult niet kunnen zeggen dat ik vergeten ben ook maar aan één van de dingen die u van belang lijkt te vinden aandacht te besteden. Wij, mensen van de XXe eeuw, zijn zo slim: wij sluiten ons hart af en trekken de doos intelligentie open alsof er niets aan de hand was. Een uitstekende oefening.

Goed. Ik noem allereerst de Rossetti-uitgave. Die kan wachten, ik zie wel als ik in Engeland ben. Vervolgens, Wolfe. Ik zal hem herlezen en dan komen we er nog wel op terug.

Het gedicht Sea-Harmony. Daar zal ik het morgen met u over hebben. Ik heb de indruk dat het zo veel beter is, maar ik moet de beide versies nog vergelijken.

Conrad: dat is een beetje een kapitein-op-de-grote-vaart, maar een die een prachtige en geheel eigen sfeer heeft weten te scheppen. Vanwege zijn sfeer, zijn moed en

zijn intelligentie vergeef ik hem zijn langdradigheid, zijn foefjes, zijn onmogelijke vrouwenfiguren, kortom, het is kerel. Van wat ik van hem ken - 6 tot 7 boeken - gaat mijn voorkeur, net als de uwe, uit naar Lord Jim; maar er is ook een fascinerend verhaal, gebaseerd op herinneringen aan Congo; dat zou u eveneens moeten lezen als u het nog niet kent, het heet Heart of Darkness. (Het staat in het dl. Youth.) Op Conrad zal ik ook nog terugkomen - een andere keer.

Nu, iets alleraardigst: uw scrupules over die twee veranderingen in uw vertaling! `I didn't think you would mind'. - Really? - Allereerst vind ik dat wat u gedaan hebt uitstekend is, maar als u het helemaal omgewerkt had, zou ik dat eveneens goed gevonden hebben, dierbare. Denkt u ook maar een moment dat ik daarover met u zou willen `onderhandelen'? Doe met mijn geschriften volstrekt en steeds wat u goeddunkt; ik zeg het u voor eens en altijd. Aangezien wij vrienden zijn, ben ik u dat verschuldigd; ik zou niet willen dat het anders ging dan zo. Ik zou het vreselijk vinden tegenover u de `letterkundige' te moeten spelen; u bent mijn alleraardigste geleerde vriendin, in wie ik het volste vertrouwen heb. Het enige wat tussen u en mij van belang behoort te zijn, is: Hoe vindt u het?

De essay's van Bacon - allereerst denk ik dat ik aan Bacon de voorkeur zou geven boven Montaigne, maar ik ken ze allebei vrij slecht. Ik zal de Essay's in hun geheel lezen; uit oogpunt van stijl is het, volgens mij, veel gedrongener dan M. Het citaat dat u me stuurde is in ieder geval schitterend. Het is woord voor woord voortreffelijk; ik dank u dat u het me gestuurd hebt, ik dank u er vooral voor omdat ik weet met welke gedachte u het gedaan hebt en omdat u niets beters had kunnen vinden. Ik ben blij met die keuze omdat zij die van u voor mij is; en omdat zij als het ware het vervolg is van wat u me in de vorige brief zei, die van vanochtend. Maar tussen de wijsheid van Bacon en u - u denkt toch niet dat ik dan zou aarzelen? Als ik morgen moest sterven, zou ik het liefst hebben dat u er was, Eveline; zou ik het liefst uw hand op mijn haar voelen. En ik denk dat u gelijk hebt; dat dan, I wouldn't mind. - Zou u echt komen, als ik morgen moest sterven en ik u zou laten roepen?

(Ik stel u deze vraag om een beetje grappig te doen, maar - dan wel `grappig' met een zeer ernstige ondertoon.)

Iets anders: ik begrijp niet zoals ik het graag zou willen begrijpen wat u me vertelt over uw toekomst. Wat is een fellow precies? Zoiets als een leraar met licentiaat in Frankrijk (een `doctorandus in Holland) * ? Wat voor werk moet u precies doen als u die baan van fellow in Durham krijgt? Les geven? Waar? - Wat verstaat u onder `a job'? en dan nog in China? in Egypte? Welke `mogelijkheden' ziet u daar? Vertel me uitvoerig over dit alles. Als ik u dan geen raad kan geven - zou ik tenminste met u willen meedenken. U hebt me waarschijnlijk nog heel veel dingen over uzelf te vertellen, dierbare, ook al zullen we nooit meer dan vrienden zijn. En die verbintenissen die er voor u weinig toe doen maar die u omwille van het `eerlijke spel' (het fair play) eerbiedigt? `eerlijk spel spelen' is heel goed en jezelf opofferen ook, maar tot op zekere hoogte; je moet daarin niet te ver gaan. Ik heb het gevoel 10 jaar ouder te zijn geworden omdat ik te veel belang hechtte aan dat soort `eerlijk spel' waar u het over hebt. Er is misschien niets zo moeilijk als uit te maken wanneer je werkelijk een botte egoïst bent geweest, en wanneer het nodig was alleen maar met jezelf rekening te houden. Die dood van mijn vader heeft voor mij meerdere dingen heel verwarrend gemaakt; - ik kan uw situatie niet beoordelen, maar ik zou u willen zeggen dat je je leven nooit moet laten verpesten door misplaatst medelijden met `anderen'; je leeft maar één keer (zoals al die oude kerels zo mooi zeiden), je wordt oud voor je het weet. Ik spreek tot u alsof u mij was (!). Dat is misschien belachelijk. Als u dat inderdaad vindt, moet u het mij als vriend maar vergeven, dierbare, dan moet u maar denken: `Hij redeneert een beetje slap, hij is ook een beetje British, maar nou ja, op zijn manier mag hij me graag.'

Tussen haakjes, weet u dat Italianen maar zelden: `Ti amo' (Ik houd van je) zeggen, omdat ze dat boekentaal vinden, maar ze zeggen: `Ti voglio bene' (Ik mag je graag)? of: `Ti voglio tanto bene' (Ik mag je heel graag)! - Aardig, hè.

Vanavond voel ik me op mijn beurt eenzaam - omdat u niet hier bent. U hebt me verwend, dat is misschien uw eigen schuld. Ik heb het gevoel dat het vreselijk zou zijn als u verstek moest laten gaan, als u niet hier kon zijn op het moment dat ik zou sterven. (Toch is dat waarschijnlijk!) Zeg me dat u, wat er ook gebeurt, nog

heel lang mijn vriendin zult blijven, dat u tot op zekere hoogte de grote Onbekende Vriendin zult blijven die je roept als je gaat sterven. Als men mij, 6 maanden geleden, gezegd had dat die Vriendin zou verschijnen in de gedaante van een meisje uit Oxford, zou ik het hebben uitgegierd van het lachen. Nu neem ik het meteen aan - ben ik zo gek te geloven dat het inderdaad zo is, dat deze Vriendin een Engelse is (with a good streak of Celtish blood in her veins), dat zij 22 jaar is, dat zij Eveline heet.

Dat is toch ... meer dan fantastisch; maar het is mooi in onmogelijke dingen te geloven: af en toe; een enkele keer; - vanavond kan ik het niet laten erin te geloven. U ook niet, nietwaar? Maar het wordt tijd weer meester over mezelf te worden, weer een dik meneertje te worden dat graag redeneert - en getrouwd is.

De pen houdt er eens mee op. Goedenavond.

Zaterdag.

Ik verstuur deze brief nog niet; ik wacht eerst af wat u me zult schrijven. Ik zal hem natuurlijk zeker versturen, maar pas nadat ik er dingen aan toegevoegd heb als antwoord op wat u me geschreven zult hebben. O! wat administratie betreft weet ik waar ik het over heb!...

Laten we het intussen over Sea-Harmony hebben. In uw laatste versie is het heel goed. Ik heb de 2 versies vergeleken en het verschil is groot. De twee eerste regels konden inderdaad blijven zoals ze waren. In de volgende regels geven de rijmwoorden in de nieuwe versie veel meer reliëf aan de opsomming van dingen-die-bezongen-kunnen-worden, hoewel de 1e versie ook niet slecht was. (Ik begrijp het nu beter.) Maar je moet niet te vaak mikken op het effect van woorden die geheel los staan: And - Wait. Waarom niet: Pour in - And wait. Vooral omdat u, een paar regels verderop, een dergelijk effect nodig hebt. - My song will not be sung vind ik niet erg fraai; het doet me aan Whitman denken, en waarom dat nadrukkelijk toegeven van zwakheid? Zou het misschien niet al beter zijn als u schreef: 'This song will not be sung'. (?) - Ik vergat u nog te zeggen dat in: Somehow - Fail, de ruimte tussen de woorden (de stiltes die de poëtische kracht versterken) me heel goed lijkt; daar moet het zoals het gedaan is. - De

rest is goed, en vooral het rijm; vooral de slotzin: and quiver on the lips of another me, die, wat de gedachte betreft (de taal kan ik niet beoordelen), tien keer beter is dan: of some other poet. Nog iets, waarbij ik me kan vergissen, omdat alles van de uitspraak afhangt: maar ik denk dat het in de regel: And rising up with a magnificent cry beter zou zijn als u het woord magnificent (dat trouwens een beetje vaag is) verving door een woord hetzij van twee, hetzij van drie lettergrepen. Een woord van 2 lettergrepen zou, volgens mij, meer reliëf geven aan het woord rising, aan het begin van de zin: And, ri-sing up, enz. Probeer het en laat me weten of ik me vergist heb. **

- Terwijl ik u dit schrijf, is een orgeltje ons 'grondgebied' binnengedrongen: een door een ezel getrokken orgeltje, dat kinderlijke en aandoenlijke speeldoosdeuntjes speelt (het orgel, niet de ezel).

Hoeveel gedichten hebt u in totaal geschreven? 'Lots'? U zou een handgeschreven bundeltje moeten maken van die waar uw voorkeur naar uitgaat en me het geheel in een keer moeten toesturen. Misschien is er wel een mogelijkheid ze in enkele exemplaren in België te laten drukken. Of wilt u wachten en ze later in een echt dik boek verzamelen? Hoe ver bent u met uw roman Here, sirs, find music? Ik denk dat u te veel temperament hebt om veel gedichten te schrijven; u schrijft waarschijnlijk heel gemakkelijk, en, in ieder geval wat de toon betreft, kan ik u verzekeren dat wat u schrijft heel levendig en direct is: - wat ik meer waardeer dan de fraaiste stilistische kunstgrepen. Maar besef dat u voor het schrijven van een goede roman, met levendige personages, nog erg jong bent. U bent daarentegen 'British', d.w.z. dat u in die hoedanigheid waarschijnlijk over veel meer natuurlijke middelen beschikt dan wanneer u Française was geweest. De Franse roman, zelfs bij een vent als Gide, is vooral intelligent, de Engelse roman, zelfs al is het een nogal stom verhaal, heeft al gauw meer sfeer. (Dat bedoelde ik toen ik u zei dat Le Grand Meaulnes uit oogpunt van 'middelen' een Engelse roman zou kunnen zijn.) Wat mij betreft, ik weet dat het mij zeer waarschijnlijk nooit zal lukken sfeer te scheppen; terwijl voor Holst een roman vóór alles sfeer moet hebben. Hij zei me - en ik geloof dat dat juist is - dat mijn personages wel leven, maar dat ze altijd slechts 2 dimensies hebben, en dat een verhaal

van mij hem altijd doet denken aan tekenfilms die je in de bioscoop ziet. Ik probeer mezelf te verbeteren, maar dat is moeilijk. Het samentreffen en het doen en laten van de personages sleept me altijd zo mee dat ik geen tijd meer heb om aandacht aan de omgeving te besteden. - Hoe denkt u erover om samen een briefroman te schrijven? (die Les Liaisons Dangereuses van onze eeuw zou worden!) In ons huidige tempo zouden we gauw een boek van 300 bladzijden bij elkaar hebben. - En onze personages zouden vrij modern zijn: het dikke getrouwde meneertje en het aardige geleerde meisje; en we zouden ons best kunnen doen het in die roman tot niet één kus te laten komen! - Dhr. Huxley zou woedend zijn en zich tot het uiterste getergd voelen, want hij zou niet meer weten wat te denken van een zo buitengewone deugdzaamheid en een zo cynische onbevangenheid (?). We zouden hem: Verliefde Hersens (Brains in Love) kunnen noemen; zou dat niet aardig zijn, dear?

Ik houd op met dit geklets, dat u een beetje aan het orgel, of aan de ezel, of aan allebei te danken hebt. - Ik ga wat pistoolschieten in de tuin: dat is een van de vormen van vermaak op Gistoux. Als ik achter elkaar vijf flessen stuk schiet, heb in straks in Engeland een ...`a hug' verdiend; dat zullen de Goden me verschuldigd zijn!

*
* *

Vandaag niets van u (maar het is zondag). Ik neem dus uw laatste brief, en de voorlaatste, weer voor me, om te zien of ik nog vragen onbeantwoord heb gelaten.

In de laatste is uw droefheid nog voelbaar, veroorzaakt door twee `rotten lectures'. Hoe kan ik u troosten? Naar mijn mening is uw meest `rotten' lezing nog veel te goed voor die mensen die naar u luisteren. Ik heb er daarentegen geen enkele behoefte aan om me zoals u uit te leveren (aan de massa) ****. Ik neem me vaak voor me uiteindelijk in niet meer dan 30 exemplaren te laten drukken, alleen maar voor vrienden en een paar anderen. De `happy few' van Stendhal is me het liefst!

In de voorlaatste: ach! foto's! Een mooi onderwerp voor `mensen die elkaar niet kennen'. In de overjas van Holst zie ik er `quite handsome' uit, vindt u niet? Ik zei

u al dat dat komt door de overjas. Vooral omdat ik er 1 M. 80 in lijk. In werkelijkheid ben ik niet alleen kleiner, maar ook gedrongener, met bredere, en nogal ronde, schouders! En wat ik u nog wilde zeggen is dat ik gelukkig niet altijd die `keen' en Amerikaanse gelaatsuitdrukking heb. Maar sinds enige tijd toch vrij vaak geloof ik. Mijn moeder zei me dat mijn gelaatsuitdrukking veranderd is, en ik ben bang dat dat waar is: ik heb diepliggender, smallere, hardere - of gemenere ogen. De foto waar uw voorkeur naar uitgaat, die met Oscar en de Zwitserse leraar, is van 1925; toch is zij vrij goed gelijkend: de onderkant van het gezicht is wat voller geworden, maar met die gelaatsuitdrukking zult u me denk ik moeiteloos herkennen.

Uw zeven verloofdes: 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7 laten we het daar niet over hebben! Als u wilt, vertel me dan over hen wanneer we samen zijn. Zeven verloofdes van uw 18e tot uw 22e, dat zijn - Eveline! - twee verloofdes per jaar! (Ik zou liegen als ik u zei dat ik dat erg leuk vind.) - Ik dacht dat alleen `stars' van het filmdoek in staat waren zulke records te breken? Nou ja... Dan zal er, ooit, ook nog wel een achtste komen.

Drie antwoorden - vervolgens: uw angst. Daar gaf ik u al antwoord op; laten we het daar niet meer over hebben. En toch, wanneer u me zegt: `You understand, oh, don't you?' vraag ik me af of ik het inderdaad goed `understood' heb. Waarvoor was u precies bang? Being very broad-minded myself, hoeft u er geen doekjes om te winden. Dat ik `homoseksueel' was? Alleen al de gedachte dat een man me zou strelen bezorgt me kippenvel! ik heb wel `vrienden' gehad die homoseksueel waren; waarschijnlijk instinctief hebben ze bij mij nooit ook maar enige toenaderingspoging gedaan. `Some kinds of "smeerlapperij" I forgive freely, but others I detest and abominate. Heb ik het goed geraden? - Ik herinner me ook uw afkeer van `publieke huizen' in Frankrijk. O! na de `Muze en de Madonna', in '23- '24, ging ik er wel eens heen; maar toch slechts een heel enkele keer. Wat grappig is, is dat het me nooit is gelukt dat gevoel van vernedering bij mezelf vast te stellen, dat bijv. Tolstoi zich altijd verwijt, en waar veel mannen onder gebukt gaan. Ik heb die smeerlapperijen altijd slechts heel oppervlakkig gevonden, you know, en die vrouwen vooral beklagenswaardig. Ze zijn dom, ze zijn meestal lelijk, ze hebben heel weinig gevoel! Wanneer je

met hen praat, lijkt het net of je praat met meisjes voor wie het alleen maar om iets zakelijks gaat. `Het is nu eenmaal bisnèze, nietwaar'? - zo'n taal gebruiken ze ook, in navolging van de Amerikanen. Erotisch gezien stellen ze, voor iemand die zich ook maar een beetje van het dier onderscheidt, niets voor: want het belangrijkste in de erotiek (`wetenschappelijk' gesproken) is het genot dat je verschaft in ruil voor het genot dat je zelf beleeft. Voor een beetje intelligente man houdt, volgens mij, een vrouw die niet vatbaar is voor genot op vrouw te zijn. Daarom blijven `publieke huizen', waar u zo'n afkeer van hebt, erotisch gezien iets armzaligs - zelfs al waren de vrouwen er jeugdig en mooi; en wat die `geheime ondeugden' betreft, de ondeugden die je daar zou kunnen vinden zijn van heel weinig belang. *****

Als er nog andere dingen zijn die u wilt weten, u kunt zonder te blozen uw gang gaan; niet alleen heb ik niets voor u te verbergen, maar ook zou ik het stom vinden als we dit onderwerp niet durfden aansnijden. Ik herlees deze zin die u zo dapper hebt neergeschreven: `for instance one confessed to be a masturbator' - wat een gewichtig woord! en wat een treurige man, nietwaar? Of misschien een begenadigd man; misschien was het, in z'n soort, wel een dichter? ... Toch een raar idee dat hij u dat kwam opbiechten! - Waarbij één ding me heel erg interesseert: ik had graag uw gezicht, uw ogen, uw gelaatsuitdrukking gezien, terwijl hij u dat vertelde. Dat is nu een ondeugd van mij, dierbare, maar dan toch in ieder geval niet gespeend van humor!

De reis naar Engeland, ik zei het u al, hangt tot in de kleinste bijzonderheid van u af. Alleen u kunt bepalen hoe lang mijn financiële middelen me zullen toestaan te blijven. Als ik van hier vertrek, heb ik ongeveer 400 Hollandse guldens = bijna 6000 Belgische franken, (4000 Franse franken) tot mijn beschikking. ***** Dat is waarschijnlijk weinig; maar misschien toch genoeg voor ruim een week? Als u denkt dat het wel heel erg weinig is, zou het dan niet beter zijn alleen maar Oxford te bezoeken? Regel het zo voordelig mogelijk, want ik weet niets van hoe het daarginds toegaat, althans wat de praktische zaken betreft.

Reken alleen een beetje ruim; ik kan niet leven zonder een paar zogenaamd overbodige kleine uitgaven; houd voor elke dag een nogal royale speelruimte. De `garret'

doet er niet toe, maar als ik erg op de shillings moest kijken voor ik ze uitgaf zou ik me niet op m'n gemak voelen. Het zou `topping' zijn als ik samen met u naar België kon terugkeren; maar wanneer denkt u dat dat mogelijk is? alleen tegen kerstmis?

- Ik kom dus via Calais. Des te beter dat ik geen `smoking' nodig heb. Ik zie u liever in een `pullover' dan in een baljurk naast me lopen. - Vertel me meer over uw voorvader, wiens hoofd werd afgehakt. Ik heb een voorvader gehad die koning Lodewijk XV, in Versailles, een vernietigingswerktuig kwam tonen. (Een soort vent zoals Krupp waarschijnlijk.) Nadat de koning er in het park van Versailles een `proef' mee had laten nemen, vond hij het werktuig zo verwoestend dat hij mijn arme voorvader uit zijn majesteitelijke nabijheid verjoeg. De kerel stierf in armoede, door de mensen uitgejouwd als een `vijand van de mensheid'. Een mooi voorbeeld; dat was nog eens een voorvader die ik gemogen zou hebben! (tegen het eind van zijn leven.)

Het nr. van Variétés is amusant vanwege de foto's, en er staat een verslag in van een redevoering van Malraux dat u misschien wel interesseert - (hoewel ik dat niet zeker weet!) Probeer het eens te lezen. Ik vertelde u al dat ik hem van de Franse literatoren die ik ken zeer uitzonderlijk vind. Het is een man van de daad die een zeer grote welsprekendheid (hij is helder en tegelijkertijd verbazingwekkende snel in zijn denken en spreken) paart aan een nogal fijn gevoel voor kunst en een filosofisch inzicht van de 1e orde. Uiterlijk heeft hij iets weg van Saint-Just, met dromerige ogen die in de verte staren, een smalle en wrede mond; hij is elegant, al heeft hij een wat kromme houding, en zeer bleek. Het gezicht van een man die zich voortdurend opoffert; hij beleefde in China een wonderlijk avontuur dat hem geruïneerd heeft, later was hij gedurende 2 jaar commissaris van de Kwomintang. Hij is op dit moment net 28 jaar. Zijn boek, Les Conquérants, heeft een Conrad-kant die u beslist zal bevallen. Ik zal het u opsturen, of het voor u meebrengen, wat u maar wilt. (Ik geloof dat er een Engelse vertaling in voorbereiding is.) - M. kent Dhr. de Leval, die hij `kinderlijk' vindt.

Laten we van Malraux afstappen en het weer over ons hebben. Ik herlees nu `de orgie'. - Ik wil niet dat u `straight off' twintig sigaretten rookt; daar krijg je

alleen maar zwarte tanden van, wat als je zoals u 22 jaar bent most unbecoming zou zijn, ik zweer het u! Dat zou ik niet op mijn geweten willen hebben. En vooral, het is onnodig de 'Powers that Be' ervoor te bedanken dat u mij hebt leren kennen: misschien maakt u er zichzelf, dear, en mij, bij Iemand belachelijk mee!

Laten we het eenvoudig houden - en geef me zoveel u kunt blijk van uw genegenheid; daar heb ik grote behoefte aan.

Ed.

Ik stuur u deze brief toch maar zoals hij is. - Ik heb vertrouwen in u: wat u me schrijft zal vast aardig zijn. - En die 'administratie!' moet u me maar vergeven.

Maandag, 'smorgens

Nee, ik heb hem nog even vastgehouden - omdat ik er niet veel mee opgeschoten zou zijn als ik hem gisteren op de bus had gedaan: die wordt hier op zondag toch niet gelicht. - Ik heb dus zo-even uw brief ontvangen - niet die ik verwacht, maar toch een lange en mooie brief. Treffen uw vrienden u deze dagen niet vaak aan terwijl u zit te schrijven? Voor mij ligt dat anders: sinds Holst vertrokken is, zie ik niemand meer.

Omdat ik u al zo veel te lezen heb gegeven, zal ik op sommige dingen maar kort antwoorden. (Overigens met de beste bedoeling! O.

1. Ik ben blij dat het Gebed u bevalt, zelfs in verminkte vorm.

2. Wat u me vertelt over de 'stamp' die Oxford op je drukt vind ik erg vermakelijk. Holst draagt het al zijn hele leven met zich mee, dat 'stamp'. Hij is, zowel uiterlijk als innerlijk, op en top 'a gentleman'. Dat doet me weer denken aan een gesprekje van de afgelopen dagen. Ik wandel dikwijls door Gistoux met een brede boerse riem om, zwart met een vernikkelde gesp, een voorwerp waaraan Holst waarschijnlijk vanaf het eerste ogenblik dat hij het zag aanstoot had genomen. Toen ik hem vertelde dat ik van plan was naar Engeland te gaan, om er een Engelse vriendin op te zoeken, zegt hij tegen me: - Ik raad je aan die riem niet mee te nemen. - Waarop ik antwoord: - Zal ik hem misschien toch maar meenemen om haar vriendschap op de

proef te stellen? Die riem zou me op een bepaald moment van nut kunnen zijn. - En hij: - O! als het zo zit: ja! Als een Engelse vrouw... - Ik: - Die riem overleeft?... - Hij: - Kun je er zeker van zijn dat het een vriendin voor het leven is!

3. Suzette en haar broer: dat is afschuwelijk. Zo te sterven is vreselijk - en toch heeft het misschien iets groots. Van 6000 voet naar beneden vallen (en nog bleef ze zich illusies maken?) Allereerst, hij heeft niets gevoeld; maar de angst tijdens het vallen moet wel iets heel bijzonders geweest zijn. Doet u dat niet aan Lucifer denken: 'Him the Almighty Power hurled headlong', enz? Het zou mooi zijn een dergelijke val te overleven, op het laatste moment door een touw tegengehouden te worden bij voorbeeld. - Hebt u hem gekend, die jongeman?

4. U hebt vast iets op uw geweten. Waar bent u bang voor? 'The feeling that -' Tell me now. Ik heb u nooit verteld, dear, dat ik 'dirty habits' had! Als u me zoiets wilt opdringen, mijn hemel, dan zal ik me er graag bij neerleggen, maar uiteindelijk zou ik vreselijk gelogen hebben als ik u dat verteld had. Ik heb u verteld dat 'gezonde' dingen niet in de eerste plaats mijn belangstelling hebben (en ik dacht daarbij aan Gide), maar ik zoek tevergeefs naar mijn eigen 'smerige gewoontes'.

5. De foto 'Chateaubriand' (zinspeelt u soms op de Franse biefstukjes?) is belachelijk. Ik heb een nieuwe hoed op mijn hoofd, een dichtgeknoopt oud boerenjasje aan, en de mantel van mijn vrouw om mijn schouders - dus... En nog steeds die onverdraaglijke Amerikaanse gelaatsuitdrukking. Als er één soort mannen is waar ik een hekel aan heb, dan is dat het soort mannen vol energie-en-wilskracht. Ik ben zo slap dat de wilskracht van een dergelijke vent net zo weinig vat op me zou krijgen als op een rubberen bal; alles wat een dergelijke vent me weet te ontlokken is een met een glimlach getoonde afkeer. Je kunt van een intelligent iemand niet aanvaarden dat hij te overtuigd en te zeker van iets is!

6. Ik ben op dit moment niet in staat te antwoorden op het... alleraardigste deel van uw brief. Ik zal er nog eens stilletjes van genieten. Ik verwacht telkens een veroordeling, en dan... Als u zich op die manier gelukkig voelt, al is het maar voor heel even, wil ik me ook graag zo gelukkig voelen ALS DRIE HEREN tegelijk. En wees ervan

overtuigd dat ik me als ik u zie van elke zinspeling op dit alles zal onthouden.

Denk niet dat u schrijft: 'just as any French girl would do' - dat zou te komisch zijn! Denk vooral niet: 'that must be interesting for me to know like this a British woman'. Dat zou te treurig zijn. Dat interesting is tot daaraan toe... en dan ook nog 'a British woman'. Waarom schrijft u zulke vreselijke dingen? Ik heb verscheidene 'British women' ontmoet, dear, ook al ben ik nooit in Engeland geweest - twijfelde u daaraan? aan de Côte d'Azur wemelt het ervan... - en het is nog geen moment bij me opgekomen een van hen met u te vereenzelvigen. Het is misschien het 'Celtish blood' dat u anders maakt. Dat doet er trouwens niet toe: ik houd van u zoals u (in uw brieven) bent.

7. Denk ook niet dat ik steeds een 'stervende-avant-la-lettre' ben - u mag dat alleen denken wanneer u de lust bekruipt me in uw armen te sluiten. Mijn angst om dood te gaan kwelt me gelukkig alleen maar af en toe - en is zelfs zo goed als verdwenen. Alles wel beschouwd geloof ik dat ik nogal dapper zal sterven. Maar een vroege dood kan ik moeilijk aanvaarden; dan krijg ik, net als u, zin om God op zijn gezicht te slaan - zoals in het geval van mijn beide in '28 gestorven vrienden en van de broer van 'Suzette'. - O! als we daarover beginnen, kan ik nog wel een paar gedichten voor u vertalen. Ook ben ik van plan een lang gedicht te schrijven (dat mijn gedachten al heel lang bezighoudt) dat eindigt met een berusten in de Dood: ouderdom, aftakeling, en dan, de Dood als een oplossing. Maar het zal handelen over twee mensen, en het gedicht zal De Ontmoeting gaan heten. Er is: een man die de (mogelijke) aanwezigheid voelt van een vrouw (spiritisten zouden zeggen: de verwante ziel). Hij heeft haar nog nooit gezien; hij wordt ouder... Wanneer hij haar, ten slotte, ontmoet, is hij oud; zij is dan ook oud. Toch voelen zij waar het om gaat: het geluk - ondanks de aftakeling - en de rationele, gewenste, bijna verrukkelijke Dood. Begrijpt u? - Het hoeft alleen nog maar geschreven te worden! (Maar ik heb geen haast.)
- Het is dwaas om zo uitvoerig te schrijven; u zult nooit de tijd hebben om alles in een keer te lezen! De rest komt later. I kiss your lovely hand (opnieuw).

E.

* Wil dat zeggen iemand die alleen nog maar een proefschrift hoeft te schrijven om 'doctor' te worden?

** R-i-sing, op deze manier, doet denken aan iets dat zich in de lucht verheft. Is het niet zo?

*** Ik heb ze kapot geschoten, maar door vals te spelen: door de afstand een derde te verkleinen. (Dat is niet sportief!) Vindt u dat ik nu 'a hug' verdiend heb - of een bestraffing?

**** Als dat zo doorgaat, ga ik u op een dag nog: het kindeke Jezus noemen.

***** Je hebt weliswaar 'Le Chabanais' nog. Maar daar gaan slechts de koningen van de dollar naartoe! En ik zou me doodlachen om de komedie die ze er opvoeren.

***** En als die Hollandse tijdschriften zouden besluiten me wat 'penningen' af te staan, nog iets extra's. Maar.....

Aan Eveline Blackett: Gistoux, woensdag oktober 1929

Gistoux, woensdag.

Beste Eveline,

Ik heb het Requiem van Dhr. Wolfe verslonden. Het is heel goed, en heel 'clever' ook, maar als geheel is het, naar mijn smaak, te zeer verzonnen. Er staan heel mooie dingen in, er staan dingen in die ik niet begrijp (woorden als 'unassuageable'; het zou me zelfs niet lukken het uit te spreken), en ik ben ervan overtuigd dat Dhr. Wolfe 'forgets about the gutter and seeks the stars' (eigenlijk voortdurend zelfs), maar nou ja, de mens die Dhr. Wolfe is laat me nogal onverschillig. Het is altijd heel gevaarlijk gedichten zoals deze te schrijven, waarschijnlijk aan de hand van een, van tevoren gemaakt, schema; het is vooral een poëtische constructie; - en ik heb best waardering voor de middelen die het hem mogelijk hebben gemaakt deze

constructie te doen slagen, en op een heleboel momenten ontroering te wekken; kortom, ik wil graag geloven dat hij aansluit bij 'the great tradition'. Maar nogmaals, wil ik een dichter waarderen, dan moet de mens me aanspreken, en ik zou eerst andere dingen van Dhr. Wolfe moeten lezen voor ik in staat ben over de mens te oordelen. Eigenlijk heeft hij misschien gelijk, wanneer hij in de opdracht (die heel mooi is) zegt: 'I only know this poem is not mine'...

Ook heeft men in de Engelse dichtkunst - en trouwens ook vaak in de Hollandse dichtkunst (die van Holst bij voorbeeld) - de neiging om, als ik het zo mag noemen, abstracte beelden op te roepen, waarbij ik me altijd weinig kan voorstellen. Zo voel ik me, in dit boek op blz. 64, op een nogal indringend en zelfs nogal aangrijpend moment, 'de deur uitgegooid' door dit beeld: 'the dark horizons of surrender'. Voor uw verstand is dit misschien heel duidelijk; voor mij is het een puzzel. Wat ik ook doe, het lukt me niet me die dark horizons of surrender voor te stellen. Bij het tweede deel van het beeld voel ik me een dwaas. En dit is slechts een (klein) voorbeeld.

Wat het gehoor van Dhr. Wolfe betreft, dat is volmaakt. Vooral op dat punt kan ik alleen maar lof hebben voor de meester! (en het metrum). Ik zal dat Requiem nog eens herlezen; af en toe een klein stukje, om te zien of het zo gelezen duidelijker wordt. Dat zou een goed teken zijn!

Vertel me waarom u de indruk wekt zo'n hekel aan Dhr. Huxley te hebben. Is zijn cynisme zo vreselijk? en is het dan niet, als bijna elke vorm van cynisme, de uitdrukking van een iets te grote gevoeligheid? Ik heb nog nooit iets van hem gelezen; maar Holst vertelde me dat er een bundel van hem bestaat, met daarin een verhaal dat hij heel goed vindt en dat heet: Two of three Graces. - In een van de twee tijdschriften die u me stuurde, zag ik dat men Dhr. Beverley Nichols verweet op z'n 25e een autobiografie geschreven te hebben. Dat soort verwijten vind ik idioot. Als die autobiografie niet interessant is, dan is dat jammer, - maar dat is dan beslist niet zo omdat de schrijver 25 jaar is! Dat denken zou betekenen dat je denkt dat de autobiografie van een stommeling meer kans maakt interessant zijn als hij die maar op z'n 70e schrijft. Maar 'reviewers' zijn 9 van de 10 keer zeer arme schepsels. Vertel me wat u Dhr. Beverley Nichols verwijt.

Over het algemeen zijn die arme cynici - als je ze van nabij beschouwt - degenen die het meest spontaan tegemoet zouden komen aan uw behoefte u op te offeren. Go and try! (my dearest child...)

Ik schrijf hierbij twee strofen voor u over van een heel jonge man, Jean de la Ville de Mirmont, gesneuveld toen hij 24 jaar was en die alleen maar een heel klein boekje met zwakke gedichten en een bundel verhalen heeft nagelaten. De gedichten zijn over het algemeen heel zwak en dikwijls in navolging van anderen, maar deze twee strofen zijn naar mijn gevoel alleraardigst. (Ik zou ze graag als motto in mijn boeken opnemen.)

`Insouciant, bien qu'obstiné,
Je suis doux comme Robespierre,
Et je voudrais guillotiner
Ceux dont la tête m'exaspère.

Car dans le monde j'ai souffert,
Plus que la chose n'est permise,
Des gens grossiers, des mots amers,
Et de l'éternelle Bêtise.'

Hoe vindt u dat, Eveline? - Is dat niet even goed als Rotrou?

*
* *
*

Donderdag.

Vandaag geen brief van u. U hebt er verkeerdt aan gedaan me zo te verwennen; nu komt een dag die me geen brief van u brengt me afschuwelijk en leeg voor. Om het wachten te verkorten, zal ik vandaag Het roerend bezit voor u vertalen; een werkje dat ik schreef toen ik 23 was.

*
* *
*

Vergissing: daar is uw brief die 'par avion' kwam - en die ik vanmiddag ontving. Op deze ben ik u een

onmiddellijk antwoord verschuldigd, zonder langer op de antwoorden te wachten die u me in het vooruitzicht stelt.

Toch vind ik het nogal moeilijk u goed te antwoorden. Ja, als u hier was, zou dat de zaken een stuk eenvoudiger maken. Nu... Ik heb een beetje het gevoel tussen twee rollen te moeten kiezen: die van verwaande kwast, en die van 'verrader'.

Allereerst, ja, ik ben getrouwd. Of mijn vrouw van me houdt? - Ja, heel veel. Op een eenvoudige, misschien te eenvoudige manier, op een beperkte manier zelfs, als je het zo wilt noemen, maar beslist zeer oprecht. Mijn vrouw: nu u haar niet voor me wilt beschrijven - is lang, blond, 22 jaar, net als u, en kan nauwelijks schrijven. Het is een mijnwerkersdochter; uit de 'mijnstreek', Charleroi. - Of ik van haar houd? Dat hangt ervanaf. In een bepaald opzicht: heel veel; de genegenheid die je voelt voor iemand die zonder bescherming in het leven staat: bijziend, onhandig en beslist heel aardig. In een ander opzicht: waar het de Liefde betreft - bestaat zij niet voor mij. Het is pijnlijk dat zo op te schrijven; maar omdat u wilt dat ik oprecht ben... Wat Liefde betreft - althans wat ik daaronder versta - is er helaas maar één vrouw in mijn leven geweest: 'de Muze en de Madonna'; niet omdat zij aardig was, - Goden, nee!, - maar omdat ik, op dat moment, ik was 22 jaar, niets liever wilde dan me opofferen. - Ik houd van uw openheid, Eveline, hoe 'British' u ook bent.; u bent heerlijk jong. Laten mijn 30 jaar u troosten.

Dus u hebt echt het gevoel dat u van me houdt? (Vergeef me dat ik de dingen bij hun naam noem.) Wacht tot u me gezien hebt. U laat u te veel door uw gedachten meeslepen, door een beeld dat voor 8/9 aan uw fantasie is ontsproten. Ik verzeker u dat ik niet het soort man ben waar een vrouw voor valt. Ik ben misschien sympathiek, maar ik ben echt, vóór alles een wat vroeg oud geworden kind, dik, nogal slap, een beetje... een beetje een 'pasja'.

Mijn huwelijk? ik kon niet anders dan trouwen. Ik vertel u later wel waarom. Maar ik deed het ook omdat ik niet meer in de ware Liefde geloofde. Na 'de Muze en de Madonna', heb ik van nog een paar vrouwen 'gehouden'; dat was jammerlijk. Op een gegeven moment - ruim een jaar geleden - zat ik vol zelfmedelijden te wachten op de Vriendin, de Ware - en omdat ik vond dat ik die eigenlijk

nauwelijks verdiende en er een kans was van 9 op de 10 dat ik haar nooit zou ontmoeten, ben ik op een afschuwelijk moment in haar leven met dit meisje getrouwd, omdat dit huwelijk, voor haar, 1000 dingen zou veranderen. Voor mij heeft het niets veranderd.

Ik ben nog steeds hetzelfde kereltje van vroeger - (in wezen verander je nooit!) - alleen een beetje dikker en berustender. Ik woon net als vroeger bij mijn moeder, en net als vroeger ga ik, als ik daar zin in krijg, op reis. Dit alles is met mijn vrouw eerlijk geregeld. - Als we hier nog eens over te spreken komen, zal ik u een paar bijzonderheden geven en zal u alles duidelijk worden als - misschien niet als een mooie voorjaarsochtend, maar als sommige herfstavonden, wanneer de zon net is ondergegaan! (Als je tekst en uitleg geeft over je huwelijksleven verzijn je mooie beelden!) - Laat dit voor u voorlopig voldoende zijn: ik ben met mijn vrouw getrouwd le omdat zij, in al haar eenvoud, dacht 'dat het met haar afgelopen was'; 2e. omdat ik er genoeg van had me achter een paar dromen en een paar 'mogelijkheden' te verschuilen.

Afgezien daarvan, Eveline, dear, zou ik, in tegenstelling tot de opvatting van de Britse lover, geweldig bang zijn te trouwen met de vrouw van wie ik houd. En zelfs, denk ik, om altijd met haar samen te zijn. - Na er lang over te hebben nagedacht, geloof ik dat de ideale Liefde, voor mij, die tussen Toergenjev en Pauline Viardot zou zijn: twee onafhankelijke mensen die elk jaar voor een tijdje weer bij elkaar komen om, gedurende die tijd, volmaakt gelukkig te zijn, en daarna ieder naar hun eigen bezigheden en hun eigen leven terugkeren. Daarmee werd het 'verlangen' op een prachtige manier gedoseerd. Alleen het verlangen is oneindig, heeft iemand eens gezegd, ik weet niet meer wie; maar ik geloof dat dat op een tragische manier waar is, - Niet dat ik uw opvatting van het huwelijksgeluk verwerp - toen ik 22 was had ik deze formule bedacht: 'mijn vrouw zal mijn beste wapenbroeder zijn' - maar, op dat niveau gelukkig zijn, is al, vergis u daar niet in, afzien van een bepaalde grootheid. Liefde - althans wat die naam verdient - is een buitengewoon subtiele en moeilijke zaak; je zou haast zeggen dat het iets is dat veroorzaakt wordt door bepaalde uiterst kwetsbare microben die slechts bij een heel speciale temperatuur kunnen leven. (Zeg niet dat ik cynisch ben door u dit 'beeld' voor te houden.) -

Toergenjev is heel ver gekomen met het handhaven van deze temperatuur; hij heeft alles gedaan wat hij kon omdat hij verknocht was aan deze ene vrouw, bij wie thuis hij trouwens gestorven is, in een kleine villa, in Bougival, geloof ik, toen hij al vrij oud was. Ik heb dat altijd een bemoedigend voorbeeld gevonden, omdat ik - nu ik 30, dear, en geen 22 meer ben - volstrekt niet meer in Tristan en Isolde geloof.

Dat is het. Sta mij nu toe 'de situatie' - zoals grote leiders zeggen - 'nuchter' te bekijken. U bent ongelukkig, omdat ik getrouwd ben? omdat ik, getrouwd zijnde, u nooit in mijn armen zou kunnen nemen? Schud uw wijze hoofd en lach. Allereerst, wanneer u me eenmaal gezien zult hebben: in levenden lijve (en bestaande uit meer vlees dan botten!) denk ik dat dit verlangen, dat geheel uit uw verbeelding voortspruit, spoedig voor een groot deel - zo niet helemaal - zal verdwijnen; en vervolgens... Mijn hemel, als het aanhoudt: zegt u me dan maar wat u wilt dat ik doe. Als uw verlangen onbedwingbaar is, zien we wel wat we doen; als uw Britse opvatting eist dat ik verdwijn, verdwijn ik, zo niet, dan blijf ik, om u te troosten, om even oprecht en op zo'n manier uw vriend te zijn als u zelf wilt.

Ik ben ook heel erg op u gesteld, en ik zou u voor niets ter wereld verdriet willen doen.

Ik vind het stom om zo tegen u te praten, ik laat aan u de zorg enkel het goede uit deze brief te halen en me alles wat u eventueel niet bevalt te vergeven. Neem van me aan dat ik u respecteer, dat ik u alleraardigst vind, en oprecht, en verrukkelijk spontaan en jong. U bent - dat bedacht ik dezer dagen - geheel het tegenovergestelde, zo heb ik de indruk, van de 'Muze en de Madonna' - die indertijd net als u 22 was, maar die, met al haar Italiaanse charme (zij was Florentijnse) geen spoortje spontaniteit vertoonde.

U vertelde me in deze brief iets dat me werkelijk plezier deed: uw neiging om op moeilijke momenten te vloeken, uw behoefte om op belangrijke aangename momenten te bidden. Ik ben, hierin, precies zoals u; wat dat betreft zullen we in ieder geval eendrachtig kunnen vloeken en bidden! Toen ik het Gebed bij de Harde Dood schreef had ik al zo'n 2, 3 maanden het gevoel alsof ik met een zak over mijn hoofd liep; - wanneer het leven aangenaam en meeslepend is, heb ik net als u het gevoel

dat dat alles misschien wel van een of andere goede, zeer verheven Sint Nicolaas komt, die, alles welbeschouwd, best eens God zou kunnen zijn.

Dat is het voor vanavond, mijn beste. - Toch is het jammer dat u niet hier bent. U zou niet gewild hebben dat ik uw haren `gladstreek': ik zou geen zin gehad hebben ze glad te strijken, maar eerder ze door de war te gooien... - U hebt me een heel trots gevoel gegeven door me zo spontaan te schrijven. Ik zou mezelf in de spiegel moeten bekijken om alles weer tot de juiste verhoudingen terug te kunnen brengen.

U bent heel, heel aardig, Eveline. Cheer up! en aangezien u geen prijs stelt op liefkozingen, `hugs' en mijn hand op uw haar, drukt u mij dan heel stevig de hand.

En beschouw mij als van ganser harte uw vriend.

Ed.

P.S. `Hug' Peter in mijn plaats!

OMSLAAN.

P.P.S. - Ik stuur u morgen Het roerend bezit. U zult zien tot hoeveel belachelijks ik ooit in staat was!

Later.

Alvorens de envelop dicht te plakken heb ik dit alles nog eens bekeken. Wat me verbaast, is het opvallende gemak waarmee ik u schrijf - en ook nog eens in een taal die niet de mijne is. Of ik u nu vertel over literaire, vaag filosofische aangelegenheden, over het leven, over ons, of over de liefde - mijn pen raast maar voort. Weet u dat ik heel snel schrijf, Eveline? er zijn mensen die denken dat ik heel veel zorg aan mijn schrijfstijl besteed en dat ik er heel erg mijn best op doe. - Vanavond, nadat ik u geschreven had, moest ik ook nog een Hollandse schrijver schrijven die ik nog nooit ontmoet heb, maar wiens werk ik heel erg waardeer en die mij ook waardeert - en toch, het kostte me alle mogelijke moeite hem een bladzijde te schrijven; mijn pen stokte na iedere zin. Dat komt doordat ik hem - ondanks alles wat ik van hem gelezen heb - niet

ken, terwijl ik bij u het gevoel heb u wel heel goed te kennen. Ik weet dat dat niet waar is, maar I feel like that, en dat is het voornaamste.

Ik heb het gevoel dat wat er ook gebeurt - en ondanks alle literatuur - er op de wereld een mens is die u bent, en een mens die ik ben, en dat er tussen die twee mensen een band bestaat, iets zuivers, hartelijks, echts. - En dan te bedenken dat ik een nogal raar idee van u had, na uw eerste brief over die verhaaltjes. Maar er waren twee dingen die me bevielen: de eigen humor van uw vertaling (de hospita die schreeuwt: `Hawk-a-daisy!') en uw naam: Eveline.

Als u bijv. Esther had geheten, denk ik niet dat ik - na mijn 1e antwoord - geprobeerd zou hebben tot stand te brengen wat ik nu `een band' noem.

Treason and tragedy by George Adam (10 sh, 6 d.) Is dat uw George Adam? *

* George Adam (geb. 1883), Treason and tragedy. An account of French war trials. Londen 1929.

Aan Eveline Blackett: Gistoux, vrijdag oktober 1929

Gistoux, vrijdag.

Beste Eveline,

Vanochtend uw andere brief, die met de antwoorden.

Hij is veel duidelijker dan het bescheiden velletje van gisteren; en toch heb ik u veel minder te zeggen. Gisteren had ik al mijn verstand nodig om u te antwoorden zonder mezelf te laten gaan - hetgeen de zaken niet `ten goede' zou zijn gekomen *, - vandaag geef ik me er rekenschap van dat wij, u en ik, het volkomen eens zijn over onze `situatie'. Gisteren, vóór de uitleg van vandaag, had ik begrip voor u. And I told you in my way that you were falling in love with my letters.

Eveline, ik heb heel veel fouten, maar beslist niet die - zelfs niet een beetje - een komediant te zijn. Het

is mogelijk dat ik me, in mijn brieven, af en toe vergist heb, maar nooit willens en wetens.

Ik moest lachen toen ik las hoe ongerust u zich over mij maakt (of hoe bang u voor mij bent??) waar het om 'ondeugden' gaat. Toen ik u vertelde dat ik de opvatting over wat 'gezond' is niet altijd interessant vind, was dat omdat ik bijv. aan Dhr. André Gide dacht, die ik als de meest interessante man van zijn generatie beschouw **. Ook heb ik een grondige kennis! - van de Franse erotische literatuur. Sommige spelletjes heb ik af en toe zelfs in de praktijk uitgeprobeerd. Maar dat is alles, beslist alles. Ik ben geen onanist - zoals die zielige man die bij u zijn fouten heeft opgebiecht, - noch homo-seksueel, noch een sadist, noch een masochist! Zo; bent u nu gerustgesteld, dear? Ik ben alleen maar getrouwd. Dat is misschien nog het ergste, nietwaar?

Luister nu goed. Ik kom omstreeks 24 november naar Engeland, omdat u dat graag wilt. We gaan naar Durham; we keren terug naar Oxford; keren we misschien samen terug naar België? Lead and I follow! - Gedurende die tijd zal ik me beslist zo gedragen als u wilt. Het dikke meneertje heeft in ieder geval de eigenschap dat hij zich, als dat nodig is, geheel weet te beheersen. Zodra we ophouden oprecht te zijn - want als we in stilte, en lijdend als martelaren, van elkaar hielden: 'you never will know it', zou dat al genoeg zijn - zal ik elk spelletje meespelen, dear, dat u van me verlangt. En zo goed mogelijk; en zelfs zonder te vergeten dat ik niettemin uw vriend blijf.

(Ik zou u misschien iets minder verrukkelijk jong en spontaan vinden, dat is alles. Maar, misschien, lukt het u wel mijn bewondering af te dwingen voor uw ware Britse kwaliteiten...)

Ik laat het hierbij, omdat - net als toen ik gisteravond die Hollandse schrijver schreef - mijn pen stukt. - De rest van uw brief beantwoord ik een andere keer.

Bedankt voor alle inlichtingen. Ik ga zo dadelijk naar Brussel om bij een reisbureau te informeren en er een paar folders te halen. 24 November is - a - very - long - way - off... ***

Bedankt ook dat u bij me wilt zijn wanneer ik 'strijd met de dood zal moeten leveren'. Als God me geen Leugen, maar u stuurt, weet ik zeker dat ik er niet slechter van zal worden.

`I kiss your lovely hand, madame'. (And dream of -
kent u het liedje?)

Uw

Ed.

* Gesteld dat er iets mis mee was geweest!

** In Frankrijk.

*** But perhaps it's better so.

Aan Eveline Blackett: Gistoux, 28 oktober 1929

Maandag ('snachts)

Omdat ik nog steeds niet - hoe moet ik het zeggen? -
het (Britse) `vonnis' vernomen heb, heb ik uw laatste
brief nog eens aandachtig gelezen, dear; ik heb een lange
wandeling gemaakt, die brief meegenomen, en alleen -
buiten - vooral het... alleraardigste gedeelte herlezen;
en nu:

Dear, luister.

Laten we niet zo doorgaan. Ik heb een behoorlijke
dosis gezond verstand, ja, maar er zit, vergeet dat niet,
ook een deel in me dat `dichter' is: ook ik heb me een
beeld van u gevormd - en dit alles zou, voor een van ons,
zo niet voor allebei, nogal bitter kunnen worden; en
waarom?

Ik weet dat u me begrijpt; maar u zou het nog beter
begrijpen als u wist hoe armzalig de afgelopen jaren voor
mij geweest zijn. - En eigenlijk (wat ik ga zeggen klinkt
heel onlogisch), verbaast dit alles me niet eens zo: het
leven was me iets schuldig in ruil voor het valse geld dat
het me heeft laten aannemen. - Alleen, ik ben er alles
welbeschouwd niet van overtuigd - d.w.z. mijn verstand is
dat niet, in tegenstelling tot mijn gevoelens - dat dit
alles niet een nieuwe valstrik, een nieuwe hinderlaag is
waar het leven me in wil laten lopen - ondanks uw
oprechtheid, dear, waaraan ik geen moment twijfel.

Ik heb het gevoel dat u - in hoeveel dagen? - dat u als bij toverslag, in zekere zin, het dierbaarste bent geworden dat ik op de wereld bezit; en ik weet niet of u beseft welke belachelijke, misschien, maar ook gevaarlijke consequenties dat (voor mij) kan hebben.

Op het punt dat we hebben bereikt, zou het al nodig zijn dat...

Nee.

Al die redeneringen dienen nergens toe. Dit is wat ik u wilde zeggen. Uw brieven hebben talloze dingen veranderd. Houd niet langer rekening met alle plannen die we tot nu toe gemaakt hebben, en laat me komen - sta toe dat ik zo spoedig mogelijk naar Engeland, naar Oxford, het geeft niet waar naartoe, kom - om u te ontmoeten; niet uw brieven, maar u. Durham was een aardig idee; maar ik kan later nog eens komen (als er een 'later' is), aanstaande zomer bijv.; misschien vindt u me dan nog sympathiek genoeg om 'me Engeland te laten zien' (en mocht dat niet meer zo zijn, dan zou Engeland me koud laten). - In elk geval, waar het ook is, het enige dat me op dit moment interesseert, dat bent u. Morgen hoor ik misschien het 'vonnis', maar hoe dan ook, ik denk dat we vrienden zijn; en of ik nu de Engelse - pardon, Britse - vriendin in u aantref, of kort en bondig de Vriendin, de Ware: ik wil u leren kennen, uitsluitend voor u kom ik naar Engeland. De omgeving doet er op dit moment dus niets toe. Ongetwijfeld zijn er ook in Oxford een heleboel rustige plekje; er is de rivier, de omgeving? Breng me vooral niet in contact met mensen; beseft dat ik dat met u naast me, vooralsnog, heel erg vervelend zou vinden! Ik heb er genoeg van mensen te ontmoeten: aardige, interessante, intelligente, voortreffelijke... ik wil niets over al die kwaliteiten horen; om te beginnen zijn ze hun naam over het algemeen niet waard, en vervolgens, en vooral, ik geef niets om hen; ik geef alleen maar om u. - Ik wil u ontmoeten, dear, als u bent zoals in uw brieven: even straightforward en even oprecht. Laat me niet langer wachten: geef me een hotel op dat niet te ver van uw huis ligt *, en wacht op me.

En - ik zal ook tegenover u geheel open kaart spelen -: Als u een beetje bent zoals ik denk dat u bent, ook al blijkt u een eenvoudige vriendin te zijn wier vriendschap toch niet echt alledaags is, en daar bestaat kans op! zal ik proberen aardig tegen u te zijn, zoveel mogelijk te

doen wat u wilt, en te blijven zo lang ik kan - en zo lang u me duldt. - Als ik daarentegen merk dat dit alles een valstrik, een hersenspinsel was, voor u of voor mij, dat `het niet klikt', om welke reden ook, dan vertrek ik zo gauw mogelijk weer, om naar Napels of ergens anders heen te gaan, om `mijn zinnen te verzetten': wat ongetwijfeld laag-bij-de-grondser zal zijn, maar in ieder geval reëel.

Zeg vooral niet dat het misschien nodig is eerst een tijdje met elkaar om te gaan: ik zal - al na een uur - weten of u bent wat ik denk of dat u dat niet bent. Het gaat er voor mij niet om dat ik er precies achter wil komen wat ik voor u voel, maar in welk opzicht ik iets voor u voel. Ben ik duidelijk, dear?

Als het erom ging `een vrouw te willen veroveren', zou mijn manier van denken helemaal verkeerd zijn. Maar daar gaat het niet om, dat weet u net zo goed als ik. Verdere uitleg overbodig: en heus, wees niet bang dat ik zo tactloos ben met u over het... aardige gedeelte van uw brieven te beginnen; ik denk dat u me niet eens veel hoeft te zeggen; als `het niet klikt' zal ik dat meteen merken, geloof me. - Doe zo natuurlijk mogelijk, zoals ik ook zal doen. Ik kom heel gewoon op bezoek. Ik wil u graag ontmoeten, om `to shake hands' met u, dat is voorlopig alles.

Ik wil ook graag dat u mij ontmoet - want voor u is de kans op een teleurstelling groter! Denkt u dat er tussen ons iets te lachen zal vallen? Dat is heel goed mogelijk; lach gerust als u daar zin in hebt. Ook dit nog: wat u voor mij voelt, dat zal ik wel merken - en als `het niet klikt', zult u me vergeven, nietwaar dat ik met een eenvoudige brief afscheid van u neem; zult u dat ook begrijpen, dear? voor niets ter wereld zou ik de schijn willen wekken een beroep te doen op uw goede hart, en evenmin zou ik willen dat u uw oprechtheid liet varen - dat u dus - uit vriendelijkheid, uit medelijden, of zelfs uit `liefde-voor-de-volgende' anders ging doen!

U neemt me toch niet kwalijk, dear, dat ik voor u niet: `de volgende' wil zijn? Ik weet zeker van niet!...

Dat is het. Ik druk u de hand. Antwoord mij: alleen op deze brief, laat de rest even rusten - per omgaande.

Uw

E.

P.S. - Hierna zal ik u misschien pas weer in eigen persoon antwoorden. Schrijf in ieder geval niet meer, na op deze brief geantwoord te hebben. Ik kom het liefst zonder het u aan te kondigen; op een dag, op een avond zal ik opeens in Oxford zijn en u een briefje doen toekomen.

U vindt dit misschien `overdreven', of `belachelijk' - maar het is juist passender het zo te doen, voor ik u spreek. Ik sta mezelf gewoon een beetje grilligheid toe; en die grilligheid `fits in' met het beeld dat ik me van u gevormd heb.

E.

P.P.S. - Als u hierna liever hebt dat ik niet kom, zal ik daar begrip voor hebben; of althans, zal ik proberen daar begrip voor te hebben.

Ik doe dit dinsdagochtend (29) op de post, in Brussel waar ik de inlichtingen ben gaan inwinnen die ze me vrijdag niet konden geven.

* Niet nodig: je hebt het Mitre Hotel, Broad Street, nietwaar? Dat is uitstekend. Het staat in de gids die u me stuurde.

Aan Eveline Blackett: Gistoux, 29 oktober 1929

Gistoux, dinsdagavond.

Vanochtend heb ik in Brussel inlichtingen ingewonnen. Het is nogal eenvoudig, die reis. Eigenlijk vind ik Oxford prima, omdat u er zo dicht bij me in de buurt bent. Dear, u had wel in Siberië kunnen wonen!

Eenmaal weer hier, trof ik uw lange brief aan. Ik verwachtte een vonnis. - Het is eerder een uitdaging.

Hoe het op dit moment met mij staat, weet u uit mijn brief van gisteren (die ik vanochtend in Brussel op de post heb gedaan). Ik zal het dus niet meer met u over dit alles hebben. We zien wel hoe het loopt, wanneer brieven er straks niet meer toe doen... Schrijf me niet meer na

die brief van gisteren ontvangen te hebben, want ik vertrek hoe dan ook. (U hebt gelijk, ik bewaar 'old Malraux' voor daarna: een vriend voor moeilijke momenten.)

*

* *

Dat was mooi, dat verzinseltje over u als 'femme fatale'! ik moest lachen toen de Bermuda lover ten tonele verscheen. Het zou niet eens bij me opkomen, dear, hem concurrentie aan te doen, net zo min als het bij me zou opkomen tegen Jack Dempsey in een boksring te stappen. Vandaar geen sprake van 'hurt'. Als u me aardig zou vinden zoals ik ben, dan is dat jammer voor u en des te beter voor mij; maar als uw voorkeur uitgaat naar een type als de Apollo van het Belvédère, is het duidelijk dat ik volstrekt geen mededinger zou zijn. Dus als ook ik de Bermuda lover knap mocht vinden en u, dear, er leuk uitziet; en hij u in mijn bijzijn mocht omhelzen, enz. - zou ik een stoel pakken en proberen 'to enjoy highly the spectacle', dat waarschijnlijk niet alledaags zou zijn. Dit, zelfs als ik van u hield, maar ik denk niet dat ik in dat geval van u zou houden, omdat ik, doodeenvoudig, niet in staat zou zijn van een 'femme fatale' te houden. Want begrijpt u, een femme fatale probeert een soort mannelijke ijdelheid te strelen die ik niet heb, die ik te zeer minacht om haar te hebben.

(Ik antwoord wat te ernstig op uw verzinsel.)

En dan is de roman er nog... U zult het zien, ooit zult u me uw brieven terugvragen met de bedoeling ze te gebruiken, en dat zal misschien best goed worden. Maar laat 'de held en de heldin' aan het eind niet sterven; dat zou niet erg geloofwaardig zijn, niemand zou u geloven. Ze verlaten elkaar: bij gebrek aan lichamelijke liefde - en dan beseft Zij dat een jeugd vriend, een knappe man van haar eigen volk, misschien, nee beslist de Uitverkorene, de Echtgenoot is, dat zou 'de normale gang van zaken' zijn, en dat zou Haar, inderdaad, 'the Universal Harmony, somehow, in the end' brengen. - En Hij vindt een vrouwtje van lichte zeden, het x-de, en na haar weer een ander (wat Slauerhoff noemt: 'de courtisane - zonder weg terug - steeds weer een andere, nee! steeds weer dezelfde handlangster, die de liefde verder kapotmaakt' -) en hij wordt van lieverlee ouder, wat trouwens ons aller lot is.

*
* *

In wat ik u over Toerg. en Pauline V. vertelde, hebt u te uitsluitend de Hartstocht gezien. Ik bedoelde echter: de Liefde. En het aandeel van het Verlangen betreft de hele Persoon, de hele Ander - niet alleen zijn lichaam. En over die microben had ik het alleen maar in figuurlijke zin. Don't worry about that (my dearest child...)

*
* *

U hebt me een heleboel dichtregels van Rotrou gestuurd. Ik herken u daar niet in. Hierbij twee dichtregels van Racine die ik graag op u zou toepassen, nu we toch zo literair bezig zijn.

Et Phèdre, au labyrinthe avec vous descendue,
S'y serait avec vous retrouvée ou perdue.

U weet toch dat zij het zelf is die spreekt,

E.

Uw brief van vrijdag was alleraardigst. Vergeef me dat ik u 'a trifle hurt' heb aangedaan en geloof me als ik zeg dat dat niet de bedoeling was.

Aan Eveline Blackett: Gistoux, 31 oktober 1929

Gistoux, donderdagavond.

Dear, - ik ben naar Brussel geweest waar ik de kaartjes heb gekocht; en eenmaal weer hier thuis tref ik uw brief 'par avion' aan. - U bent werkelijk een schat - en toch: nu is het mijn beurt 'a certain feeling' te hebben dat me nogal ongerust maakt. Ik voel me volstrekt geen 'paternal parent' - na gelezen te hebben wat u me vertelt; ik heb het gevoel sommige van die mensen met wie u omgaat heel duidelijk voor me te zien, en ik ben bang dat u dat ondanks alles tamelijk 'interessant' vindt en

dat... Het doet er niet toe! Ik zal wel zien hoe u bent; vooropgesteld dat ik weer tot mezelf kom... Ik voel me op dit moment nogal nuchter en helder; dat zal ik ook zijn als ik het moet zijn; omdat ik volstrekt geen zin heb aan bepaalde spelletjes mee te doen; doodeenvoudig omdat ik in u een oprecht iemand wil ontmoeten, dear, zelfs to the bitter end. - Na alles wat u me vertelde over de wetten van het fatsoen in Oxford en over het leven dat u er leidt, lijkt het me ook beter van mijn oorspronkelijke - nogal romantische - plan af te stappen, en u meteen te zeggen wanneer we elkaar, waarschijnlijk, zullen zien.

Ik vertrek maandag om 8 u. 37 's ochtends uit Brussel, zodat ik om ongeveer 7 u. 15 's avonds in Oxford verwacht te zijn. Ik zal bij aankomst vuil en verreisd zijn (misschien word ik wel zeeziek!), ik ben van plan me eerst om te kleden en op te frissen, ook is het niet zeker of ik in het 'Mitre Hotel'* terecht kan, misschien moet ik wel ergens anders onderdak zoeken, de trein kan vertraging hebben, enz. - maar laten we zeggen dat ik om ongeveer 8 u. 30 of op z'n laatst 9 u. bij u kan zijn. (Het zal eerder 8 u. 30 zijn, u zult het wel zien.) Zorg er dus voor dat u maandagavond vrij bent; zet als dat nodig is iedereen de deur uit. Ik zal u een briefje boven laten brengen; kom dan naar beneden. Ik wil u graag buiten ontmoeten, laat me vooral niet bij u bovenkomen, want dan zou ik op een stoel moeten gaan zitten - en me met mijn houding geen raad weten. Kom naar beneden en laten we dan een korte, of lange, of zelfs heel lange wandeling maken. (Als u zich goed voelt, natuurlijk.) Als u op dat tijdstip nog niet gegeten hebt, ga dan met mij uit eten. Maar laten we elkaar buiten ontmoeten, zelfs al regent het, en elkaar in de open lucht bekijken - zelfs zonder iets te zeggen, als het niet mocht klikken; wilt u dat?

Als u niet kunt (omdat u misschien bezoek krijgt van een Justin of een Bermuda lover of een Ena die beslist niet van wijken weet) geef dan bij het 'Mitre Hotel' - waar ik in ieder geval het eerst naartoe ga - een briefje af met uw orders voor de volgende dag. Op die manier weet ik dan meteen dat... Ach! en verder niets - nee! zorg ervoor dat u, maandagavond vanaf 8 u. 30, hoe dan ook vrij bent, dat mag ik toch wel van u vragen.

Uw

Ed.

Die zorgen over geld - en over de duur van mijn verblijf - enz., wat komt me dat nu komisch voor! U bent bewonderenswaardig duidelijk geweest, dierbare, en ik moet u bekennen dat ik me maar heel vaag met al die kleinigheden heb beziggehouden. We zullen ons wel redden - mocht ik langer blijven; mocht ik meteen weer vertrekken, dan zal ik altijd meer dan genoeg over hebben om 'old Malraux' weer op te zoeken en bij hem op 'mijn' sofa te slapen.

- Neem me niet kwalijk als dit geen fraaie brief is, dear; allereerst is er die werkelijkheid die steeds dichterbij komt, en vervolgens heb ik een onaangenaam gevoel dat maar niet wil verdwijnen.

- 'Aren't we funny?' - Ik denk van niet. Het kan me niet eens zoveel schelen als het wel zo is; soms; maar niet tegenover u; als u lijkt op... de voorstelling (die ik me toch ook van u maak...)

- U schreef me: kom - kom meteen - kom later - nee, meteen - nee, later...; nu kom ik hoe dan ook, bereid om, als dat nodig is, de volgende dag weer te vertrekken. En zelfs te verdwijnen: zoals u België wilde laten verdwijnen! Als u niet bent wat ik denk, zal ik me erbij neerleggen - en zelfs heel gemakkelijk - zo niet... Maar wat er ook gebeurt, ik WIL U ONTMOETEN. Dat zou alles welbeschouwd te absurd zijn, als we tot 24 november zouden doorgaan 'onze schimmen' lief te hebben, en elkaar in die termen te schrijven; - dat kan beter voor de roman bewaard blijven!

II

's Nachts.

Ik ben hier weer terug - in de kamer waarin ik 'werk' - ik herlees uw brief en stel vast dat ik u nog een paar dingen zeggen wil. Niet over gedichten of romans, zelfs niet over uw levensomstandigheden - over dat alles zullen we het spoedig hebben - maar over de fantasietjes die bij me opkomen wanneer u me dingen schrijft als: 'I should have liked to - have - had babies' of: 'I wish - we could have married'. - Allereerst, als wij werkelijk van elkaar houden, en als u dat werkelijk beslist wilt, weet u even

goed als ik dat dat niet godsonmogelijk zou zijn: noch het 1e, noch het 2e, dear. Maar het vermaakt me uw mijmeringen te herhalen en nog iets verder weg te dromen, bijv. op deze manier: Wij kunnen niet trouwen, maar u houdt zo veel van mij dat u beslist kinderen wilt. Aangezien u ze, anderzijds, met het oog op uw Britishness, en uw situatie, enz. enz., niet zou kunnen krijgen zonder getrouwd te zijn, zou ik voor u een officiële vader en dito echtgenoot moeten zien te vinden. Ik ga al mijn vrienden na - omdat ik me niet aan de willekeur van een schoft wil uitleveren - en vind: een vent die alleen al de gedachte aan 'trouwen' doet knarsentanden, maar die tegelijkertijd in voldoende mate mijn vriend, en in voldoende mate romantisch is, om bereid te zijn zich, gezien de omstandigheden, op te offeren. Die man (ik geloof echt dat hij het zou doen!) bestaat: het is Slauerhoff. U zult het zien, dear; u zult hem heel sympathiek vinden en waardig achten, officieel, uw echtgenoot te zijn: daarna zou u van mij kinderen krijgen - zoveel u wilt! - en u zou Mrs. Eveline Slauerhoff heten. - Daar houdt de droom op. Ik droom niet dat u, later, van hem gaat houden, dat hij echt uw vriend wordt, enz. - dat zou een beetje te naïef zijn. Nee, ik vind alleen de 'mogelijke' situatie vermakelijk. - Als wij daarentegen trouwden - als het niet over 3 jaar was, dan zou het over 6 jaar zijn; als u me werkelijk zo wist te veranderen dat ik zowel van u hield (in de ware zin des woords) als met u trouwde - dan zou u Mrs. Eveline du Perron heten en zou er geen Engels dienstmeisje meer zijn dat in staat was uw naam behoorlijk uit te spreken. Dan zou u Mrs. 'Evelynn dyou Pernne' zijn; en zou u dat vermakelijk vinden? U denkt vast niet aan die kleine problemen die de burgerlijke stand betreffen; maar ik wel. Dat komt doordat ik getrouwd ben, overeenkomsten getekend heb, ernstig naar het voorlezen van die overeenkomsten geluisterd heb, er heel indrukwekkend mijn naam voluit in heb zien staan: 'De heer Charles Edgar du Perron, zoon en enig kind van de heer Charles Emile du Perron en mevrouw Madeline Marie Mina Bédier de la Prairie' - dat is mooi, nietwaar? - en dan, daarna: 'aanstaand echtgenoot' en: 'in z'n geheel' de naam van mijn vrouw, die, heus, eveneens iets ondefinieerbaar indrukwekkends had, zo voluit tussen die van haar vader en haar moeder; en dat alles om erin te resulteren dat op een dag een oude, volstrekt seniele vent je mompelend onzin komt vertellen en beweert je voor het

leven samen te smeden! (Eigenlijk weet ik niet eens of hij dat wel gezegd heeft; ik luisterde niet! ** We waren, gelukkig, maar met z'n vieren, ik, mijn aanstaande echtgenote, en twee van mijn goede vrienden. Die vrienden zagen er veel mooier uit dan ik: zij droegen dassen, dear, echte cravates `mariantes' (zoals de Walen zeggen). Het seniele kereltje begon - op een bepaald moment - te glimlachen en te zeggen dat hij het niet wist, ...maar, ...dat hij de indruk had, ...een heel goed... (of `heel gelukkig', of misschien wel `heel goed bij elkaar passend', dat ben ik vergeten) stel in de echt te hebben verbonden. Dat was groots! - Daarna hebben we ons laten fotograferen - o! ik speelde de grap tot het eind toe mee! - hebben we door een echte fotograaf foto's laten maken (ik vertelde u al hoezeer ik die op prijs stel...) en een waar de getuigen ook op staan! De getuigen maken deze foto trouwens een stuk fraaier. De een staat wat dromerig te kijken, alsof hij denkt: `Ja, dat is mij vroeger ook overkomen...' De ander lijkt eerder te denken: `Mijn God, wat wil je? zulke dingen gebeuren nu eenmaal.' (Think about it; the meaning is different - zoals u zegt.) - O! ik weet dat u nu in opstand komt, dat u me stom vindt en dat u ervan overtuigd bent dat, met alle respect voor dit huwelijk, het Huwelijk een goede zaak is. Het is alleen jammer dat ik het zo gedaan heb. Vóór deze keer, heb ik drie keer op het punt gestaan te trouwen; en toen ik het deed, was het volstrekt alsof ik iets anders deed. `Ik moest het doen'; ik vertelde het u al; nadat ik mezelf van deze `waarheid' doordrongen had, heb ik het onplezierige besluit ten slotte genomen. De avond van die dag was er voor mij niets veranderd, maar voor mijn vrouw waren er misschien wel een heleboel dingen veranderd (gelukkig heeft ze er niets van laten merken). - Na dit alles, dear, kan ik me maar moeilijk voorstellen hoe wij het zouden doen als we trouwden: ooit... Als ik van u hield zoals u dat graag zou willen, is het duidelijk dat u die dag voor mij niet zou veranderen - en toch, alleen al het idee dat u - U, dear - die dag, van Miss Eveline Blacket, Mrs. Eveline du Perron was geworden, zou me vervullen met medelijden.

Goden! wat voor stomms hebben de mensen van het leven weten te maken! (door alles te willen regelen...)

En toch bestaan er - zoals u zegt - goede huwelijken. Er bestaan zelfs uitstekende huwelijken. Ik denk aan

Malraux en zijn vrouw - een opmerkelijke vrouw, die al zijn avonturen ook zelf heeft meegemaakt en over wie ik het nog met u zal hebben; een zeer vrouwelijke vrouw en op en top een 'wapenbroeder' en een zeer intelligente vrouw bovendien - maar ach, Malraux is Malraux, en ik ben ik. - 'I wish - we could have married.' Terwijl u me nog nooit gezien hebt (lief kind); terwijl u misschien een van de weinige vrouwen bent met wie iedereen graag zou willen trouwen.

Ik praat nogal kalm over dit alles - nietwaar? - en toch ben ik heel erg op u gesteld, dear; u hoeft maar een beetje op uw eigen portret te lijken om te bereiken dat ik u, zonder omhaal, aardig vind. - Alleen, ik zou me krom lachen (weer zo'n mooie uitdrukking!), als ik, na dat vastgesteld te hebben, moest vaststellen dat u, love, you won't love me at all. Wat wilt u dat ik in dat geval anders doe dan 'old Malraux' weer opzoeken - die droomt van revoluties aan de zijde van zijn vrouw - om hem het hele verhaal te vertellen, om zo weer - eerst mijn geestelijk, daarna mijn lichamelijk evenwicht terug te vinden: in Napoli, con una carina ragazza die niet te vies ruikt? - U merkt het, ik droom verder... Dat alles als ik u aardig vind (en u mij niet aardig vindt). Maar het ergste zou misschien zijn als u niet op uw eigen portret leek. Niet voor wat onze liefde betreft - maar voor de LEEGTE. Ik heb u gevonden, dear, de Goden mogen weten hoe. Maar als u niet U was: - wat zocht ik dan nog, waar moest ik opnieuw beginnen, wat kon ik dan nog verwachten? ... Ik stel me de vraag nuchter.

Begrijpt u wat ik bedoel wanneer ik u zeg dat ik wat ik belangrijk vind te weten, minder is wat u voor me zult voelen, dan in welk opzicht u iets voor mij zult voelen? (Think of it; the meaning is different.)

Goedenavond, dierbare. Intussen HOUD IK VAN U; sta me dat toe.

P.S. - Maar als we niet trouwen, dear, en u toch U bent, en ik ik blijf ... sta me dan toe dat ik, wanneer we oud zullen zijn (zoals Toergenjev in Bougival), in uw nabijheid kom sterven - wilt u dat?

* Ik zag dat het niet Broad Street is, maar High Street of Carfax.

** Het betreft geen pastoor, maar een schepen.

Aan Eveline Blackett: Oxford, 5 november 1929

Beste Eveline,
Wilt u even beneden komen? Ik moet ernstig met u praten.

Ed.

Aan Eveline Blackett: Oxford, 5 november 1929

Dear,
Zojuist ontving ik uw brief - en de vermoeide meneer, de 'M. Teste', enz. heeft nog steeds het DROOMBEELD te geloven dat u hem vandaag komt opzoeken. Als u niet wilt, niets aan te doen - maar dan, wat heeft het dan nog voor zin met wat dan ook door te gaan? Als u niet komt, zal ik het beter 'begrepen' hebben dan ooit, en zal mijn vriendschap u nog een paar dokumenten bezorgen voor uw ROMAN. (De brief van gisteravond en misschien nog een andere). Op die manier zullen we - althans uit literair oogpunt - zo 'volledig' mogelijk geweest zijn.

Toch doe ik u, dear, een laatste oproep - eigenlijk dezelfde als die van vanochtend.

Ik ben waarschijnlijk tot 5 u. in het hotel. Het beste is meteen te komen.

E.

Behalve u schrijf ik ook Mlle Suzette een briefje.

Aan Eveline Blackett: Oxford, 5 november 1929

Vindt u het niet een beetje `slap', dear, me zomaar te laten zitten? - Het spreekt vanzelf dat ik morgen vertrek, maar kom me zelf de Somerset Maugham brengen en neem dan van hier het deel Racine mee dat ik voor u heb meegebracht.

U kunt me toch wel even gezelschap houden, deze laatste avond dat ik in Oxford ben; een `M. Teste' is zo'n goede vader en zo'n goedgehartig kind.

Toe, kom, d.w.z. wees aardig!

Uw

Ed.

Ik wacht tot 8 u. 30 op u in de befaamde sitting-room.

Of schrijf me dat u niet komt.

Aan Eveline Blackett: Oxford, 6 november 1929

Woensdagochtend.

Dear -

U hebt me een afschuwelijk avond bezorgd; ik heb u een tamelijk lange brief geschreven, die ik niet zal versturen: allereerst, omdat het niet dat is wat ik u wilde zeggen, en vervolgens omdat het te dwaas is om elkaar nog steeds te schrijven terwijl we met elkaar kunnen praten.

Waarom dit alles? Ben ik dan zo oneerlijk geweest of hebt u me zo slecht begrepen? - Zie tenminste in dat het niet aardig is me te laten vertrekken zonder me nog een keer te hebben gezien, dat dit beslist geen `eerlijk spel' is, want daar hecht u immers zo aan. Laat me uitleg geven; uw examen zal heus niet onder deze laatste ontmoeting lijden! en dan zal ik u drie keer gezien hebben. Is dat te vaak? De 1e en de 2e keer was u heel anders, laat me u zeggen wat ik u nog te zeggen heb - heb vertrouwen in mij; dat zal voor ons allebei beter zijn, en u bent me dat verschuldigd, al was het maar gewoon uit vriendschap.

Ik vertrek straks, vanmiddag, vanavond, wat doet het ertoe. Ik heb mijn al kamer verlaten en mijn koffer staat

beneden. In Dover zal ik, vanavond, wel met een
`nachtboot' mee kunnen. (Ik weet nog niet waar ik naartoe
ga.) - U denkt toch niet van mij dat ik van plan ben u te
`achtervolgen', nietwaar, dear? Laat me u alleen maar
ontmoeten, en een laatste keer met u praten. Heus, dat kan
toch geen kwaad!

Ik denk dat u me, deze keer, zonder moeite zult
begrijpen. I need you. Come

Uw

E.

Aan Suzette Molino: Oxford, 6 november 1929

Woensdagochtend.

Mejuffrouw,

Staat u mij, omdat u `van de zaken op de hoogte
bent', toe u te schrijven. Het is slecht weer en mijn
trein vertrekt pas om 5 u. 50. Wilt u proberen Eveline uit
te leggen dat zij zelfs de vriend een onderhoud
verschuldigd is? Gisteren, na uw vertrek, heeft ze niet
anders gedaan dan me vertellen over 1000 `Britse' zaken,
en in de brief die ze me gaf en die ik daarna las, over
nog eens 1000 andere.

Deze reis zal in ieder geval leerzaam geweest zijn,
maar van Eveline verwacht ik beter. Ik ben vanochtend naar
haar huis gegaan: u was allebei vertrokken, u om naar het
St Hugh's te gaan, naar het schijnt, zij - dat wist men
niet. Ik dacht dat ze op weg naar mij was: - vergissing.
Ik heb een briefje voor haar achtergelaten dat haar, als
ze ook maar een beetje op me gesteld is, naar me toe zal
laten komen. Zo niet, dan wordt alles nog eenvoudiger. Als
zij niet wil komen, mag ik u, mejuffrouw, dan uitnodigen
straks de thee met me te gebruiken? Als u tegen 4 uur
komt, hebben we een uur om te praten: ik wil dolgraag uw
mening horen over die 2000 `Britse' zaken. Als u eveneens
Brits was, had ik liever op mijn eigen inzichten
vertrouwd, maar aangezien u Française bent, zou ik het
heel fijn vinden als u me op de hoogte bracht. Ik hoop dat

u komt, als Eveline er niet toe over te halen is. Bedankt en vele malen mijn verontschuldiging; met beleefde groet

EduPerron

Ik ben minstens tot 5 uur in het hotel.

Aan Suzette Molino: Oxford, 6 november 1929

Woensdag.

Mejuffrouw,

Bedankt voor uw briefje dat het duidelijkste is dat ik gezien heb sinds ik hier ben. Ik betreur het oprecht dat ik niet het genoegen van uw gezelschap heb mogen proeven - maar wat u gedaan hebt is uit oogpunt van 'duidelijkheid' tien keer beter. Wilt u Eveline vragen er helemaal van af te zien me te schrijven; ik houd me oneindig veel liever aan uw heldere formule (- met dat onderstreepte woord). Er zijn tussen E. en mij veel te veel woorden gewisseld; en vooral geschreven woorden.

En toch hebt u me heel erg geholpen de 'Britse zaken' te begrijpen; ook daarvoor bedank ik u.

Ik laat u nu verder Claudel lezen en hoop van ganser harte dat u zo veel mogelijk Française blijft.

Sta mij toe, mejuffrouw, u hartelijk de hand te drukken.

EduPerron

U zou, later, eens een, vanwege een paar 'woorden', in Engeland verboden Engels boek moeten lezen: Lady Chatterley's Lover van D.H. Lawrence. (Er bestaat een in Frankrijk gedrukte goedkope uitgave van.) Ik vond dit boek een beetje taai - maar beslist, het is zo slecht nog niet...

Aan Eveline Blackett: Oxford, 6 november 1929

Woensdag.

Eveline,

Het briefje van Mej. Molino heeft me de `wijsheid' teruggegeven die u me toewenste. Rest me nog slechts u te bedanken voor de `Britse les' die u me geleerd hebt. Schrijf me niet meer; Mej. Molino - in wie ik veel vertrouwen heb! - zal u zonder problemen uitleggen dat je van mannen zonder ideaal - op een bepaald moment - geheel afstand moet weten te doen.

Ik vertelde u dat ik niet de `volgende' wilde zijn. Ik had de vriend kunnen zijn, maar zonder Britse spelletjes op de koop toe.

Ik zal niet in staat zijn u op dezelfde manier te schrijven als voor ik u ontmoette. En behalve dat zou een nieuwe briefwisseling me heel armetierig voorkomen.

Ik leg me neer bij uw gedeeltelijke - d.w.z. erger dan totale - onbegrip. (Het eenvoudigste zou misschien zijn u ervan te overtuigen dat ik alleen maar een slechte echtgenoot ben geweest, die zich wat verveelde, die uit was op een seksueel avontuurtje, die het onhandig heeft aangepakt en die nu razend is omdat `het niet ging zoals hij wilde.') - Nu kan het me niets meer schelen hoe en dat u me beoordeelt. Ik heb de brief van gisteravond zelfs verscheurd en zal u geen andere meer schrijven dan deze. Zo is het het beste, ik verzeker het u.

Ik wens u succes met uw studie, uw sigaretten, uw vrienden en alle andere stimulerende middelen en slaapmiddelen. Ik betreur het oprecht het aardige dat u in u heeft te moeten missen. (Maar dat kan u waarschijnlijk niet schelen.)

Dat is het: bedankt.

E.

Aan Eveline Blackett: Lugano, 25 december 1929

Lugano, 25.12.29.

Beste Eveline,

Ik heb uw beide brieven ontvangen, in Parijs en elders. Ik kan u gemakkelijk vertellen dat alles goed is, want ik vroeg me bijna af waarom alles niet goed zou zijn. - Pas een paar dagen geleden heb ik, in Ascona, Holst teruggezien, die me meedeelde dat ik een brief van u misgelopen was en die me de Chinese gedichten gaf, waarvoor ik u bedank. U hebt er een heel aardige opdracht in geschreven; ik neem aan dat dit is wat men (Britse) humor noemt.

Maar nu in ernst: laten we helemaal niets 'opbouwen', of denk niet dat er tussen ons wat dan ook op te bouwen valt. Zodra u geen maagd meer zult zijn, zult u heel veel dingen helderder zien en zult u, net als ik, lachen om al dat Idealisme dat tot nogal gemene en zeer armzalige spelletjes leidt. Dat u dat leuk vond - of dat men dat bij u (in Brittannië) leuk vindt - het zij zo; dat u dat voor Idealisme door liet gaan, is al te gemakkelijk. Ik zou met genoeg uw vriend gebleven zijn zonder dit ingewikkelde gedoe; nu is het beter daarvan af te zien, geloof me. De 'Javaan' die ik ben heeft de 'Britse' die u bent niets te zeggen, en wat het punt literaire praatjes betreft, zei ik u al dat ik het na de voorgaande briefwisseling liever zonder stel.

- Trouwens, als ik u een (literaire) raad mag geven: hierbij dan. Schrijf uw roman, of iets anders, maar begin meteen te schrijven, - desnoods verscheurt u later wat u dan niet meer bevalt. Brieven schrijven zoals u dat gewoonlijk doet - want ik neem aan dat u zich daar niet alleen voor mij met zoveel hartstocht aan overgeeft - is eveneens masturbatie, masturbatie in de vorm van schrijven, deze keer.

U neemt aan dat ik me 'hurt' voel; dat is niet zo, of maar een beetje. In Oxford had ik er wel even last van; omdat al dat 'listige gedoe' één ding voor me had aangetoond: uw behoefte om 'een spelletje te spelen' en uw totale gebrek zelfs aan vriendschap. U denkt dat het slim is wat u gedaan hebt, en toch was het alleen maar zinloos en berekenend. - Dat was voor mij, voor de vriend ook, een kleine teleurstelling. - Maar toen de trein het station uitreed, beschouwde ik alles al als een - alles welbeschouwd gemakkelijk - 'avontuur'; iets om eerder een verhaal dan een roman over te schrijven. Merkt u dat er aan mij ook een berekenend kantje zit? - Maar ook: voor mij was het duidelijk, en dat is het nog steeds, dat het

afgelopen was. Als u minder jong, minder
...hartstochtelijk was, zou u er net zo over denken als
ik. Ik hoop dat u er nu inderdaad zo over denkt.

Groeten aan Mej. Molino, voor u mijn hand.

E.

Aan Eveline Blackett: Brussel, 6 januari 1930

Brussel, 6 januari.

Beste Eveline,

U begint gemakkelijk te worden. Allereerst was uw
brief veel te uitbundig om echt vertwijfeld te zijn, en,
al zeg ik het zelf, ik voorzag al dat dit alles niet meer
dan een nieuwe kinderachtigheid zou zijn; vervolgens,
zelfs als ik het gewild had, denkt u heus dat je zomaar -
een, twee, drie - een rijke man vindt die stom genoeg is
om met een onbekende vrouw te trouwen die zich heeft
uitgedost als vriendinnetje-voor-echte-liefdevolle-
momenten? U hebt zelfs aan Slauerhoff gedacht (die
trouwens arm is). Wat een raar idee! vindt u niet? Dat
'kan niet ernstig gemeend zijn', dacht ik.

En nu hebt u het dus aangelegd met een oude heer die
weduwenaar is en eruit ziet als een generaal. Dat stelt me
zeer gerust; hoe slecht ik u ook ken, ik weet zeker dat u
tijdig weer 'the Elusive Lady' zult worden. Zo niet, dan
is dat jammer voor u, of voor hem, of voor u allebei. Hij
zal de hoorns opgezet krijgen, dat is alles. Zeg niet nee.
Dat zal gebeuren, met een hoop strubbelingen van uw kant,
eindeloze voors en tegens, lange brieven,
gewetensonderzoeken, enz. - maar het zal gebeuren, en alle
geestelijke rampen die u zullen treffen zullen voor hem
slechts een zeer schrale troost zijn voor de werkelijke
ramp die zijn eer zal hebben getroffen (de eer van een
directeur in de rubber die eruit ziet als een generaal).
En dan... Dan zal hij er niet minder een hoorndrager om
zijn, zo zit het.

U bent zeer jong, dear, u begeeft u in 1001 moeilijke
situaties waarvan u denkt dat ze interessant zijn, omdat u
eigenlijk - helemaal niet weet wie u bent en wat u (als

mens) waard bent. Ik kan trouwens ook niet zeggen dat ik dat van mezelf weet. Ik denk dat er maar één ding een feit is: dat is uw boekenwijsheid. Wat de rest betreft, loopt u eerder achter. Maar u zult de verloren tijd inhalen zodra u op een dag begrepen zult hebben dat alles wat u nu zo 'interessant' en zo 'buitengewoon' lijkt, in werkelijkheid slechts 'kletspraatjes en beuzelarijen' zijn, om met de woorden van uw lievelingsschrijvers te spreken. Goed; dit gezegd zijnde, ontzie uw weduwnaar of ontzie hem niet. Trouw met hem, als dat nodig is; dan zult u alleen nog maar 'heel interessante' dingen meemaken. En u zult mij, mij of een ander, met stelligheid schrijven dat 'abnormalities cannot last long'. Alleen, het zal niet meer gaan over u en een jonge scholiere, maar over u en een oude weduwnaar.

Neem me niet kwalijk dat ik u verder niet meer schrijf. Geheel en al de uwe (met of zonder 'good-bye; good-bye for ever!' zoals Mevr. Melba zo mooi zong),

EduP.

O ja, - en 'een zalig en gelukkig nieuwjaar' natuurlijk; vooral als u van plan bent te trouwen.

Aan Eveline Blackett: Amsterdam,

Amsterdam, woensdag.

Mijn hemel, mijn hemel, wat bent u een groot analytica, beste Evelyn! Wat kunt u goed haarkloven, weet ik hoe lang u daar wel mee kunt doorgaan? Uw brieven doen me steeds meer denken aan die scène tussen ons in dat restaurantje in Oxford, toen u bezig was me uit te leggen hoe u dacht dat ik u de nacht daarvoor beoordeelde of beoordeeld had - en ik u toen al verzocht u te verlaten op mijn analyses en liever te wachten tot ik er zelf met u over zou beginnen.

Als u dat gemakkelijk vindt, dat spel, ga dan door me over uw analyses te schrijven: van uzelf, van de meneer van Bermuda, van de meneer die in het Frans schrijft, van mij, van de Brit... Als u maar niet denkt dat ik dat

allemaal begrijp. Ik begrijp er niets van; of het moest zijn dat het zeer vermoeiend, nutteloos, enz. is. Als u dat verbaast, stel ik u voor u dit goed in het hoofd te prenten:

dat ik te alledaags, te ouderwets en te stom ben om dat te kunnen waarderen, en dat al die subtiliteiten op mij evenveel effect hebben als op een zak meel, of zoiets.

Als ik u met 'praktische' raadgevingen van nut kan zijn, dan sta ik tot uw beschikking. Maar als ik met u al die interessante ingewikkeldheden moest bestuderen, zou me dat het gevoel geven met u Bouvard en Pécuchet te spelen. U hebt dus ongelijk aan de intellectualiteit van de meneer van Bermuda voorbij te gaan en wel in mijn begripsvermogen te geloven; wat die dingen betreft ben ik oneindig minder 'intellectueel' dan hij, geloof me.

Wat bij u vreselijk moet zijn, is dat elke blik, of kus, gegeven, of te geven, waarschijnlijk diepgaand geanalyseerd, overdacht, besproken wordt. Ik kom ervoor uit dat ik daar ten enen male te stom voor ben. Zo zit dat.

In antwoord op uw brief kan ik u dus slechts dit zeggen:

Zolang u niet vaker dan 3 keer per dag masturbeert, is er, volgens mij, geen enkel gevaar, althans lichamelijk.

Als u zin hebt met iemand naar bed te gaan maar bang bent voor de mogelijke gevolgen (voor u of voor uw ouders) doet u er inderdaad beter aan daarvan af te zien. - Wat de angst betreft uw persoonlijkheid te verliezen, enz., dat moet gruwelijk en vooral heel interessant zijn, maar ik begrijp er niets van.

De meneer van de Franse brief die er zoveel moeite mee heeft u te zeggen dat hij u graag zou bezitten, is, als hij net zo stom is als ik, een sukkel en niets meer.

Ik geloof dat dit alles is voor deze keer. Ik houd ermee op. Geheel en al de uwe,

E.

Aan Eveline Blackett: Amsterdam, 5 februari 1930

Amsterdam, woensdag,
c/o
Willink, Keizersgracht 538.

Beste Evelyn,

Ik heb uw brieven in goede orde ontvangen - de hele reeks, met wat u weet dat het einde is. (Het einde?) Ik besluit u te antwoorden.

Primo: u hebt me niets medegedeeld wat ik niet al wist. Ik voel me getroffen door uw oprechtheid, maar ik had wel een vermoeden van die kleine bezigheid. Maar wees gerust: masturbatie - vooral voor de vrouw - is oneindig minder schadelijk dan je zou denken wanneer je net een boekje * over die kleine 'ondeugd' hebt gelezen. Toch, om het misschien 'vollediger' te maken, raad ik u dringend aan u aan de Bermuda lover (of aan een andere mannelijke maagd) over te geven en de lichamelijke liefde met z'n tweeën tenminste uit te proberen, en in - hoe moet ik het zeggen? - in alle heftigheid. Ik denk niet dat dat u van de aangenomen gewoonte zal afhelpen, maar het zou u ervan kunnen afleiden. ** Hecht u zo aan uw maagdelijkheid? Of wilt u gewoon als maagd het HUWELIJK in? U mag dat allemaal gerust 'English' of 'British' noemen - maar het zal u nooit lukken mij te doen geloven dat masturbatie een deugd is. Toch is het een mooi onderwerp voor dromen, ik weet het; zoals alle mannen die kleine jongetjes geweest zijn en, zelfs al op die leeftijd, hun handen niet stil konden houden.

Ik zal me niet bemoeien met de maagdelijkheid van de meneer van Bermuda die me doodeenvoudig tegenstaat (niet de meneer, maar zijn maagdelijkheid). Wat u betreft, u vergist u als u denkt dat ik verheugd of blij (glad) was te horen dat u tot op zekere hoogte maagd was; voor mij persoonlijk betekende die maagdelijkheid noch iets aantrekkelijks, noch iets afstotends. - Nu u uw fouten hebt opgebiecht, is dat nog net zo; ik begrijp u moeiteloos, u verlangt immers voor alles begrip van mij... Ik raad u zelfs niet af ermee door te gaan, als u dat prettig vindt en het niet te vaak doet (bij een vrouw spreek je pas van te vaak als ze het minstens 20 keer per dag doet), ik zie niet in waarom u dat - nogal aangename - spelletje, dat je bovendien alleen kunt spelen, op zou geven. Toen ik het met u over 'nogal smerige spelletjes'

had dacht ik aan steriele spelletjes met z'n tweeën. Dat is niet hetzelfde. Met z'n tweeën is het gewoon stom, laf en verachtelijk je tot die manier van doen te beperken, wanneer je met een beetje goede wil ----- . Goed, laten we alles nog eens samenvatten. Ik raad u masturbatie geenszins af, maar ik raad u daarnaast `de liefde' aan (met of zonder uw `British love' waar ik een afkeer van begin te krijgen.)

Mijn begrip was u deze regels verschuldigd. Ik ben in Amsterdam waar mijn moeder me naartoe heeft laten komen die ik er ernstig ziek (het hart) aantrof. Ik doe niets bijzonders, ik maak het goed en voel me gelukkig noch ongelukkig; ik ben bezig Holland te leren kennen. Ik ben blij te horen dat u voor uw moeilijkheden een oplossing hebt gevonden. Ik druk u stevig de hand.

Ed.

* wetenschappelijk, naar men zegt!

** Wat de methodes betreft om de liefde te bedrijven zonder kinderen te krijgen, daar zijn er verschillende van, maar geen een is helemaal veilig. Maar misschien maakt het risico het genot groter. Als u het op prijs stelt, kan ik u een paar manieren noemen.

Aan Eveline Blackett: Amsterdam, 22 maart 1930

Amsterdam, zaterdagavond.

Beste Eveline,

Ik heb zojuist uw briefje ontvangen. Bravo! Ik begin weer genegenheid voor u te voelen; de `vader' haalt zijn hand door uw haar. laat de man die even naar uw gunst dong, opnieuw naar uw gunst dingen: u zult zien dat het nu anders wordt, u zult ook zien dat de liefde oneindig veel eenvoudiger is dan al die theorieën over demi-vierges.

Geloof me: de liefde heeft, om toch hartstochtelijk te zijn, geen theorieën of plans-de-campagne nodig: het is voldoende dat de beide betrokkenen aardig zijn. Dat is alles. Bedenk goed dat de filosofie of de literatuur het

leven nooit mogen vervangen, maar dat je kunt overwegen het leven, daarna, in filosofie of literatuur om te zetten.

Ik denk dat Dr. Julian, en niet ik, de held van Here, sirs, find music zal worden. Maar u moet dat boek pas later schrijven (als u meer afstand hebt genomen).

Een lijst met hotels hier in Amsterdam? Ik raad u Hotel Americain, Leidsche plein, aan dat het meest 'kosmopolitisch' is. Of anders, als u iets goedkopers wilt, neem dan het Familiepension waar ik op dit ogenblik verblijf (je bent er helemaal vrij en wordt er op je kamer bediend), het Museum-Pension, P.C. Hoofdstraat 4. Dat kost 4 of 5 gulden per dag, maaltijden inbegrepen (dus ongeveer 8 shilling). Je moet nooit op lijsten afgaan maar de hotelhouders zelf vragen of je door andere mensen iets laten aanbevelen, in dit land dat oneindig minder eerlijk is dan het lijkt.

Houd van doctor Julian, maar denk niet dat ik geen belang in u stel * - dat is de kwestie niet. Ik zou u heel aardig gevonden hebben met een beetje minder literatuur en een beetje meer - hoe moet ik het zeggen? - moed. Voor een intelligente vrouw, en die niet haar (geestelijk) evenwicht kwijtraakt, is het leven veel minder moeilijk (ik heb het natuurlijk niet over materiële moeilijkheden) dan u lijkt te denken. Ik denk dat u nu op de goede weg bent - vooropgesteld dat doctor Julian de zaken niet ingewikkelder gaat maken door dat soort valse adeldom dat we in boeken tegenkomen. Goden! Houdt het eenvoudig! Als u beiden niet stom of achterlijk bent, zullen uw leven, uw liefde het bewijzen, zonder enig aan de hogere literatuur ontleend geklets.

Ik ben hier nog maar tot de 30ste. Daarna, twee of drie dagen Brussel, daarna terug naar Gistoux. Mijn moeder is hersteld, maar zwak. Ik houd veel van haar; ik zal me serieus om haar moeten bekommeren. We zullen ook moeten proberen Gistoux te verkopen en een kleiner (gemakkelijker te beheren) huis in de stad te krijgen.

Dat is het voor deze keer. Nogmaals: bravo en een stevige handdruk van uw

Ed.

* omdat u het tegen mij niet meer over liefde hebt

Briefkaart aan Eveline Blackett: Den Haag, 28 maart 1930

Den Haag, vrijdag.

Beste Eveline,

In alle haast dit berichtje om u te zeggen mij niet meer naar Amsterdam te schrijven. Vanaf overmorgen (zondag) ben ik in Brussel - daarna (2 of 3 dagen later) Gistoux. Ik schrijf u dan van daar. Bedankt voor uw brief.

E.

Aan Eveline Blackett: Gistoux, 16 april 1930

Gistoux, 16.4.30.

Beste Eveline,

Ik ben gewoon in Gistoux: het saaie leven begint weer. Met mijn moeder gaat het beter, afgezien daarvan is alles nog net zo als vorig jaar. Ik verwacht vrienden, ik lees, ik wandel als ik me niet opsluit, maar ik sluit me vaker op dan dat ik wandel. Wilt u onze briefwisseling terughebben? Want het zou nogal grappig zijn die samen met de mijne te publiceren - het geheel een beetje bewerkt en vooral sterk bekort. Dat zou (met een paar verzonnen - of misschien niet eens verzonnen?) brieven er omheen) een vrij gemakkelijke briefroman * opleveren. Waarom zou u het niet doen? Niets is beter dan het leven zelf, en u hoeft alleen maar de stijl bij te schaven - en het materiaal 'op maat te knippen'. (Dat zal nog een heel werk zijn). Met de brief van de meneer die elke avond een gewetensonderzoek doet **, een onderzoek dat hij enigszins verwaarloost sinds hij zin heeft met u naar bed te gaan, zou dat heel levensecht worden, en voor een eerste roman uiterst stoutmoedig, nietwaar? - Toch, pas op dat u van uw heldin geen imitatie van de heldin in Green Hat (van Michael Arlen) maakt; dat zou jammer zijn. U moet 'menselijk' blijven en er niet te veel een 'moderne' of 'mondaine' draai aan geven. Met mijn brieven erbij kunt u daar trouwens aan ontkomen. Ik geloof in alle oprechtheid u een paar nogal ongekunstelde, en daarom

goede, geschreven te hebben. Zeg me of u uw epistels hebben wilt. Ik heb ze zojuist in 3 enveloppen geordend, met opeenvolgende data! Ik hoef ze maar te versturen...

Wat deze briefwisseling misschien zo aardig maakt, zijn vooral de verbanden (die de 'intelligente' lezer zal leggen), zoals naar aanleiding van het volgende:

26th March. - I think you would be cheered to see Juljan, aged thirty-eight, and Jon, aged twenty-three, loving each other with all their jolly old hearts and souls and brains and everything. -

13th April. - You will be pleased to know that I have fallen out of love again. There has been no 'scene' or tragic farewell. We get on famously together - only, I don't want to marry Juljan, because, as usual, I'm not in love. -

Jammer dat we de brieven die over masturbatie enz. gaan niet kunnen publiceren.

Wat de vragen betreft die u me nu stelt, hierbij de antwoorden: 1. How long may the s.act last. - ??? Dat hangt ervan af! Heel kort: 3 seconden (geen enkel genot voor de vrouw), 'normaal': 5 tot 6 minuten (redelijk genot voor allebei); lang: van een kwartier tot een half uur (veel genot voor de vrouw); te lang: een uur of langer - dan wordt het pijnlijk. Maar dit alles hangt heel erg van de strijders af; bij elke strijd van deze aard, heb je met 2 verschillende temperamenten te maken, en vervolgens - vooral! - met de verstandhouding tussen die 2 temperamenten. - 2. How often may it take place? - Dat hangt opnieuw van de personen af, en of ze voortdurend bij elkaar zijn of niet. Een (lang) nummertje is soms evenveel waard als 5 (korte) nummertjes. Ontmoeten de geliefden elkaar maar af en toe - dus wonen ze niet samen - dan is tussen 2 en 6 keer 'normaal'. Toch eerder 2 dan 6: 3, 4. Maar 7 kan ook nog, er zijn er die 9, 10, 11 keer klaarspelen! (In de romans van Jarry haalt de Superman 82!) - Goed, laten we weer serieus worden; ze zijn ernstig, deze vragen. Eigenlijk gaat het niet zozeer om de kracht van de man, maar om de (dikwijls geestelijke) opwindning die de vrouw bij hem teweeg weet te brengen. De man is actief, maar zijn activiteit hangt meer dan men over het algemeen denkt af van zijn partner. Een man die het bij een - niettemin aardige - vrouw 2, of met moeite 2 keer klaarspeelt, haalt bij een andere vrouw spelenderwijs 4 of 5 keer. Snap u? Het punt is altijd de

verstandhouding tussen de 2 betrokkenen (temperamenten).
En de liefde, nog afgezien van de bedrevenheid.

Ik neem aan dat er tussen u en doctor Juljan iets is voorgevallen, waarom raadpleegt u me anders over deze aangelegenheid? - Ah! er is nog een vraag.

3. What are the drawbacks of 'c.'? - Dat het contact belemmerd wordt, minder intens is. Persoonlijk heb ik een hekel aan die dingen. Het is trouwens niet eens zo veilig, omdat het gemakkelijk kan springen. Er zijn andere middelen, even veilig - d.w.z. even onveilig - maar veel prettiger.

Nog meer? Uw leraar op afstand staat tot uw beschikking. Ik denk niet dat ik voorlopig naar Parijs kan. Mijn moeder is nog steeds niet zoals ze zou moeten zijn, ook heb ik op het ogenblik geen geld. Als u naar Brussel komt kunnen we elkaar daar ontmoeten. Maar bent u van plan te komen?

Tot ziens misschien. Geheel en al uw

E.

Die 'lessen' doen me denken aan de tijd van mijn jeugd - toen ik 14 was en een vriendin van 16 moest inlichten over de 'geheimen' van het leven. Dat ging net zo in woorden als deze briefwisseling.

* Een genre dat verjongd moet worden.

** Was dat misschien doctor Juljan?

Aan Eveline Blackett: Gistoux, 20 april 1930?

Gistoux, vrijdag.

Beste Ivelynn,

Met dezelfde post * stuur ik u uw brieven, zorgvuldig bijeengebracht in 3 pakjes: de 2 eerste tot mijn vertrek uit Oxford, het 3e met het vervolg.

Maar nu: Het is onmogelijk deze briefwisseling te publiceren zoals zij is. Er moet een roman van gemaakt worden. De passages over het maandelijks verschijnsel en over masturbatie: eveneens onmogelijk; u moet dat

vervangen door iets anders, of het op z'n minst heel anders brengen. - Wat de roman betreft, hierbij enkele kanttekeningen:

Het personage dat u vertegenwoordigt is goed. Het meisje uit Oxford dat bezig is examens af te leggen, - heel goed; 22 jaar, heel goed (dat verklaart, gezien de 'intellectualiteit' van het personage, alles); er is vooral de heel mooie brief waarin u me vertelt over uw 'afkomst' als verklaring voor 'valse tonen', enz. Er is een samengaan van menselijke oprechtheid, van overdrijving als gevolg van het teveel aan intellectualiteit en literatuur, van behaagzucht en kameraadschap die het tot een uitstekend geheel zullen maken. Maar u moet dat alles nagenoeg herschrijven; of op z'n minst een heleboel dingen schrappen (uitweidingen, herhalingen). U moet bedenken dat een briefroman eigenlijk op een treurspel lijkt, waarin elk woord, elk weerwoord moet bijdragen aan de karaktertekening van de personages. - Er is overigens een uitstekende manier om de vlotte stijl van de brieven te behouden en langdradigheid te vermijden: die bestaat uit het af en toe inlassen van brieffragmenten.

Het personage dat ik vertegenwoordigt is niet goed. Wat de 'koloniaal' betreft, 30 jaar, een onechte bohémien, dat kan er allemaal mee door; maar wat de letterkundige betreft, nee! Laat een hoofdpersoon nooit schrijver zijn. Eerder een lanterfanter, die voor zijn eigen plezier af en toe een kritisch artikel publiceert dat u speciaal had getroffen; wanneer ik u, later, spreek over mijn gedichten, zeg ik dus: 'als ik dichter was, zou ik het volgende schrijven.' Maar het beste is wat er over literatuur verteld wordt zo veel mogelijk te schrappen. - Dat maakt in een roman een dwaze indruk, ik verzeker het u.

Wat nu de intrige betreft, stel ik u dit voor:

Begin met een briefwisseling tussen u en een andere man (het einde van een liefde): G. Adam, of de Bermuda lover, of nog een ander. Daarmee maakt u al iets duidelijk; u laat uw personage in Engeland wonen. (U zou dus nog in Durham zijn.) Dat personage dat op uw brief antwoordt zou dus een soort 'confident zoals in een treurspel' zijn, maar actiever. Daarna stuit u op mijn artikel - vertellen wat het inhoudt, want de keuze van het artikel moet de eerste band tussen u en mij doen ontstaan, ook vertellen dat u het niet in elk opzicht kon

waarderen, vanwege een bepaald cynisme. Dat legt u uw confidant allemaal uit, die u het artikel (in een tijdschriftnummer, en zonder dat het hem zelf ook maar in het minst opgevallen was - wat zelfs de waarheid is) mogelijk toegestuurd had. Neem, zonedig, twee correspondentievrienden, bijv. G. Adam, met de stijl van een jonge Fransman, en een van uw Engelse vrienden, met een heel andere stijl, 'pittiger' en 'sportiever' bijv.

(Ach! bent u van plan te vertellen dat G. Adam en ik in België wonen? Ik weet niet wat dat voor Engeland zou uitmaken, maar voor Frankrijk zou dat rampzalig zijn.)

Goed; geleidelijk komt u bij mij. Er is dus onze briefwisseling. Gedurende enige tijd is dat het enige, zodat u uw andere correspondentievrienden verwaarloost. Maar zij gaan door u af en toe te schrijven. Dat werkt heel goed, om de eentonigheid van een te overheersende en te langdurige tweespraak te doorbreken, en ook met het oog op de vergelijking die de lezer, in weerwil van zichzelf, maakt tussen de brieven van het personage dat mij voorstelt en die van uw eerdere vrienden. - Op die manier tot mijn komst en vertrek uit Oxford. Na mijn vertrek een tweede deel.

Daarin komen dus bijna geen brieven van mij meer voor. Wel brieven van u - eigenlijk een lange alleenspraak, wat, juist uit oogpunt van compositie, heel goed is. - Daarna komen er opnieuw andere brieven, steeds meer: nog steeds G. Adam, en de Bermuda lover, of een ander, en ten slotte Dr. Juljan. Weinig brieven van Dr. J., omdat hij er zelf is; maar u vertelt uw andere correspondentievrienden over hem. Er moet op z'n minst een schets gegeven worden van de man die - in plaats van degene die het bijna was geworden - uw minnaar zal worden. Goed; ten slotte antwoord ik u opnieuw; u vertelt me dat Dr. J. uw leermeester is. Ik reageer zoals ik gedaan heb; ik word de 'raadsman' in wat?daar maakt u maar van wat u wilt. Wat het eind betreft, dat zien we nog wel. Dat moet nabij zijn, maar daar zult u alleen iets goeds van kunnen maken als u al het voorafgaande werk gedaan hebt.

**

Voor een literair debuut kan dit een opmerkelijke roman worden. Maar het gaat erom er zorg aan te besteden, en hem niet af te roffelen. Neem een brief per dag - om te vertalen, of te herschrijven (bewerken), en vooral, laat het allemaal uittypen. Zijn de brieven eenmaal getypt, dan

krijgen ze een eigen karakter, dan worden ze kopij, en zult u ze veel beter uit literair oogpunt kunnen beoordelen: stijl en compositie. Als u wilt dat ik u raad geef, stuur me dan een flink deel van het begin: bijv. zo'n dertig brieven tegelijk. Over een maand dus. Versnipper uw aandacht niet over verschillende briefwisselingen, maar houd u enkel met deze bezig, op basis van een brief per dag. Denk er ook aan bepaalde ideeën uit te werken, andere erbij te halen; - zo niet, dan wordt een boek gemakkelijk 'kletsrig', in plaats van 'onderhoudend'.

Dat is het voor vandaag. Ik vraag me af hoe u het er vanaf zult brengen, niet omdat u er niet de gaven voor hebt, maar omdat u zo sterk de neiging hebt uw aandacht te versnipperen. - Ik kan het niet publiceren 1e. omdat er geen enkele reden is dat in het Hollands te doen; 2e. omdat ik in Holland te bekend ben en men mij alleen maar zou verwijten op te willen vallen door van mezelf een romanpersonage te maken; - 3e. omdat het veel interessanter is van u (d.w.z. het meisje) de hoofdpersoon te maken, en dat u dat kunt doen, omdat u er andere correspondentievrienden omheen hebt, en ik niet. - Wat een vertaling van het geheel in het Frans betreft: nee, dat is veel te ingewikkeld. En de vertaler zal er nooit het nodige belang in stellen om er iets goeds van te maken. - Dus u bent de enige die er iets van zou kunnen maken, en, natuurlijk, in het Engels. - Wat de publikatie betreft, dat is een zaak van later zorg. Is de kopij eenmaal klaar, dan vindt u vast wel iemand die zich daarom zal willen bekommeren en u bij een uitgever zal willen introduceren. Het zou toch te gek zijn als u in Engeland niet uitgegeven werd, waar met wagonladingen tegelijk (en met een geweldig succes) de ergste stompzinnigheden over het publiek worden uitgestort.

Tot gauw. Hartelijks uw

E.

Deze brief valt buiten de correspondentie voor de roman! Hier hebben we het zuiver over de zakelijke kant!

- Weet u dat u er met een beetje talent een Engelse Liaisons Dangereuses van onze eeuw van zou kunnen maken??? En met een meisje dat precies het tegendeel zou zijn van Cécile Volanges.

* Nee, hierbij ingesloten.

** Het doet er trouwens niet toe, omdat deze roman volstrekt niets wil aantonen; alleen maar een bepaalde stemming wil weergeven.

Aan Eveline Blackett: Gistoux, 21 (?) april 1930

Gistoux, zaterdag.

Beste Eveline,

Ik heb meteen op uw vorige brief geantwoord, daarna herinnerde ik me dat u de volgende dag naar St Malo zou vertrekken en bedacht ik dat mijn antwoord hoe dan ook te laat in Engeland zou aankomen en dat het heel slecht zou treffen als een ander zo nieuwsgierig zou zijn hem te lezen. Maar - omdat ik nog een restje hoffelijkheid heb - dacht ik aan uw 'reputatie als vrouw' en gaf ik er de voorkeur aan mijn brief hier te houden. Ik had de envelop al dichtgeplakt, ik stuur hem u hierbij ingesloten zonder hem weer te openen, omdat ik anders in de verleiding zou zijn gekomen hem, doodeenvoudig, te verscheuren. - Goed, het belangrijkste dat ik u vandaag te zeggen heb, is dat ik dus very pleased to learn ben dat u nog steeds op uw vriend gesteld bent. Deksel! u mocht uw eerste minnaar, die niet (mind!) uw achtste verloofde is, wel eens wat meer liefde tonen. (Ik denk aan mij, en spreek namens hem.)

De moeilijkheden waar u me over vertelt - ja, dat is allemaal heel vervelend, maar voor u is er de liefde. Dat is verreweg het belangrijkste. Geld- en andere problemen komen ten slotte altijd tot een oplossing. Maar gedwarsboomde liefde houdt gewoonlijk hardnekkig stand, wat in uw geval misschien een gunstige omstandigheid is. Denk trouwens aan mijn oude theorie betreffende Toergenjev en Pauline V. Kortom, het komt niet bij me op uw tegenspoed echt als een ramp te beschouwen.

Wat ik doe? Niets. Ik heb het gedicht afgemaakt waarover ik u vertelde; maar het is een beetje anders

geworden. D.w.z. dat er, in plaats van een man en een vrouw, alleen maar een man is, en dat de vrouw niet komt, ook niet als ze oud is. De vent sterft al eerder, bijna zonder er erg in te hebben. Zij die moest komen, blijft, tot het eind, verwacht worden. Afgezien daarvan is het me, denk ik, gelukt te schrijven wat ik wilde schrijven. Ik zal het niet voor u vertalen, omdat het zonder rijm - vertaald in proza - waarschijnlijk heel sentimenteel en nogal alledaags wordt.

Ik leid het leven van een gevangene: maar omdat ik de moed niet heb enkele harten te breken - waaronder dat van mijn afgetakelde en oude moeder - beklaag ik me er niet over en wijt ik het slechts aan mezelf. Alleen, mijn leven is niet vrolijk en u zult me wel verschonen van de plicht er uitgebreid over te vertellen. Ik ben, meer dan ooit, een nogal zure plattelander, die geen mens ziet.

Wat de publikatie van onze briefwisseling betreft - daarover antwoordde ik u al in de vorige brief. Denk eraan dat van mijn deel van het ms. alles bekort, zonodig bewerkt, en vertaald moet worden, wat een heel werk is. Maar inderdaad, het zou wel eens verkocht kunnen worden. De briefroman is trouwens een genre dat het verdient verjongd te worden. Zeg me of ik uw pak brieven terug moet sturen.

Tot gauw en geheel en al uw

E.

Terwijl ik uw adres op de envelop schrijf, bedenk ik opnieuw dat ik eigenlijk liever heb dat u voorlopig niet met doctor Julian trouwde; dan zou ik zijn naam op de enveloppen moeten zetten. Ik hecht aan mijn gewoontes en dat gedoe met namen is veel te ingewikkeld; ik weet zeker dat het me nooit zal lukken hem te onthouden.

Aan Eveline Blackett: Brussel, 21 augustus 1930

Brussel, donderdag.

Beste Eveline,

U schrijft heel gejaagd, heb ik de indruk, of ontzettend snel, want uw `hiëroglyfen' zoals u ze noemt, beginnen onleesbaar te worden. U laat de roman toch wel uittypen, hoop ik? - Zo niet, onmogelijk eruit wijs te worden.

Ik vind het prettig te horen dat u dat boek bijna af hebt. Tussen uw andere werkzaamheden, uw tochtjes over het water, enz. door, is dat heel verdienstelijk! Ik ben benieuwd. Wat de werkwijze betreft, u had waarschijnlijk gelijk het `clerking' te vermijden. Op die manier hebben we uiteindelijk alles `gered', zelfs de eer.

Ik vind het niet prettig te horen dat u nu uw tijd doorbrengt met haat jegens doctor Julian te koesteren. Waar is het goed voor elkaar te haten? (als het niet is om nog meer van elkaar te gaan houden.) Uw weigeringen om te trouwen lijken me daarentegen heel goed. Waar is het goed voor te trouwen? (als het niet is om nog meer ...) - Ach! u moet heel wat geestelijke en aardse beslommeringen hebben! Nu u het brieven schrijven beperkt, zult u straks een geweldige ervaring hebben opgedaan; een Ninon de Lenclos van de XXe eeuw, misschien, hoewel Brits. Pas alleen op, dierbare, dat u niet zo wordt als de vrouwen van Meneer Michael Arlen. Gezien de `kringen' waarin u verkeert, moet u dat gemakkelijk lukken, zeker wanneer je ook nog eens intellectueel bent; wat zeg ik? zeer intellectueel.

U vraagt me waarom ik u niet verzoek hier te komen? Ik zal me er niet tegen verzetten; maar u verzoeken `voor mij' te komen, zou verplichtingen jegens u scheppen, en ik ben bang dat ik niet vrij genoeg ben om die na te kunnen komen. Mijn huidige leven is in een paar woorden verteld. Mijn moeder en mijn vrouw kunnen niet met elkaar opschieten, ik heb ze ten slotte gescheiden: mijn moeder is in Gistoux gebleven, mijn vrouw en ik wonen nu op de Bd. Brand Whitlock 104, Woluwe-Brussel, vanwaar ik u overigens ook schrijf. Dit nieuwe leven laat me weinig vrijheid. Mijn vrouw heeft, tijdens mijn reis naar Engeland, ergens een vermoeden van gekregen; zou ik u openlijk opnieuw ontmoeten, dan zou haar dat veel verdriet doen - en waarom zou ik dit kind dat niets van intellectuele-en-mondaine-zaken begrijpt nog meer kwellen? U stiekem ontmoeten, mezelf bedriegen, enz. lokt me niet erg aan. Om vrij te zijn, zouden we ergens anders dan in Brussel moeten afspreken, in Holland misschien, Maar

Holland is duur en ik heb geen geld. Ik zou u hier in Brussel kunnen ontmoeten, maar slechts kort; daarom zou ik u niet de teleurstelling willen bezorgen u te laten komen om u ongeveer net zo te behandelen - als u in Oxford met mij hebt gedaan. U zou denken dat het een `wraakoefening' was, terwijl zoiets helemaal niet mijn bedoeling is.

Bovendien, laten we elkaar goed begrijpen. Waar het ook is, het beste is, zowel voor u als voor mij, om moeilijkheden te vermijden. Wees ervan overtuigd dat wij, wat de liefde betreft, heel slechts bij elkaar passen. Ik wantrouw uw hebbelijkheid om in alle relaties een beetje liefde te stoppen: dat Engelse gescharrel, met strenge afspraken over wat wel en niet toegestaan is, ergert me doodeenvoudig. Ik wantrouw het wanneer u zegt: `You seem to have sworn to yourself not to kiss & be friends with her, who' enz. Ik weet heel goed dat dat `kiss & be friends' een standaarduitdrukking is, maar toch schrikken de woorden me steeds weer af. Kiss and be friends zou me namelijk helemaal niet bevallen. Kiss and not be friends, of: Not kiss and be friends, zo gaan de zaken bij mij. Van twee dingen één (sinds mijn 18e): of ik kiss, en ga dan ook meteen met iemand naar bed, of zo spoedig mogelijk daarna; of ik kiss niet, en ben dan toch bereid met iemand de beste vrienden van de wereld te zijn. Men zal me nooit van het idee kunnen afbrengen dat kiss en re-kiss zonder met elkaar naar bed te gaan smeerlapperij is.

Dus laten we de zaken samenvatten. Zelfs om de beste vrienden van de wereld te zijn, zonder ook maar één kleine kiss, zal ik in Brussel maar weinig vrije tijd hebben. Wilt u dat ik me serieus met u bezighoud, dan zou ik dat liever elders doen; het beste zou dan zijn elkaar in Holland te ontmoeten. U kent dat land niet, meen ik? dat een stuk mooier is dan België. In Amsterdam ken ik een paar mensen met wie ik u dan kennis zou laten maken en die, naar mijn mening, verstandiger zijn dan die arme Belgen, die het meestal maar niet wil lukken op Fransen te lijken. Bovendien is Amsterdam veel leuker om doorheen te lopen dan Brussel!

Dat is het. U ziet dat ik eerlijk tegen u ben, met de volmaakte openheid van iemand die niet door liefde gekweld wordt. U kunt me belachelijk vinden of niet, het zal me een zorg zijn. Kom naar Brussel en u zult me weinig zien, of kom naar elders en u zult me de hele dag zien. Neem ook aan dat ik geen enkele `kwade bedoeling' heb, zelfs niet

met het voorstel elkaar in Amsterdam te ontmoeten - daar of in Ispahan, als u aan uw Britse fatsoensregels wilt vasthouden, zal ik u respecteren als was u mijn grootmoeder (om een van die vergelijkingen in de familiale sfeer te gebruiken waar u zo op gesteld bent: `father - brother - enz.'). Ik koester geen enkele wrok meer tegen u, ik vind u eerder sympathiek, ik ben heel benieuwd naar die roman. Aan u nu om te beslissen wat u doet.

Het spreekt vanzelf dat het mij - persoonlijk - plezier zal doen u terug te zien. Ik sta zelfs geheel tot uw beschikking (behalve voor de kiss zonder met elkaar naar bed te gaan). Snapt u het, Mevrouw?

Ik denk dat de roman en de very charming new gown waarschijnlijk heel heel goed bij elkaar passen, en dat u met grown hair alleen maar nog bekoorlijker zult zijn om naar te kijken. **

Ik druk u hartelijk de hand en raad u aan geen haat jegens doctor J. meer te koesteren - die u, naar mijn mening, van al uw vrienden nog steeds de beste dienst heeft bewezen.

Uw

E.

Schrijf de volgende keer uw adres duidelijker!

* Dat zal duren zolang het duurt, maar zo is het op het ogenblik.

** Dat kijken zal de kuise vriendschap heus geen kwaad doen. In tegendeel, je voelt soms een zeer rechtmatige trots met een knappe vrouw samen te zijn en haar te respecteren. Je denkt dan: `Nee maar, nee maar, wat een geweldige en ongedwongen man ben ik toch als ik wil.' En het dier is ijdel, de goden hebben hem zo gemaakt.

Aan Eveline Blackett: Brussel, 11 november 1930

Brussel, 11 november.
104 Bd.Brand Whitlock.

Beste Eveline,

Het is waarschijnlijk onvergeeflijk van mij (gemakkelijk gezegd maar oprecht bedoeld) dat ik u niet eerder geantwoord heb. Ik heb er overigens vaak aan gedacht het te doen, maar ik was niet zeker meer van uw adres, ik dacht dat u die zoete wateren waar u het spelletje huwelijksaanzoeken krijgen (en die afwijzen) speelde, wel verlaten zou hebben. Vervolgens: wat had ik u te zeggen? U maakte zulke onverwachte sprongen, op de eerste bladzijde verklaarde u met stelligheid dat u niet wilde trouwen, vervolgens, op de derde, dat ik, als ik met u naar bed wilde, maar met u hoefde te trouwen. Geef toe, was dat niet een beetje te vleierend voor me? Ik dacht dat het met uw 'oprechtheid' gedaan was, dat u zich weer op papier begon op te winden. Ik zou dat trouwens ook wel kunnen begrijpen. Maar u zult, denk ik, even gemakkelijk begrijpen dat ik dat als een spel beschouw dat u veel meer aangaat dan mij? Mijn ijdelheid gaat zo ver dat ik u niet wil ontzeggen mij tot mikpunt te nemen, als dat uw wens is, maar niet verder. Ik zal het op mijn oude dag beslist vermakelijk vinden te zien hoe u zich met inkt op wit papier zit op te winden.

Dus nu heet het mikpunt waar uw hartstochten zich op richten Guy, anders gezegd Gabrielle? Heel goed. Ik heb er geen enkel bezwaar tegen. Liefde tussen vrouwen komt me oneindig minder walgelijk voor dan tussen mannen, alleen vind ik een vrouw, die uitsluitend lesbisch zou zijn, een beetje 'onvolledig'; maar u - na alle successen bij het andere geslacht! Ga uw gang, lief kind, geniet van de bekoringen van Gabrielle. Na een duootje zou u ook eens een triootje moeten proberen, maar dan wel weer met een mannelijk noot eraan toegevoegd. Een heel jonge Brit, bij voorbeeld. Het zou overigens aardig zijn de jonge Gabrielle te laten behouden wat ze maar één keer kan verliezen. (Maar dat hangt van haar aard af.)

Ik begin zo langzamerhand aan zwaarmoedigheid te lijden. Ik zal u mijn gevoelens niet beschrijven, het is iets zeer hardnekkigs, maar het gaat heel langzaam. Een paar dagen geleden ben ik 31 geworden. Dat is te jong om neurasthenicus te worden, ma che volete? dat komt of dat komt niet. Ik ben niet in staat ook maar iets te doen dat een beetje zinnig is - zelfs reizen niet; het hoeft voor mij niet, bovendien maken mijn omstandigheden het me onmogelijk. Het doet er ook niet toe, ik kan maar beter hier blijven en vechten, hoewel, wat heet 'vechten', het

is zoiets als de spieren van je nek spannen terwijl iemand probeert je te wurgen; - het is meer een kwestie van 'spieren' dan van iets anders. Als 'vakantiehuiswerk' werk ik, maar heel langzaam, aan een levensbeschrijving van Saint-Just. U weet wel, de vriend van Robespierre en jongste lid van de Terreur; toen hij onder de guillotine stierf was hij 27 jaar. Het is moeilijk Hollanders zijn grootheid uit te leggen.

Ik ben van plan Point counter point van uw vijand Aldous Huxley te lezen, dat van iedereen de hoogste lof krijgt toegezwaard. Men vergelijkt het met Les faux-monnayeurs, wat ik niet onaangenaam zou vinden. Hebt u het gelezen? en wat vindt u ervan? Eigenlijk kan men het niet anders dan buitengewoon knap en intelligent vinden, hier in Brussel, dat de smakeloosheid zelve is. Goden! en dan te bedenken dat ik er misschien zal creperen.

Mijn beste wensen aan uw moeder. U lijkt echter veel meer in beslag genomen door Lesbos. 'Het leven is sterker', zult u wel zeggen ... Geheel en al de uwe.

E.

Aan Eveline Blackett: Brussel, 16 november 1930

Brussel, zondagavond.

Beste Eveline,

Deze keer zijn het alleen maar een paar opmerkingen die ik u stuur in afwachting van nieuwe berichten. Werkelijk, uw huidige brieven doen me denken aan een kleine erotische roman die wordt toegeschreven aan Gustave Droz en in Frankrijk nogal vermaard is - omdat het precies de erotiek is waar burgers van houden - Un été à la campagne. Het is het klassieke geval van de ondermeesteres en haar mooie leerlinge. Dat moest wel tussen de lakens eindigen, in Frankrijk tenminste; bij u komt u er waarschijnlijk vanaf met een paar kussen op de mond en zeer van streek geraakte harten.

Toch zou u, Eveline, u die nauwelijks ouder bent dan uw jonge vriendin, zich samen moeten laten fotograferen -

om u die periode van uw leven (en uw ontwikkeling op het gebied van de liefde) later weer voor de geest te kunnen halen, en me een foto van u beiden moeten sturen. Dat is een daad die uw jonge vriendin in verrukking zal brengen en het hart van de old sinner die ik volgens u ben goed zal doen. Weet u dat ik, de laatste tijd, een beetje net zo ben als u? dat het contact met vrouwen me een beetje irriteert, zonder dat ik om die reden ook maar het geringste genoegzaam beleef aan het contact - lichamen althans - met mannen? Het zal wel een gevolg van mijn zwaarmoedigheid zijn.

Wat ik ook gemakkelijk vond, is die discipline die u de jonge Gabrielle bijbrengt door haar proza te laten vertalen, door haar te vertellen over de in Roncevaux gesneuvelde paladijnen en door als romantisch dichter die aardige Vigny te kiezen, door de nadruk te leggen op zijn 'sportmanship'. Uw jonge, ongetwijfeld eveneens zeer Britse, vriendin loopt zo het risico dat ze hem haar hele verdere leven als een base-ballkampioen zal blijven beschouwen, of gezien La mort du loup en Le cor de Roncevaux als een geweldige jager. (Laten we niet vergeten dat je in de filosofie gemeenplaatsen aantreft die in de hoofden van 18-jarigen naïeve, maar zeer duidelijke en voor ons nogal verrassende vormen aannemen.) - Zeg eerlijk, zou u er niet beter aan doen haar iets over amazones te vertellen? De gentleman-zedenbederver spelen zou me - vooral in uw plaats! - veel interessanter lijken dan dit kind op 'het rechte pad' terugbrengen. Trouwens: recht of krom, wat doet het ertoe? aangezien alle wegen naar de dood leiden? * Ik denk dat op een bepaald niveau, d.w.z. met een zeker ontbreken van alledaagsheid, je vermaken beter is dan je vervelen, volgens de principes van een paar lafaards, een paar uitgebluste, dorre (in de letterlijke betekenis van het woord) lieden of gewoon stom en niet in staat tot enige fantasie. Het leven is geen pretje, maar zodra je van deze waarheid doordrongen raakt, geloof me dat dan het beste is de zaken niet al te ernstig op te nemen. (Zoals u met Dr. Julian doet.) - Is een man dan zoveel waard? Wanneer je vreselijk (geestelijk) geleden hebt, moet je nog eens bij jezelf te rade gaan, rustig over jezelf nadenken. En 9 van de 10 keer zult u merken dat wat een diepe wonde leek, niet meer was dan een wat pijnlijk schrammetje, en dat wat een drama leek, slechts een eerste kennismaking was (met de wijsheid

bijv.) - Dr. J. is uw wegbereider geweest, laat hem doen wat hij wil, heb zelfs een hekel aan hem, maar wees hem daar dankbaar voor; en richt u, omdat u verstandiger geworden bent, op de mogelijke genoegens met Gabriella. Onder ons gezegd: het ergste dat u haar zou kunnen aandoen, is haar ontmaagden. Welnu, dat is iets dat in relaties tussen vrouwen volstrekt overbodig is. Dus?...

Nogmaals, leef niet volgens min of meer 'edele' theorieën, maar hoop, omdat u adeldom toch van belang vindt, op een zekere adeldom in uzelf, die zal u niet in de steek laten (daar ben ik pijnlijk zeker van en leef naar uw behoeften. Anders gezegd: wees oprecht.

Ik laat het hierbij, omdat ik niets beters te zeggen hebt. - Hoe gaat het met uw moeder? (Funny child not to understand!) Zit u ver van Durham?

Als steeds geheel en al uw

E

P.S. - Geloof u echt dat het leven in de middeleeuwen zwaarder was dan in de romantische periode? Dat is merkwaardig... Als je op de professoren afgaat (zoals in Holland de vermaarde Huizinga) zou je denken dat de mensen in de middeleeuwen hun tijd doorbrachten met bidden en op de dood wachten. Ongetwijfeld, want alle kunst hield, in die tijd, verband met het kloosterleven. Maar ik weet zeker dat, omdat het leven van die mensen veel gezonder, primitiever en harder was dan het onze, zij, alles welbeschouwd, lak hadden aan de dood, en dat zij eerder heel opgewekt waren. Villon schreef natuurlijk gedichten over de goede oude tijd en dat gebed voor zijn moeder waar men vaak zo'n dwaze bewondering voor heeft, maar je hebt ook dat befaamde gedicht over 'dit bordeel dat ons tot woning dient.' En het - weliswaar apocriefe - gedicht waarin hij zijn liefje 'aan de meest biedende' gunt.

Dat is eerder opgewekt, en heel weinig priesterlijk! Het is vooral oprecht en knap.

* Nee, niet naar Rome, Goddank!